

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Kärt Blumberg

**Transnatsionaalse terrorismi kuriteo üldiselt aktsepteeritud määratlus
rahvusvahelises õiguses**

Magistritöö

Juhendaja
mag. iur. Andres Parmas

Tartu
2024

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Takistused Rahvusvahelise terrorismi definitsiooni leidmisel.....	8
1.1. Ülevaade terrorismi mõiste kujunemisest.....	8
1.1.1. ÜRO esimene katse terrorismi defineerida ja spetsiifiliste konventsioonide levik..	9
1.1.2. ÜRO teine ja siiani kestev katse leppida kokku üldises terrorismi määratluses....	11
1.1.3. Paradigma muutus seoses 9/11 terrorirünnakuga.....	14
1.1.4. Liibanoni eritribunali poolt rahvusvahelise terrorismi kuriteo defineerimine.....	17
1.2. Rahvusvahelise kuriteo ja rahvusvahelise terrorismi kuriteo elementide koostõla	19
1.2.1. Rahvusvahelise kuriteo ja terrorismi kuriteo põhitunnused.....	21
1.2.2. Rahvusvahelise terrorismi kuriteo elemendid edasise võrdluse alusena.....	23
2. Rahvusvahelised lepingud terrorismi definitsiooni allikatena.....	26
2.1. Terrorismi käsitus globaalsetes rahvusvahelistes lepingutes.....	28
Terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioonis esitatud terrorismi määratlus.....	38
2.2. Terrorismi käsitus regionaalsetes lepingutes.....	41
2.2.1. Euroopa Liidu panus rahvusvahelise terrorismi kuriteo määratluse kujunemisse..	43
2.2.2. Terrorismi mõiste määratluse eripärad Araabia regioonis.....	47
2.3. ÜRO laiaulatusliku konventsiooni eelnõu terrorismi definitsiooni peegeldusena..	49
3. Konventsioonide tunnustamine ja riikide avaldused.....	54
3.1. Riikide vastuargumendid terrorismi lisamisele Rooma statuuti.....	55
3.2. Riikide vastuväited rahvusvahelistele lepingutele.....	60
3.3. Järeldus rahvusvahelise terrorismi kuriteo võimaliku definitsiooni kohta.....	70
Kokkuvõte.....	74
A generally accepted definition of transnational terrorism crime in international law.....	78
Lühendid.....	82
Kasutatud kirjandus.....	83
Lisa.....	93

Sissejuhatus

Hoolimata ligi sada aastat kestnud pingutustest ei ole riigid suutnud vastu võtta terrorismi tõkestamise konventsiooni. Selle peamiseks põhjuseks on riikide vahel kokkuleppe puudumine rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsioonis, mis on õigusteadlaste hinnangul peamiselt seotud nn vabadusvõitlejatele erandi tegemise küsimusega. Kuna terrorismi mõiste on endiselt määratlemata, siis ei leidnud terrorismi kuritegu ka 1998. aastal teed Rooma statuuti, mille alusel asutatud Rahvusvaheline Kriminaalkohtu¹ (edaspidi ka ICC) peamine ülesanne on pidada võitlust inimkonna suurimate kurjategijate ja karistamatuse tunde vastu.² Iseenesest, kui riigid seda sooviksid, oleks uue koosseisu lisamine Rooma statuuti menetluslikult teostatav. Eeltoodud ei ole suutnud väärata ka asjaolu, et ÜRO Peassamblee ja Julgeolekunõukogu on vähemalt praeguseks vastu võtnud (vastavalt alates 1994. ja 2001. aastast) arvukalt resolutsioone selle kohta, et rahvusvaheline terrorism on ohuks maailma rahule ja julgeolekule.

Rahvusvahelisel kriminaalkohtul on võimalik talle antud universaalse jurisdiktsiooni alusel pidada kohut konkreetsete terroriaktide üle üksnes juhul, kui need on toime pandud mõne muu põhikuriteo, näiteks inimsusevastase või sõjakuriteo raames. Nii sedastas 1990te alguses toimunud Balkani sõja koleduste uurimiseks loodud Jugoslaavia rahvusvaheline tribunal³ (edaspidi ICTY) *Galic*'i kohtuasjas, et terrorismivastane keeld on spetsiifiline keeld üldise tsiviilelanike ründamise keelu piires⁴, kohaldades humanitaarõiguses alusel relvakonflikti raames toime pandud kuritegudele. Lisaks leidis ICTY apellatsioonikoda *Galic*'i kohtuasjas⁵, et eeltoodud terrorismi keeld on rahvusvahelise tavaõiguse alusel välja kujunenud ja hõlmab ka individuaalset kriminaalvastutust. Oluline on, et antud lahendites leidsid käsitlemist vaid relvakonfliktides toime pandud terroriaktid, mille lahendamisel kohaldatakse rahvusvahelise humanitaarõiguse reegleid. Tõesti, ainuüksi alates 2010. aastast on erinevates relvakonfliktides toime pandud arvukalt terrorismiaktide nii näiteks Lähis-Idas (eelkõige

¹ Ingl *International Criminal Court* (ICC).

² Del Ponte, C. Inimkonna suurimate kurjategijate ja karistamatuse tunde vastu. Tallinn: Sinisukk 2009.

³ Ingl *International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia* (ICTY), mis asutati ÜRO Julgeolekunõukogu poolt sõjakuritegude uurimiseks Jugoslaavias, S/RES/827 (1993).

⁴ ICTY Judgment and Opinion of Trial Chamber I, 5.12.2003, IT-98-29-T, *Prosecutor v. Stanislav Galic*, p 98.

⁵ ICTY Appeals Chamber Judgment, 30.11.2006, IT-98-29-A, *Prosecutor v. Galic*, p 100.

Süürias ja Iraagis, aga värskelt ka Iisraelis ja Palestiinas), aga ka Ukraina sõjas (nt 2014. a Malaysia Airlines MH17 alla tulistamine⁶).

Tõsiseid rahvusvahelisi terrorirünnakuid pannakse samas toime ka rahuajal, näiteks riikide territooriumitel, kes pole relvakonflikti osalised või nende kodanike vastu teistes riikides. Üldise rahvusvahelise terrorismi kuriteo määratluses kokkuleppimise peamine eesmärk ongi hõlmata muuhulgas selliseid terroriakte ja luu sellega alus üldise terrorismi kuriteo koosseisu loomisele. Kuigi rahutingimustes on läbi aastakümnete erinevaid terrorismiakte toime pandud, meenutagem näiteks 1972. a Müncheni terroriakti Iisraeli sportlaste vastu⁷, siis olulise muutuse riikide suhtumises tõi kaasa ikooniline 11. septembri 2001.a⁸ terrorirünnakud kaksiktornidele New Yorgis ja Pentagonile (edaspidi ka 9/11 terrorirünnak). See rünnakuteseria tähistas uute osalejate astumist areenile, kelleks said Afganistani Talibani sarnased riigipiire ületava tegevusega mässuliste rühmitused ning Hezbollah` ja Al-Qā`idah moodi seninägematu demograafilise sügavusega globaalsed terrorivõrgustikud⁹, samuti ISIL (Daesh). Ühtlasi on islamiterrorism suutnud teha kvalitatiivse hüppe, jõudes globaalse terrorismini, kus terroristide löögijõudu võiks võrrelda armee omaga.¹⁰ Sellisel terrorismil on aga oht ja potentsiaal ületada riigipiire, laiendades haaret kaugele konfliktipiirkondadest endist, mida tõendavad mitmed eelmisel kümnendil Euroopas toimunud verised terroriaktid¹¹.

Samas kuna puudub kokkulepe üldises rahvusvahelise terrorismi kuriteo määratluses, on riigid sõlminud peamiselt alates 1970test arvukalt spetsiifilisi terrorismiakte käsitlevaid

⁶ 17.07.2014 tulistasid Vene Föderatsiooni separatistid Ida-Ukrainas Donetskis kohal alla Malaysia Airlines MH17 lend, tappes pardal viibinud 298 reisijat, samuti lennuki meeskonna liikmed. Kurjategijate üle peeti kohut Hollandis Haagi ringkonnakohtus. Vt kriminaalasja 17.11.2022.a kohtuotsuseid De Rechtspraak veebilehelt. - <https://www.courtinh17.com/en/about-the-case/verdict-17-november-2022/> (10.12.2023).

⁷ 05.09.1972 tapsid Musta Septembri nimelise rühmituse liikmed Müncheni olümpiakülas pantvangidraama käigus 11 Iisraeli ja ühe Ameerika Ühendriikide delegatsiooni liiget. Vt Becke, J. Undeclared wars with Israel. East Germany and the West German Far Left, 1967–1989. Cambridge: Cambridge University Press 2016.

⁸ 11.09.2001 rammisid al-Qā`idah' terroristid reisilennukitega Maaailma Kaubanduskeskuse kaksiktorne ja Pentagoni peahoonet, tappes kokku 2996 inimest ja tekitades varalist kahju üle 10 miljardi dollari. Vt Encyclopædia Britannica. – <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks> (12.04.2024).

⁹ Kilcullen, D. Juhupartisanid. Väikesed sõjad keset suurt sõda. Oxford University Press. Tallinn: Riigikaitse Raamatukogu, 2009, lk 36.

¹⁰ Nutt, M. Julgeolek versus vabadus? – Sirp 09.04.2004; Kilcullen (viide 9), lk 37.

¹¹ 13.11.2015 ründasid lõhkeainete ja tulirelvadega varustatud ISISe äärmuslased Prantsuse-Saksamaa jalgpallimatši, Pariisi kohvikuid ja Bataclani kontserdisaali, tappes kokku 130 ja haavates 350 inimest. 02.03.2016 õhkisid ISISe äärmuslased hommikusel tipptunnil pommid Brüsseli Zaventemi lennujaamas ja ELi peakorteri lähistel asuvas Maelbeeki metroopeatuses, tappes 32 ja vigastades 230 inimest. Vt Ülevaade: Suurimad terrorirünnakud Euroopas alates 2015. aastast. – Postimees 18.08.2017.

rahvusvahelisi lepinguid, millega nähakse riikidele ette kohustus neis esitatud keelatud teod siseriiklikult kriminaliseerida ja teha süüdlaste üle kohtupidamiseks üksteisega koostööd. Mõningase muutuse terrorismi käsitluses võib olla kaasa toonud ka Liibaboni eritribunali¹² (edaspidi ka STL) apellatsioonikoja 2011. a otsus¹³ (edaspidi STL otsus), milles sedastati, et välja on kujunenud rahvusvaheline tavaõiguse reegel rahuaja toime pandud terrorismikuritegude eest karistamiseks¹⁴. Koda tugines otsuses olulisel määral muuhulgas rahvusvahelistele lepingutele, kui võimalikule rahvusvahelise tavaõiguse allikatele¹⁵. Samas on koja rakendatud metoodikat ja järeldusi tugevalt kritiseeritud teiste autorite poolt. Ometi, hoolimata aastakümneid kestnud riikide ponnistustest on mingi kännu taha üldise terrorismi definitsiooni leidmisel kinni jäädud, ja seda käesolevas töös uurima hakatakse järgnevalt kirjeldatud viisil.

Teema muudab aktuaalseks see, et olemasolevas rahvusvahelises erialakirjanduses on küll rohkelt käsitletud rahvusvahelise terrorismi definitsiooni kujunemist, eriti pärast STL-i otsust, kuid käesolevas töös võetakse arvesse erinevaid aspekte, mida harilikult koos ei vaadelda ning uuritakse ka viimaste aastate arenguid. Käsitletud allikmaterjalides ei ole üldjuhul vaadeldud terrorismidefinitsioone kõigis asjakohastes õigusallikates (s.o rahvusvahelised lepingud ja lepingute eelnõud) üheskoos andmetega riikide toetuse ulatuslikkuse ja definitsioonide kohta tehtud avaldustega (s.o lepingute aruteludel ja ratifitseerimisel) selliselt, et tuvastada konkreetsete riikide või riikide rühmadega seotud peamised takistused definitsioonis kokkuleppe saavutamisele, sh 2024. a seisuga.

Käesoleva uurimistöö ülesanne on leida vastus küsimusele, kas või millises ulatuses on rahvusvahelise terrorismi kuriteo üldiselt aktsepteeritud määratlus erinevate rahvusvaheliste lepingute ja eelnõude alusel välja kujunenud ning milline see võiks olla. Autori ülesanne on teha põhjalik analüüs sellest, kas õigusallikate, riikide seisukohavõttude ja õiguspraktika tervikuna vaatlemine kinnitab rahvusvahelise terrorismi kui rahvusvahelise kuriteo koosseisu

¹² Ingl *Special Tribunal for Lebanon* (STL). STL asutati ÜRO Julgeolekunõukogu poolt, et kohtu alla anda 2005. a pommilahvatuste eest vastutavad isikud, kes tapsid endise Liibanoni peaministri Rafiq Hariri ja 22 teist inimest, S/RES/1757 (2007).

¹³ STL Appeals Chamber Judgment, Interlocutory decision on the applicable law: terrorism, conspiracy, homicide, perpetration, cumulative charging, 16.02.2011, STL-11-01/I.

¹⁴ Samas, p-d 85, 102.

¹⁵ Samas, p-d 88–89 (rahvusvahelised ja mitmepoolsed instrumendid), p-d 92, 110 (Julgeolekunõukogu resolutsioonid), p-d 93–97 (riiklikud õigused), 99–100 (riikide kohtupraktika).

väljakujunemist tänaseks või on selle olemasolu endiselt soovmõtlemine. Autori hüpotees on, et erinevate õigusallikate, riikide seisukohavõtude ja õiguspraktika alusel on välja kujunenud terrorismi kuriteo üldiselt aktsepteeritud määratlus rahvusvahelises õiguses ning olemasolevad takistused ei ole õiguslikku laadi.

Esiteks uurib autor erinevates õigusallikates, eelkõige erinevate terrorismi valdkonda reguleeritavates konventsioonides toodud terrorismi definitsioone vastu rahvusvahelise kuriteo ja rahvusvahelise terrorismi kuriteo elemente (sh STL otsuse alusel). Teiseks uurib neis toodud definitsioonide potentsiaali olla tõend terrorismikeelu olemasolu kohta rahvusvahelises kriminaalõiguses tavaõiguse alusel, arvestades käsitletud õigusallikate vastuvõtmise tingimusi (nt ratifitseerinud riikide arv) ja riikide seisukohavõtte (sh resolutsioone). Kolmandaks esitab autor sellise tervikliku lähenemise tulemusena oma eelistuse võimalike olemasolevate definitsioonide seast või vajadusel arendab välja oma ettepaneku definitsioonist. Samuti toob autor välja võimalikud probleemkohad definitsioonis kokkuleppele jõudmisel.

Esimeses peatükis teeb autor ülevaate riikide senistest pingutustest rahvusvahelise terrorismi definitsiooni leidmisel ja peamistest takistustest. Samuti käsitleb rahvusvahelise kuriteo ja rahvusvahelise terrorismi kuriteo võimalikke põhielemente, muuhulgas tuginedes nii õigusteooriale kui STL otsusele. Välja selgitatud elementide pinnalt loob töö autor käesoleva uurimistöö käigus enda mudeldefinitsiooni rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsiooni kohta, mille vastu hakkab võrdlema analüüsitavates õigusallikates esitatud rahvusvahelise terrorismi definitsioone.

Teises peatükis annab töö autor põhjaliku ülevaate terrorismi kuriteo määratlustest jõustunud spetsiifilisi terrorismiakte käsitlevates rahvusvahelistes (sh terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioonis) ja regionaalsetes õigusaktides, samuti ÜRO üldise terrorismi tõkestamise konventsiooni eelnõus. Lisaks analüüsib enda loodud mudeldefinitsiooni abil, millised võimalikud rahvusvahelise terrorismi kuriteo elemendi nõuded on käsitlemist leidnud konventsioonides (sh eelnõus) toodud definitsioonide puhul täidetud, millises ulatuses ja kui mingi elemendi nõude ei ole täidetud, siis mis võib olla selle põhjuseks.

Kolmandas peatükis uurib magistritöö autor põhjalikult riikide seisukohtasid, mis on avaldatud ICC põhikirja eelnõu arutelul ning teises peatükis käsitletud rahvusvaheliste lepingute eelnõude aruteludel ja lepingute ratifitseerimisel. Selle pinnalt selgitab autor välja, kas ja millises ulatuses võiks olla rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsioon praeguseks välja kujunenud ning teeb lõpetuseks oma järelduse definitsiooni kohta.

Esimeses peatükis käsitleb uurimistöö autor peamiselt erialakirjanduses avaldatud teadusartikleid, ÜRO Peassamblee ja Julgeolekunõukogu resolutsioone ja STL-i otsust. Teises peatükis uurib autor erinevaid rahvusvahelisi ja regionaalseid lepinguid ning lepingute eelnõusid, samuti eelnõude arutelude dokumente. Lisaks tutvub autor teadusartiklites esitatud seisukohtadega eeltoodud õigusallikate ja STL-i otsuse kohta, samuti tutvub mõnede asjakohaste kohtulahenditega. Kolmandas peatükis uurib uurimistöö autor peamiselt eelnevalt käsitletud rahvusvaheliste lepingute, eelnõude ja eelnõude aruteludokumente alusel riikide delegaatide poolt terrorismi definitsiooni kohta avaldatud seisukohti ja reservatsioone. Samuti tutvub autor põhjalikult Rooma konverentsi istungite ametlike protokollidega ning ülevaatlikumalt teadusartiklitega, mis käsitlevad õiguslikke takistusi terrorismi definitsioonis kokkuleppe mitte saavutamise kohta.

Uurimistöös ei käsitleta mahupiirangu tõttu põhjalikumalt rahvusvahelise humanitaarõiguse asjassepuutuvaid õigusnüansse, samuti *opinio juris* kujunemist pehme õiguse alusel, riikide õigusaktide ja kohtupraktika alusel.

1. Takistused Rahvusvahelise terrorismi definitsiooni leidmisel

1.1. Ülevaade terrorismi mõiste kujunemisest

Riikide püüdlused defineerida terrorismi mõistet selliselt, et valdav enamus neist oleksid sellega rahul, on kestnud aastakümneid. Hoolimata sellest, et teemat on eest vedanud suured rahvusvahelised organisatsioonid eesotsas Rahvasteliidu ja Ühinenud Rahvaste Organisatsioonidega (ÜRO), on kõik püüdlused üldises definitsiooni määratluses kokku leppida ikka ja jälle liiva jooksnud. Samas oleks üldises definitsioonis kokkuleppele jõudmine kõige kindlam tee selleni, et rahvusvahelise terrorismi kuriteo üle saaks kehtestada universaalset jurisdiktsiooni, mille teostamiseks võiks tänasel päeval olla sobivaim institutsioon 1998. aastal asutatud Rahvusvaheline Kriminaalkohus. Praegu ei ole ühtegi rahvusvahelist kohut ega tribunali, millel oleks jurisdiktsioon transnatsionaalse terrorismi kui sellise üle¹⁶.

Esimene katse lisada rahvusvahelise terrorismi koosseis rahvusvahelise kriminaalkohtu jurisdiktsiooni toimus 1937. aastal, mil koostati Rahvasteliidu¹⁷ poolt terrorismi vältimise ja karistamise konventsioon¹⁸ koos Rahvusvahelise Kriminaalkohtu põhikirjaga, mis kumbki ei jõustunud. Takistuseks sai konventsiooni artiklis 1(2) toodud terrorismi üldine definitsioon, mille põhjal tuli mõista terrorismina „kõiki riigi vastu suunatud kriminaalseid tegusid, mis kavatselt või loodetult pidid esile kutsuma hirmu inimestes või nende gruppides või avalikus üldsuses“.¹⁹ Konventsioon ei jõustunud²⁰, sest riigid ei suutnud leppida kokku terrorismi definitsioonis, algas teine maailmasõda ja Rahvasteliit häabus.²¹ Vaatamata mittejõustumisele on see konventsioon endiselt oluline seal käsitletud juriidiliste küsimuste ulatuse ja üksikasjade

¹⁶ Cryer, R. Robinson, C, Vasiliev, S. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. – 4th ed. Cambridge: Cambridge University Press 2019, lk 331.

¹⁷ *Ingl League of Nations*.

¹⁸ Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism, Genf, 16.11.1937, 19 LNOJ 23. – https://www.loc.gov/resource/gdcwdl.wdl_11579/?st=gallery (02.01.2024)

¹⁹ Lisaks loetlesid artiklid 2-3 juba konkreetsemad kuriteod, nt teatud riigiametnike surma tahtlik põhjustamine jmt. Vt Värk, R. Riikide enesekaitse ja kollektiivse julgeolekusüsteemi võimalikkusest terroristlike mitteriiklike rühmituste kontekstis. Doktoritöö. Juhendaja Raul Narits. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011, lk 22.

²⁰ Ainuke riik, kes konventsiooni ratifitseeris, oli India.

²¹ Galingging, R. Prosecuting acts of terrorism as crimes against humanity under the icc treaty. *Indonesian Journal of International Law*, 2010/7(4), lk 746; Weatherall, T. The status of the prohibition of terrorism in international law: Recent developments. - *Georgetown Journal of International Law*, 2015/46(2), lk 591; Saul, B. The legal response of the league of nations to terrorism. *Journal of International Criminal Justice*, 2006/4(1), lk 81-82.

poolest, millest paljud kerkisid uuesti päevakorda ÜRO debattides terrorismi määratluse üle 1970. ja 2000. aastatel. B. Saul leiab, et selle määratluse võlu seisneb intuiitiivses lihtsuses – isegi kui see jääb tautoloogiliseks ega suuda ammendavalt tabada kõiki terrorismi lugematuid jooni, mis ilmsesid möödunud vägivalda sajandil.²²

1.1.1. ÜRO esimene katse terrorismi defineerida ja spetsiifiliste konventsioonide levik

Aktiivne terrorismi määratluse otsimise teine periood algas 1970. aastatel ÜRO eestvedamisel. Kandev roll selles oli Peassambleel, mille terrorismi uurimisega seotud tegevus algas 1972. aastal²³, kui leidsid aset kaks maailma vapustanud terroriakti: 20. mai Lodi lennujaama ja 5. septembri Müncheni OM terrorirünnakud²⁴. Neist sündmustest ajendatult lisati terrorism aktuaalse probleemina Peassamblee päevakorda²⁵ ja anti õiguslike küsimustele tegelevale Peassamblee kuuendale komiteele ülesanne uurida terrorismi põhjuseid, sealhulgas pakkuda välja terrorismi definitsioon.²⁶ Püüdlused sobiva terrorismi definitsiooni leidmiseks sumbusid aga juba 1979. aastaks põhimõttelistesse erimeelsustesse teemal, kas riikide rahvuslikes vabadusliikumistes (seotud riikide enesemääramisõigusega) osalevatele vabadusvõitlejatele on lubatud kasutada vägivaldseid meetodeid või tuleb nad liigitada terroristideks (edaspidi ka vabadusvõitlejate küsimus)²⁷. Järgnevates dokumentides väljendas Peassamblee küll muret asetleidnud terroristlike rünnakute pärast, kuid ei mõistnud terrorismi hukka²⁸. Alles alates 1985. aastast, mil toimus rahvusvahelise üldsuse tähelepanu pälvinud kuriisilaeva Achillo

²² Saul 2006 (viide 21), lk 102.

²³ Boulden, J. The United Nations General Assembly and Terrorism. – Research Handbook on International Law and Terrorism. 2nd ed. Saul, B. (edited). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd 2020, lk 493; Saul, B. Definition of “Terrorism” in the UN Security Council: 1985–2004. - Chinese Journal of International Law (Boulder, Colo.), 2005/4(1), lk 143; Robinson, P., The Missing Crime. – The Rome Statute of the International Criminal Court: a commentary. Vol 1. Cassese, A. (edited). New York: Oxford University Press 2002, lk 510; Cryer jt (viide 16), lk 323.

²⁴ Esiteks, 20.05.1972 avasid Jaapani Punaarmee liikmed Tel Avivis Lodi lennujaama piletikassade juures valimatu tule, tappes 25 ja haavates 78 inimest. Teiseks, 05.09.1972 tapsid Musta Septembri nimelise rühmituse liikmed Müncheni olümpiakülas pantvangidraama käigus 11 Iisraeli ja 1 Ameerika Ühendriikide delegatsiooni liiget. Vt Becke (viide 7).

²⁵ Bales, E. Torturing the Rome Statute: The Attempt to Bring Guantanamo's Detainees within the Jurisdiction of the International Criminal Court, Tulsa Journal of Comparative & International Law, 2009/16(2), lk 176.

²⁶ UN Doc A/8791 (20.09.1972). Protsessi raames esitasid Ameerika Ühendriigid arutamiseks isegi rahvusvahelise terrorismi teatud tegude vältimise ja karistamise konventsiooni eelnõu. Vt Draft Convention for the Prevention and Punishment of Certain Act of International Terrorism, UN Doc A/C.6/L.850 (25.09.1972), vt Robinson (viide 23), lk 510; Värk (viide 19), lk 25.

²⁷ Cassese's international criminal law. 3rd Ed. Cassese, A. jt (revised). Oxford: Oxford University Press 2013, lk 146, Värk (viide 19), lk 25, Bales (viide 25), lk 176.

²⁸ Värk (viide 19), lk 26 viidetega A/RES 3034 (1972), p 9, A/RES 32/147 (1977), A/RES 34/145 (1979), A/RES 36/109 (1981), A/RES 38/130 (1983).

Lauro pardal toime pandud terroriakt,²⁹ mõistis Peaassamblee konsensuslikult vastuvõetud resolutsioonis 40/61 ühemõtteliselt hukka kõik terroristlikud meetodid ja terrorismiaktid kui kriminaalsed teod, olenemata sellest, kus ja kelle poolt on need toime pandud. Samas jäädki kinnitama rahvaste võõrandamatut õigust enesemääramisele ja iseseisvusele ning selle realiseerimiseks peetava võitluse, eriti rahvuslike vabastusliikumiste legitiimsust.³⁰

Olgu märgitud, et samaaegselt 1970tel alanud riikide jõupingutustega leppida kokku terrorismi üldises definitsioonis, oli käivitunud veel teine, paralleelne protsess, mille tulemusel hakkasid riigid vastu võtma erinevaid spetsiifilisi konventsioone. Neis igapähe määratleti konkreetseid kuriteod, mis hõlmavad valimatu vägivalda kasutamist, mis on kõige tõenäolisemalt toime pandud terroristide poolt³¹. Tegemist on riikide poolt rakendatava nn valdkondliku lähenemisviisiga, mis peegeldab nende otsust läheneda pragmaatiliselt olukorrale, kus üldises terrorismi definitsioonis ei suudeta kokku leppida, kuid teatud valdkondades eksisteerib piisav konsensus, jõudmaks määratlustes toimivate mitmepoolsete lepinguteni.³²

Vahepeelses ajaaknas, alates 1970 kuni 1990te algusaastateni võeti vastu lausa kümme rahvusvahelist lepingut tsiviillennunduse, merenduse, tuumamaterjali ja rahvusvaheliselt kaitstud isikute vastu suunatud ebaseaduslike rünnakute vastu võitlemiseks, aga ka näiteks pantvangide võtmise vastu võitlemiseks. Taoliste lepingute eesmärgiks ei ole paraku kehtestada neis esitatud kuritegude üle universaalset jurisdiktsiooni. Samuti ei kuulutata neid keelatud tegusid ametlikult rahvusvahelisteks kuritegudeks, vaid lihtsalt nõutakse, et riigid kriminaliseeriks need teod oma siseriiklikus õiguses³³ eesmärgiga tõhustada koostööd terrorismivastases võitluses ja tagada kohtupidamine neid tegusid toime pannud isikute üle.

²⁹ 07.10.1985 hõivasid neli Palestiina Vabastusfrondi liiget Itaalia lipu all sõitva kuriisilaeva Achillo Lauro, mis sõitis parasjagu Egiptuse territoriaalmeres. Genovos turistidena pardale tulnud terroristid võtsid üle 700 isiku pantvangi, ähvardades tappa ameeriklased ja juudid, ning nõudsid tapmisähvarduse saatel 50 palestiinlasest vangi vabastamist. Rünnaku tulemusena tapeti üks Ameerika Ühendriikide kodanik, kelleks oli ratastooliinvalid, kelle laip ja ratastool visati pärast tapmist üle parda, vt Värk (viide 19), lk 28.

³⁰ A/RES 40/61 (1985), p 1 ja preambul. Lisaks kajastub sarnane hukkamõist terroriaktide kui kuritegude suhtes kõigis hilisemates Peaassamblee resolutsioonides ja alates 1989. a iseloomustatakse neid tegusid põhjendamatutena.

³¹ Perera, R. Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, 1994, and the 1996 Supplementary Declaration thereto. Audiovisual Library of International Law. – <https://legal.un.org/avl/ha/dot/dot.html> (10.02.2024), Boulden (viide 23) lk 495, Värk (viide 19), lk 37.

³² Värk (viide 19), lk 37.

³³ Värk (viide 19), lk 37.

Maailma poliitilisel areenil toimusid 1980te lõpus ja 1990te alguses mitmed murrangulised sündmused, milleks olid muuhulgas külma sõja ja apartheidide lõppemine, dekolonialiseerimissõdade lõpetamine ning Iisraeli ja Palestiina Vabastusorganisatsioonide vahel rahu sõlmimine³⁴. Neist sündmustest kannustatuna leidsid ka ÜRO Peassamblee terrorismiteemalises tegevuses aset mõningased muudatused. Näiteks tähistas 1991. aasta Peassamblee oma tegevuse rõhuasetuse nihkumist terrorismi põhjuste uurimiselt tõhusate vastumeetmete tuvastamisele ja rakendamisele³⁵. Lisaks kaotati 1993. a inimõigusi ja terrorismi käsitlevates resolutsioonides jäänukina seal olnud viide enesemääramise temaatikale, mis on seotud vabadusvõitlejate küsimusega ja millega Peassamblee justkui aktsepteeris varasemalt vabadusvõitlejatele erandi loomist terrorismi puhul.³⁶

1.1.2. ÜRO teine ja siiani kestev katse leppida kokku üldises terrorismi määratluses

Arvestades Peassamblee resolutsioonide potentsiaali tõendamaks terrorismikeelu välja kujunemist rahvusvahelises tavaõiguses, siis kuuluvad siia kategooriasse³⁷ ilma hääletuseta vastu võetud Peassamblee 9. detsembri 1994. aasta rahvusvahelise terrorismi likvideerimise meetmete deklaratsioon 49/60³⁸ ja selle 17. detsembril 1996. aastal välja antud lisadeklaratsioon 51/210³⁹. Deklaratsioonis korrati juba 1985. aastast avaldatud seisukohta ühemõttelises hukkamõistus kõigi terroristlike meetodite ja terrorismiaktide kui kriminaalsete tegude suhtes. Samuti kinnitati riikide muret terrorismi pärast ja vajadust seda tõkestada rahvusvahelise rahu ja julgeoleku seisukohalt⁴⁰. Tähelepanuväärseks muudavad aga deklaratsiooni kaks asjaolu. Nii defineeris Peassamblee esmakordselt mõiste `terrorism`. Teiseks tunnustati, et terrorismiaktide toimepanemise õigustamisena ei saa tugineda

³⁴ Samas, lk 29, viidetega

³⁵ 1991. a kadus Peassamblee resolutsioonidest viide terrorismi algpõhjustele ja resolutsioonid hakkasid kandma pealkirja „Rahvusvahelise terrorismi tõkestamise meetmed“, mis tähistaski eeltoodud rõhuasetuse muutumist. Vt Robinson (viide 23), lk 511, viitega A/RES/46/51 (1992).

³⁶ Värk (viide 19), lk 29, viitega A/RES 48/122 (1993).

³⁷ Vt Ambos, K., Timmermann, A. Terrorism and customary international law. – Research Handbook on International Law and Terrorism. 2nd ed. Saul, B. (edited). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd 2020, lk 24; Boulden (viide 23), lk 502.

³⁸ A/RES 49/60 (1994) Annex: Declaration on Measures to Combat International Terrorism. Resolutsioon sündis 1990. aastate alguses Kuuenda Komitee tegevusega seotud mitteametlike konsultatsioonide tulemusena, mille eesmärk oli ületada mõningaid takistusi, millega komitee oma töös silmitsi seisis. Vt Morris, V., Bourloyannis-Vrailas, M.-C. The work of the Sixth Committee at the fifty-first session of the UN General Assembly. - The American Journal of International Law, 1995/89(3), lk 612.

³⁹ A/RES 51/210 (1996), mis on lisa 1994. a deklaratsioonile.

⁴⁰ RES 49/60 (viide 38), preambuli p 8.

poliitilistele ja sellega seotud kaalutlustele⁴¹. Resolutsiooni lõikes 3 toodud määratluse kohaselt on terrorismiaktid „kriminaalsed teod, mis kavatsetult või loodetult kutsuvad poliitilistel eesmärkidel esile hirmu avalikus üldsuses, inimeste gruppides või konkreetsetes inimest, ei ole mingil juhul õigustatud mis tahes poliitilistel, filosoofilistel, ideoloogilistel, rassistlikel, etnilistel, religioossetel või muudel sarnastel alustel“.⁴² Tegemist on ühtlasi esimese Peassamblee deklaratsiooniga, mida on korratud arvukates õiguslikult siduvates Julgeolekunõukogu resolutsioonides⁴³ ja mida peetakse Peassamblee teistest resolutsioonidest tähtsaimaks⁴⁴.

Ühtlasi, kuna varasemad katsed olid luhtunud, kinnitas ÜRO Peassamblee 1996. aastal vastu võetud resolutsioonis taas vajadust üldise terrorismi tõkestamise konventsiooni järele, täitmaks lünkasid rahvusvahelises õiguses⁴⁵ ja moodustas seda ettevalmistava *ad hoc* komitee⁴⁶. Sellega algaski üldise definitsiooni aktiivse otsimise kolmas ja tänaseni kestev periood.⁴⁷ Suurema osaga konventsiooni eelnõust jõuti üksmeelele üsnagi kiiresti, kuid seejärel takerduti taas ennekõike sobiva terrorismi definitsiooni sõnastamise taha.⁴⁸

Eeltoodud seisust, pidades silmas terrorismi määratlusega seotud erimeelsusi, mindi vastu uuele ja sedakorda õnnestunud katsele luua Rahvusvaheline Kriminaalkohus. Ajendiks kohtu loomisele olid 1990te alguses aset leidnud õudsad sündmused Rwandas ja endises Jugoslaavias, mille uurimiseks asutati ÜRO poolt *ad hoc* rahvusvahelised tribunalid⁴⁹. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu loomiseks 1998. aastal Roomas toimunud ÜRO täievoliliste esindajate diplomaatilisel konverentsil (edaspidi Rooma konverentsil) diskuteeriti ühtlasi kohtu

⁴¹ Perera (viide 31).

⁴² A/RES/49/60 (09.12.1994) Annex, lõige 3. Vt ka Ambos, Timmermann (viide 37), lk 24; Boulden (viide 23), lk 503. Kasutatud on R. Värki tõlget eesti keelde, vt Värk (viide 19), lk 30.

⁴³ A/RES/50/53 (1995), p 2; A/RES/51/210 (1996), p 2; A/RES/52/165 (1997), p 2; A/RES/53/108 (1998), p 2; A/RES/54/110 (1999), p 2; A/RES/55/158 (2000), p 2; A/RES/56/88 (2001), p 2; A/RES/57/27 (2002), p 2.

⁴⁴ Saul, B. Legislating from a Radical Hague: The United Nations Special Tribunal for Lebanon Invents an International Crime of Transnational Terrorism. - Leiden Journal of International Law, 2011/24(3), lk 697.

⁴⁵ Boulden (viide 23), lk 500.

⁴⁶ Ajutine komitee loodi ÜRO Peassamblee resolutsiooniga A/RES/51/210 (1996), p 9. Üldise terrorismi konventsiooni põhjaks võeti India poolt välja pakutud tekst, vt UN Doc A/C.6/51/6 (1996).

⁴⁷ Värk (viide 19), lk 30.

⁴⁸ Boulden (viide 23), lk 500.

⁴⁹ Rahvusvaheline Rwanda tribunal 1994. aastal sõjakuritegude uurimiseks Rwandas ja Rwanda kodanike suhtes naaberriikide territooriumitel 1994. aastal, S/RES/955 (1994), vt ka Bales (viide 25), lk 181.

jurisdiktsiooni alla kuuluvate kuritegude üle⁵⁰. Muuhulgas oli arutlusel terrorismi kuritegu,⁵¹ aga see ei leidnud piisavalt suurt toetust riikide seas ja jäeti kohtu põhikirjast välja. Põhjuseid selleks oli mitu, neist peamine aga jälle kokkuleppe puudumine sobivas rahvusvahelise terrorismi definitsioonis.

Töö jätkus üldise terrorismi tõkestamise konventsiooni raames terrorismi definitsiooni leidmiseks. Kaudne edasimineku selles saavutati ÜRO Peassamblee 1999. aasta terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvahelise konventsiooni⁵² (edaspidi ka rahastamise konventsioon) vastuvõtmisega, kus esitati ka terrorismi üldine definitsioon⁵³. Kuigi rahastamise konventsioon käsitleb ühte spetsiifilist terrorismivastase võitluse aspekti, siis on selles välja toodud terrorismi definitsioon rahvusvahelise üldsuse poolt suurt tunnustust leidnud⁵⁴. Ühtlasi valmis 2001. aastal toimunud üldise terrorismi tõkestamise konventsiooni eelnõu läbirääkimiste käigus esialgne terrorismi definitsioon⁵⁵, mida hiljem täiendati. Hoolimata riikide pingutusest jäid arutelud 2020. aastate alguses soiku⁵⁶. Peassamblee 2021. a resolutsiooni 76/121⁵⁷ alusel otsustas õigusküsimustega tegelev Kuues Komitee oma esimesel koosolekul 2022. a oktoobris luua uue töörühma, et üldise terrorismi konventsiooni eelnõu koostamine lõpule viia ja üles kerkinud küsimusi arutada ÜRO egiidi all peetaval kõrgetasemelisel konverentsil.⁵⁸ Kahjuks puuduvad uudised olulise progressi kohta⁵⁹. Ometi, kui õnnestuks konventsioon vastu võtta, siis tähistaks see Peassamblee mitmekümne aasta pikkuse töö kulminatsiooni, mis aitaks lahendada mitmed lüngad terrorismiteemalises rahvusvahelises õiguses. Lisaks oleks üldise

⁵⁰ A/CONF 183/13.

⁵¹ United Nations Report of the Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court, A/CONF 183/13 (1998). – <https://legal.un.org/icc/rome/proceedings/contents.htm> (18.03.2024).

⁵² Terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvaheline konventsioon, artikkel 2(1) [International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, 09.12.1999], Eesti suhtes jõustunud 21.06.2002 - RT II 2002, 12, 45.

⁵³ Värk (viide 19), lk 31.

⁵⁴ Bales (viide 25), lk 177

⁵⁵ Much, C. The International Criminal Court (ICC) and Terrorism as an International Crime. - Michigan State Journal of International Law, 2006/14, lk 121, 129.

⁵⁶ Teave komitee tegevuse kohta. – <https://legal.un.org/committees/terrorism/> (09.02.2024).

⁵⁷ A/RES/76/121 (2021).

⁵⁸ Peassamblee otsustas kõrgetasemelise konverentsi kokkukutsumise juba 2000. a, A/RES/54/110 (2000).

⁵⁹ Teave komitee tegevuse kohta (viide 56). Konventsiooni eelnõu töörühma esimehe R. Perera 10.11.2022 avaldus Kuuenda Komitee 77. istungil, vt Perera, R. Agenda item 111: “Measures to eliminate international terrorism oral report of the Chair of the working group“, 10.11.2022, lk 2 jj – https://estatemts.unmeetings.org/estatemts/11.0060/20221110/3Cay66StgHRp/mGufC64q0Kse_en.pdf (02.04.2024).

terrorismi tõkestamise konventsiooni vastuvõtmine Peassamblee poolt, arvestades selle laiaulatusliku liikmeskonda, tohtu normatiivse ja moraalse mõjuga.

Samaaegselt jätkasid riigid tööd spetsiifiliste konventsioonide vastuvõtmisega. Pärast 1996. aastal Saudi Araabias toimunud Khobar tornide pommiplahvatust⁶⁰ võeti ÜRO egiidi all vastu pommiterrorismi vastane konventsioon (edaspidi ka pommiterrorismi konventsioon).⁶¹ Antud konventsioon on innovaatiline eelkõige just selles hõlmatud ja defineeritud kuritegude ulatuslikkuse tõttu.⁶² Arvestades, et märkimisväärne osa terrorismiakte toimub lõhkekeha või muud surmavat seadeldist kasutades, saab 1997. a pommiterrorismi konventsioonis esitatud kriminaalse teo tunnuseid kasutada ka terrorismi üldiseks lahtimõtestamiseks⁶³. Olulise uuendusena hõlmab konventsiooni artiklis 1(3) nimetatud `muu surmava seadeldise` definitsioon muuhulgas ka bioloogilisi, keemilisi või radioaktiivseid materjale, mis peegeldab kõrgendatud teadlikkust massihävitusrelvade kasutamise riskist pärast Tokyos 1995. a märtsis aset leidnud sariinigaasi rünnakut.⁶⁴

1.1.3. Paradigma muutus seoses 9/11 terrorirünnakuga

Oluline pöördepunkt sellesse, kuidas maailm terrorismi suhtus, toimus 9/11 terrorirünnakutega. Tegemist oli terrorirühmituse al-Qā'idah' poolt korraldatud terrorirünnakute seeriaga Ameerika Ühendriikide vastu kavatsusega survestada selle valitsust muutma oma üldist poliitikat Lähis-Idas, täpsemalt tooma oma relvajõude regioonist välja ja ümber vaatama Iisraeli poliitikat⁶⁵. Tegemist oli esimese korraga, kui poliitiliste eesmärkide saavutamiseks kasutati lennukeid relvana, et hävitada riigi rahvusvahelisi sümboleid⁶⁶. Lisaks 9/11 rünnakutele leidsid 2001. ja

⁶⁰ 25.06.1996 sõitsid rühmituse Hezbollah al-Hejazi liikmed Saudi Araabias kütuseautoga Ameerika Ühendriikide õhujõudude hoonetekompleksi. Plahvatuses hukkus 19 sõjaväeteenistajat ja umbes 500 isikut sai vigastada. Vt entsüklopeedia Britannica – <https://www.britannica.com/event/Khobar-Towers-bombing-of-1996> (09.02.2024).

⁶¹ Pommiterrorismi vastane konventsioon, artikkel 2(1) [New York International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings, 15.12.1997], Eesti suhtes jõustunud 10.05.2002 – RT II 2002, 8, 25, artikkel 2(1)..

⁶² Witten, S. The International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings. – Research Handbook on International Law and Terrorism. 2nd ed. Saul, B. (edited). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd 2020, lk 110.

⁶³ Värk (viide 19), lk 39.

⁶⁴ 20.03.1995 korraldasid sekti Aum Shinrikyo liikmed Tokyo metroos sariinigaasi rünnaku, milles hukkus 13 ja sai kannatada 6000 inimest. Kohtu alla anti 189 sekti liiget. Vt BNS, Jaapanis hukati sariinirünnaku korraldanud kultuseliider, 06.07.2018, samuti Witten (viide 62), lk 113.

⁶⁵ Cassese 2013 (viide 27), lk 150.

⁶⁶ Atwell, J. Aviation and international terrorism. – Research Handbook on International Law and Terrorism. 2nd ed. Saul, B. (edited). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd 2020, lk 47.

2002. a aset ka terrorirünnakud tankerite pihta⁶⁷ ja 2002. a M/V So San juhtum⁶⁸, kus ilma liputa sõjarakette vedanud kaubalaev lasti vabaks, sest puudus õiguslik alus kinnipidamiseks ja laadugi konfiskeerimiseks, samuti isikute karistamiseks. Need drastilised ja lisaks ka teised juhtumid tõid esile uued potentsiaalsed ohud maailma rahule ja julgeolekule, sealhulgas massihävitusrelvade leviku kontekstis valitsusväliste osalejate seas.⁶⁹

Igatahes, 9/11 terrorirünnaku järel jõuliselt areenile ÜRO Julgeolekunõukogu, mis seni oli resolutsioonides küll mõistnud hukka erinevaid rahvusvahelisi terrorismiakte, kuid alles nüüd hakkas tegema olulisi otsuseid. Seitsmenda peatüki alusel ühehäälselt vastu võetud 2001. a resolutsiooniga 1373⁷⁰ kohustas nõukogu liikmesriike kriminaliseerima terrorismi oma siseriiklikus õiguses⁷¹. Oluline on siinkohal see, et antud resolutsioonis ei esitatud ÜRO poolt üldist aktsepteeritud terrorismi määratlust, vaid riikidel lubati ühepoolset määratlada, mida nemad terrorismiks peavad⁷². Seetõttu kasutasid ka paljud riigid resolutsioonis toodud volitusi määratlemaks terrorismi vastavalt oma poliitilistele eesmärkidele ja maskeerimaks rünnakuid isikute põhiõiguste vastu, samuti selleks, et kõrvale hiilida kahtlustatavatele süüteomenetlustes ette nähtud menetlusgarantiidest⁷³. Mõnevõrra leevendas olukorda see, et resolutsioon koostati selleks ajaks olemas olnud spetsiifilistes konventsioonides sisalduvate määratluste baasil.⁷⁴

Olulise panuse andis Julgeolekunõukogu terrorismivastasesse võitlusesse ja terrorismi definitsiooni kujundamisse 2004. aasta resolutsiooniga 1566⁷⁵, mis võeti samuti seitsmenda peatüki alusel konsensuslikult vastu. Resolutsioonis toodud `terrorismi` määratluse alusel tuleb terrorismina mõista: „kriminaalseid tegusid, kaasa arvatud need, mis on suunatud tsiviilisikute vastu, millega kavatsetakse põhjustada surma või raskeid kehavigastusi või võtta pantvange

⁶⁷ 30.10.2001 hävitasid Tamil Eelami rühmituse Liberation Tigers suitsiiditerroristidest liikmed õlitankeri Silk Pride Sri Lanka lähistel. 06.10.2002 hävitas kamikaaže kiirkaater Prantsusmaa super-tankeri Limburg Jeemeni lähistel, tappes mh kaatri juhi ja ühe Limburgi meeskonnaliikme. Rünnaku eest võttis vastutuse al-Qā'idah'. Vt Papastavridis, E. Maritime terrorism in International law. – Research Handbook on International Law and Terrorism. 2nd ed. Saul, B. (edited). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd 2020, lk 60-61.

⁶⁸ 10.12.2002 pidas Hispaania merevägede alus Ameerika Ühendriikide luureinfo alusel Jeemeni lähedal kinni kahtlase kaubaveolaeva, mis sõitis ilma liputa. Läbiotsimisel avastati laeva pardalt 15 SCUD raketti, mille vedu seostati Põhja-Koreaga. Vt Papastavridis (viide 67), lk 60-61.

⁶⁹ Samas, lk 62.

⁷⁰ S/Res/1373 (2001).

⁷¹ Samas, p 1(b).

⁷² ÜRO Inimõiguste komitee pressiteade ekspertkomitee seisukoha kohta, HR/CT/630 (2003).

⁷³ Saul 2011 (viide 44), lk 685.

⁷⁴ Saul 2005 (viide 23), lk 157.

⁷⁵ S/RES/1566 (08.10.2004), artikkel 3; vt ka Bales (viide 25), lk 178.

eesmärgiga kutsuda avalikus üldsuses või isikute grupis või konkreetses üksikisikus esile hirmuseisundit, hirmutada elanikkonda või sundida valitsust või rahvusvahelist organisatsiooni mingit toimingut läbi viima või selle läbiviimisest hoiduma“. Õiguslikus mõttes tähendab asjaolu, et resolutsioon on vastu võetud ÜRO harta seitsmenda peatüki alusel, liikmesriikidele selle täitmise kohustuslikkust, mistõttu tuleb seda võtta tõsiselt.⁷⁶ Teisalt jällegi, kuna resolutsioon ei olnud riikidele õiguslikult siduv, siis ei avaldanud see märgatavat mõju terrorismi ühtse määratluse kujundamisel riikide tasandil, kuigi sisaldas terrorismi üldist määratlust. Seda suuresti ka seetõttu, et 2004. aastaks olid üsna mitmed riigid juba 2001. a resolutsiooni alusel oma kriminaalõigust muutnud ja vaevalt plaanisid seda teemat pelgalt soovitusel tuginedes uuesti lauale tuua.⁷⁷ Arvestada tuleb sedagi, et mitmed resolutsiooni vastuvõtmises osalenud riigid olid avaldanud arvamust selle üle, et toodud sõnastuse puhul ei ole tegemist terrorismi definitsiooniga ja nõukogu ei peaks selle esitamiseга üldse tegelema⁷⁸.

Olgu siinkohal veel lisatud, et Peaassamblee oli andnud terrorismi teemal ainuüksi ajavahemikul alates 1972-2020 välja umbes 113 resolutsiooni ja otsust, kusjuures neist suuremas osas enne külma sõja lõppu⁷⁹. Julgeolekunõukogu poolt oli otsuste tegemine seevastu külma sõja perioodil takistatud Ida-Lääne vahelise vastasseisu tõttu, mistõttu hakkas viimase poolt terrorismiteemaliste resolutsioonide vastuvõtmine hoogu koguma alles 1985. aastast. Olulisemad otsused võeti aga Julgeolekunõukogu poolt vastu alles 2000te esimesel poolel, pärast 9/11 terroriakte. Ühtlasi on Julgeolekunõukogu resolutsioonide rohkus kahtlemata üks rahvusvahelise tunnetuse indikaator terrorismi teemal. Neid resolutsioone on tõesti palju ja nende põhjal võib järeldada, mida terrorism endast kujutab ÜRO pilgu läbi⁸⁰.

⁷⁶ Värk (viide 19), lk 44.

⁷⁷ Saul 2011 (viide 44), lk 685.

⁷⁸ Värk (viide 19), lk 44, viitega UN Doc S/PV.5059 (2004) ja UN Doc S/PV.5059 (Resumption 1)(2004); S/RES/1566, p 3. Tsiteeritav tekst jätkub järgmiselt: "... mis kujutavad endast terrorismiga seotud rahvusvaheliste konventsioonide ja protokollide reguleerimisalasse kuuluvaid ja nendes määratletud õigusrikkumisi". See tähendab, et Julgeolekunõukogu resolutsioonis sisalduv sõnastus ei olnud mõeldud minema kaugemale konventsioonides sisalduvatest määratlustest. Samuti rõhutasid mitmed Julgeolekunõukogu liikmed läbirääkimiste käigus, et nad toetavad resolutsiooni, mõistes, et lõige 3 ei sisalda terrorismi õiguslikku määratlust. Brasiilia suursaadik ütles seda selgesõnaliselt oma avalduses pärast resolutsiooni 1566 (2004) vastuvõtmist: "Meie arvates kajastab käesolev lõige 3 kompromisskeelt, mis sisaldab selget poliitilist sõnumit, kuid ei ole katse määratleda terrorismi mõistet", vt U.N. SCOR, 59th Sess, U.N. Doc S/PV.5053 (8.10.2004).

⁷⁹ Täpselt on keeruline öelda, kui palju taolisi resolutsioone ja otsuseid on Peaassamblee välja andnud, kuna number ei hõlma neid, mille pealkirjas pole märgitud sõna 'terrorism'. Vt Boulden (viide 23), lk 501; Saul 2005 (viide 23), lk 166.

⁸⁰ Asjakohastest resolutsioonidest teeb lühikese ülevaate B. Saul, vt Saul 2005 (viide 23), lk 166.

1.1.4. Liibanoni eritribunali poolt rahvusvahelise terrorismi kuriteo defineerimine

Üheks viimaseks oluliseks teetähiseks terrorismi mõiste määratluses on osade autorite hinnangul murranguline, teiste arvates eksitav, kuid siiski omal moel julge Liibaboni eritribunali apellatsioonikoja (edaspidi ka koda) 16.02.2011.a otsus⁸¹. Juhtum ise seisnes selles, et 14. veebruaril 2005 plahvatas Beirutis St. Georges hotelli ees võimas pomm ajal, kui sellest möödus endise Liibanoni peaministri Rafik Hariri autokolonn. Plahvatuse ja sellele järgnenud rünnakute tagajärjel sai surma 22 inimest, sealhulgas R. Hariri, tema ihukaitsjad ja juhuslikud möödudjad. Lisaks sai üle 200 inimese vigastada.⁸² Oluline on märkida, et STL pidas kohut Liibanoni kriminaalkodeksi, sealhulgas seal sätestatud terrorismi koosseisu alusel ja kohtualuste suhtes kohaldati individuaalset jurisdiktsiooni⁸³.

Antonio Cassese juhitud kohtukolleegium leidis 2011.a otsuses, et rahvusvahelises kriminaalõiguses on välja kujunenud rahvusvahelise terrorismi kuriteo tavaõiguse norm, mis kehtib üksnes rahuajal toime pandud terroriaktidele. Kohus sedastas, et "on tõesti kujunenud välja tavaõiguse norm rahvusvahelise terrorismi kuriteo kohta, vähemalt rahuajal"⁸⁴. Ühtlasi tuvastas kohus, et tavaõiguse tasemele ei ole tõusnud nn poliitilise motiivi või eesmärgi tunnus⁸⁵ ega reegel, mis keelaks terroriaktide toimepanemise relvakonfliktide ajal (s.o toime panduna vabadusvõitlejate poolt võitluses riiklike relvajõudude vastu)⁸⁶. Ühtlasi leidis koda, et eeltoodust tulenevalt on asjakohasel tavaõiguse reeglil kaks mõõdet: (a) kollektiivne mõõde, olles adresseeritud rahvusvahelise õiguse subjektidele (sealhulgas mässajatele ja riigisarnastele üksustele) ja (b) individuaalne mõõde, millega kehtestatakse üksikisikutele range kohustus hoiduda terrorismist.⁸⁷ Ühtlasi loob tavaõiguse norm otsuse alusel riikidele ja valitsusvälistele osalejatele mitu kohustust: (i) kohustus hoiduda terrorismiaktidest; (ii) kohustus ennetada ja

⁸¹ Eriliseks teebki Liibanoni tribunali apellatsioonikoja otsuse ühtlasi asjaolu, et selles lahendati rahuaja terrorismi juhtumit, mitte relvakonflikti raames toimepandud terroritegusid vastupidiselt näiteks Rahvusvahelise endise Jugoslaavia tribunali ja Sierra Leone erikohtule, mis lahendasid samuti terroritegude kaasuseid, kui kohaldasid neile humanitaarõigust (s.o uuriti teiste kuritegude hulgas sõjakuritegude toimepanemist Rooma statuudi art 8 alusel; humanitaarõiguses kehtib samuti terroritegude toimepanemise keeld).

⁸² S/RES/1636 (2005), Follath, V. E.. New Evidence Points to Hezbollah in Hariri Murder. – Spiegel International 23.05.2009.

⁸³ S/RES/1757 (2007), vastavalt Liibanoni kriminaalkodeksist artiklid 2 ja 3.

⁸⁴ STL otsus (viide 13), p 107.

⁸⁵ Samas, p 106.

⁸⁶ Samas, p 107.

⁸⁷ Samas, p 105.

tõkestada terrorismi, eelkõige võtta isikuid vastutusele ja anda kohtu alla; ning (iii) õigus võtta isikuid vastutusele ja tõkestada terrorismi kuritegu, mis on nende territooriumil toime pandud oma kodanike või välismaalaste poolt ning kolmandate riikide kohustus hoiduda oma kodanike vastu esitatud süüdistuste ja tõkestamiste vaidlustamisest.⁸⁸

Tõendamaks oma seisukohti, sh terrorismikeeldu tõendava *opinio iuris*'e olemasolu rahvusvahelises tavaõiguses, analüüsis koda terrorismi keelunormi kujunemist siseriiklikus, humanitaar- ja rahvusvahelises õiguses.⁸⁹ Koda rõhutas, et terrorismi kontekstis on eeltoodud suundumust rahvusvaheliselt tugevdanud ÜRO Peassamblee ja Julgeolekunõukogu poolt jõuliste terrorismi hukkamõistvate resolutsioonide vastuvõtmine ja paljude spetsiifiliste konventsioonide sõlmimine, mis kohustab osalisriike terrorismi tõkestama ja sellealast koostööd tegema, mille tulemusena on terrorismi siseriiklikult kriminaliseerinud ka riigid, kes seda varem ei olnud teinud.⁹⁰ Erilist rõhku pani koda seejuures asjaolule, et terrorismi iseloomustamist Peassamblee ja Julgeolekunõukogu resolutsioonides „ohuna rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule“, samas kui teisi riiklike ja rahvusvahelisi kuritegusid (nt rahapesu, narkokaubandus) ei ole selliselt iseloomustatud.⁹¹

Selle murrangulise otsusega kehtestas kohus näiteks T. Weatheralli hinnangul selge õigusliku aluse rahvusvahelise terrorismi kuriteole rahvusvahelises tavaõiguses⁹². Samas ülekaalukas osa õigusteadlasi, sealhulgas K. Ambos, B. Saul, S. Kirch, A. Timmenrann ja G. Mettraux⁹³ on apellatsioonikoja otsust tugevalt kritiseerinud, leides, et tõendid tavaõiguse normi väljakujunemise kohta ei ole kohtulahendis piisavalt veenvad ja põhjendatud ning meetoodiliselt on analüüs läbi viidud puudulikult. G. Mettraux on illustreerinud Liibanoni tribunali lähenemisviisi rahvusvahelise terrorismi definitsiooni loomisel, peamiselt tuginedes Ben Sauli

⁸⁸ Samas, p-d 85, 111.

⁸⁹ Samas, sealhulgas p-d 86-87, samuti p-d 93-99.

⁹⁰ Samas, p 85.

⁹¹ Samas, p 104.

⁹² Weatherall (viide 21), lk 600.

⁹³ Ambos, K. Judicial Creativity at the Special Tribunal for Lebanon: Is There a Crime of Terrorism under International Law. - Leiden Journal of International Law, 2011/24(3) , lk 24; Ambos, Timmermann 2020 (viide 37); Mettraux, G. The United Nations Special Tribunal for Lebanon: defining international terrorism. – Research Handbook on International Law and Terrorism. 2nd ed. Saul, B. (edited). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd 2020; Saul 2011 (viide 44); Kirsch, S. Judges gone astray: The fabrication of terrorism as an international crime by the Special Tribunal for Lebanon. - Durham Law Review Online, 2011/1(1); Kirsch, S., Oehmichen, A. Die Erfindung von „Terrorismus“ als Völkerrechtsverbrechen durch den Sondergerichtshof für den Libanon (kättesaadav ainult veebist, aga linki ei ole võimalik lisada).

analüüsile, lausa teravalt kui argumentatsiooni, mis on läbi viidud stiilis „koorida, noppida valikuliselt ja painutada“.⁹⁴ Valitsev seisukoht on nende autorite puhul K. Ambose sõnade läbi see, et tegelikkuses jääb terrorismi keeld tavalise nn lepingupõhise kuriteo ja rahvusvahelise kuriteo vahepeale, jäädes alles poolele teele kõrgeima taseme kuriteo, ehk n.ö tõelise, rahvusvahelise kuriteo tunnustamise poole⁹⁵. Ühtlasi on K. Ambos seisukohal, et igal võimalikul juhul tuleb eelistada rahvusvaheliste kuritegude kindlaks määramisel tavaõiguse asemel kindlamat lähenemisviisi, milleks on seaduse selge sõnastuse nõudmine. Samuti leiab ta, enne kui hakatakse arutama kuriteo võimalikku muutumist rahvusvaheliseks kuriteoks, tuleks nõuda pehmes vormis ühemõttelist avaldust näiteks ÜRO Peaassamblee resolutsiooni või Rahvusvahelise Kohtu autoriteetse avaldusena. Vastasel juhul on kuriteo väidetaval rahvusvahelistumisel väike mõju, kui riigid on järjekindlalt sellele vastu ega jõusta seda.⁹⁶

Eeltoodud kronoloogilist ülevaadet saab lühidalt kokku võtta selliselt, et hoolimata riikide peaaegu saja-aastasest pingutusest terrorismi definitsioonis kokku leppida, pole siiani vastu võetud konventsiooni, milles oleks esitatud üldine rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsioon. Seni kuni rahvusvahelise terrorismi definitsioonis ei ole kirjalikult kokku lepitud ja hoolimata ka STL pretsendist jätkuvad antud teemal õiguslikud vaidlused.

1.2. Rahvusvahelise kuriteo ja rahvusvahelise terrorismi kuriteo elementide kooskõla

Rahvusvahelises kriminaalõiguses tehakse selget vahet pelgalt lepingupõhiste kuritegude ja nõuetele ehk rahvusvaheliste põhikuritegude vahel.⁹⁷ Viimasteks on ennekõike Rahvusvahelise Kriminaalkohtu põhikirja artiklites 5–8 sätestatud kuriteod, milleks on genotsiid, inimsusevastased ja sõjakuriteod ning agressioon.⁹⁸ Antud kuriteod on kas kuriteona kodifitseeritud rahvusvahelises lepingus (nt genotsiid⁹⁹) või tuletatud rahvusvahelisest

⁹⁴ Inglise keeles „peel off, Cherry-pick, and bend“, vt Mettraux (viide 101), lk 592. Väljendi cherry-pick tõlge eesti keelde võiks olla „valikuline (teadus)tulemust esitamine“, vt Sepp, T. Tuul Sepp: miks teadlased eksivad? – Postimees 12.12.2016.

⁹⁵ Ambos 2011 (viide 101), lk 667.

⁹⁶ Ambos 2011 (viide 101), lk 667-669.

⁹⁷ Cryer jt (viide 16); Ambos, Timmermann (viide 37), lk 18.

⁹⁸ Ambos, Timmermann (viide 37), lk 18-19.

⁹⁹ Näiteks on Rooma statuudi artiklis 6 esitatud genotsiidi määratlus identne genotsiidi konventsiooni artikli II sõnastusega. Vt Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsioon. - RT II 1994, 27, 103, samuti Zimmermann, A.

tavaõigusest (nt inimsusevastased kuriteod¹⁰⁰). Nii siseriiklike kui rahvusvaheliste kohtute poolt on ühtlasi korduvalt kinnitatud, et üksnes rahvusvahelistel põhikuritegudel on *jus cogens*'i iseloom¹⁰¹. Rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni¹⁰² artiklite 53 ja 64 alusel on *jus cogens* imperatiivne norm, mille "rahvusvaheline riikide ühendus tervikuna võtab omaks ja tunnustab kui normi, millest kõrvalekaldumine on lubamatu" ning millest kõrvalekaldumine ka lepingus teisiti kokku leppides ei ole võimalik.¹⁰³ Ühtlasi kehtib rahvusvaheliste põhikuritegudele universaalne jurisdiktsioon vastupidiselt lepingupõhiste kuritegudele.

Transnatsionaalset terrorismi ei ole siiani ühegi konventsiooni alusel tunnustatud rahvusvaheliseks kuriteoks. Erinevad terrorismivormid on küll rahvusvaheliste n.-ö. ebaseaduslike tegude tõkestamise lepingute objektid, kuuludes seega lepingupõhiste kuritegude alla (nagu näiteks piinamise konventsioon¹⁰⁴, narkokonventsioonid¹⁰⁵ jt).¹⁰⁶ Selliste riikidevaheliste kuritegude üle peetakse reeglina kohut siseriiklikult, mitte rahvusvahelistes kohtutes või tribunalides¹⁰⁷, va üksikud erandid nagu Liibanoni eritribunal. Kuna maailma riigid on aga teinud mitmeid tõsiseid kaitseid määratleda ja selle kaudu kodifitseerida rahvusvahelise terrorismi kuritegu, siis on asjakohane järgnevalt uurida, millised on (i) rahvusvaheliste kuritegude elemendid ja (ii) üldtunnustatud terrorismi kuriteo elemendid. Võrreldes rahvusvahelise kuriteo elemente terrorismi kuriteo elementidega, mis sisalduvad olemasolevates valdkondlikes konventsioonides, saab kujundada arvamuse selle kohta, kas ja millises ulatuses võib olla terrorism praeguseks juba määratletud.

Introduction: Crimes not included in the Statute of the ICC. – The Rome statute of the International Criminal Court: a commentary. 3rd ed. Ambos, K., Triffler, O. (edited). München: C.H. Beck 2016, lk 128.

¹⁰⁰ Zimmermann (viide 107), lk 153-154.

¹⁰¹ Van den Wyngaert. C. Non-Applicability of Statute of Limitations. Cassese, A. jt (toim). The Rome Statute of the International Criminal Court: a Commentary. Vol I. New York: Oxford University Press 2002, lk 886.

¹⁰² Viini lepingute õiguse konventsioon. - RT II 2007, 15.

¹⁰³ Weatherall (viide 21), lk 612.

¹⁰⁴ Samas on piinama Rooma Statuudis esindatud inimsusevastaste kuritegude koosseisu kaudu. Vt Van den Wyngaert (viide 109), lk 886.

¹⁰⁵ Vt ÜRO narokonventsioone UN Treaty Collection, Chapter VI. –https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VI-1&chapter=6&clang=_en (02.04.2024).

¹⁰⁶ Ambos, Zimmermann (viide 37), lk 18-19.

¹⁰⁷ Cryer jt (viide 16), lk 320.

1.2.1. Rahvusvahelise kuriteo ja terrorismi kuriteo põhitunnused

Rahvusvahelisi kuritegusid iseloomustavaid tunnuseid on üldistatult kirjeldanud A. Cassese oma 2013. a rahvusvahelist kriminaalõigust käsitlevas teoses.¹⁰⁸ Suures plaanis on rahvusvahelistel kuritegudel tema hinnangul kaks tunnust.¹⁰⁹ Esiteks, teod võivad olla toime pandud kas: (i) ametiisiku (nt teenistuja sõjategevuses, poliitiline liider planeerib või annab käsu genotsiidiks) või (ii) eraisiku poolt. Teiseks, tegu peab olema toime pandud relvakonflikti käigus (rahvusvahelises või siseriiklikus). Relvakonflikti puudumisel peab teol olema poliitiline või ideoloogiline mõõde või peab see olema kuidagi seotud riigiasutuse, organiseeritud mitteriikliku grupi või üksuse tegevusega (nt õhutamise, mõjutamise, tolereerimise kaudu). Seega on rahvusvahelistele kuritegudele iseloomulik, et kuigi teo toimepanijateks on eraisikud, siis on nad mingil viisil ikkagi seotud riigi poliitika või „kuritegeliku süsteemiga“¹¹⁰ või tegutsevad relvastatud vägivalla kontekstis (s.o relvakonfliktis). Selles plaanis erinevad rahvusvahelised kuriteod isiklikel eesmärkidel toime pandud kuritegudest (nt röövimine, vargus) ning teistest lepingupõhistest transnatsionaalsetest kuritegudest (nt piinamine, piraatlus, orjakaubandus, narkokaubandus), mida pannakse toime isikliku kasu eesmärgil. Rahvusvaheliste kuritegude põhilist tunnust nimetatakse A. Cassese sõnul ka nende nn rahvusvaheliseks elemendiks (ingl *international element*).¹¹¹ Etteruttavalt olgu mainitud, et siin mainitud rahvusvaheline element paistab olemuselt erinevat peagi käsitletavast riikideülesest elemendist.

Lisaks toob A. Cassese välja, et rahvusvahelised kuriteod on alati kahekihilised: (i) need hõlmavad kuritegusid siseriikliku õiguse alusel (nt tapmine, vägistamine, piinamine), ja (ii) neil on rahvusvaheline mõõde, mille kohaselt nende tegudega rikutakse ühiskonna universaalseid väärtuseid, mis on määratletud rahvusvahelise tavaõiguse ja konventsioonide alusel.¹¹² Seejuures peavad täidetud olema põhikuriteo objektiivsed ja subjektiivsed elemendid, samuti rahvusvahelisest õigusest tulenevad objektiivsed või subjektiivsed elemendid.¹¹³ Näiteks

¹⁰⁸ Cassese 2013 (viide 27), lk 37.

¹⁰⁹ Samas, lk 37.

¹¹⁰ „Kuritegeliku süsteemi“ mõiste on individuaalse kuritegelikkuse vastandina võtnud kasutusele Saksamaa teadlane ja kohtunik B. V. A. Röling. Vt Cassese 2013 (viide 27), lk 37 viitega Röling, B. V. A. *The Law of War and the National Jurisdiction Since 1945*, 100 Hague Recueil, 1960-II, lk 335.

¹¹¹ Samas, lk 37.

¹¹² Samas, lk 38.

¹¹³ Samas, lk 37.

inimsusevastase kuriteo raames toime pandud tapmise puhul peab olema täidetud (i) tapmise objektiivne element (teise isiku surma põhjustamine) koos vaimse elemendiga (tahtlus põhjustada mingi teoga teise isiku surma); lisaks (ii) laiem objektiivne kontekst (laiaulatuslik või süstematiseeritud rünnak tsiviilühiskonna vastu ükskõik, kas sõja- või rahuajal) ja täiendav vaimne element (eeltoodud laiema konteksti olemasolu teadvustamine).¹¹⁴ K. Ambose sõnul näitab universaalne toetus spetsiifilisi terroriakte käsitlevatele konventsioonidele, et terrorismi kuritegusid peetakse rahvusvahelist huvi pakkuvateks ja need kujutavad endast ohtu inimkonna rahule ja julgeolekule.¹¹⁵

Rahvusvahelise kuriteo objektiivsed (ld k *actus reus*) tunnused on: (i) tegu, (ii) tagajärg ja (iii) asjaolud, seejuures on asjaolud iga objektiivne või subjektiivne fakt, omadus või motiiv, mis on seotud kuriteo subjektiga (nt toimepanija või kaasosaline), kuriteo objektiga (nt ohver või seotud huvi) või muu tunnusega (nt vahend).¹¹⁶ Sarnaselt eeltoodule eeldab rahvusvahelise terrorismi kuriteo objektiivne element mingi teo toimepanemist, mis peab olema riigi karistusõiguses juba kvalifitseeritud kuriteona (nt tapmine, pommi lõhkamine). Subjektiivse tunnuseks (ld k *mens rea*) peab rahvusvahelise kuriteo puhul isik selleks, et teda saaks võtta kriminaalvastutusele, teo toime panema teatud vaimse seisundiga, mida nõuab õiguskord. Subjektiivse elemendi vormideks on tahtlus (ingl *intent* e ld k *dolus directus*) ja eriline tahtlus (ingl *special intent* e ld k *dolus specialis*). Näiteks nõuab genotsiid erilist tahtlust, mille järgi peab teo toimepanijal olema rahvuse, etnilise, rassilise või usulise grupi osalise või täieliku hävitamise kavatsus; siin ei piisa üksnes näiteks tahtlusest tappa või röövida, vaid peab olema tõendatud ka kavatsus see grupp hävitada. A. Cassese selgitab, et terrorismi puhul peab tegu vastama kahele *mens rea* tunnusele. Täidetud peavad olema esiteks *dolus generalis*, mille all mõistetakse põhiteo puhul nõutud vaimset elementi; teiseks *dolus specialis*, milleks on terrorismile omane eriline tahtlus levitada elanikkonnas hirmu või sundida võimukandjat tegema mingit tegu või selle tegemisest hoiduma tapmise, lennuki kaaperdamise, hoone õhku laskmise või muu kuriteo toime panemise kaudu¹¹⁷. Ta lisab, et selliselt saab pidada rahvusvaheliseks terrorismiks ka terrorirünnakuid, mille puhul konkreetselt ei saavutata

¹¹⁴ Samas, lk 38.

¹¹⁵ Ambos, Timmermann (viide 37), lk 31-32.

¹¹⁶ Cassese 2013 (viide 27), lk 38-39.

¹¹⁷ Samas, lk 152.

elanikkonna hirmutamise eesmärgi.¹¹⁸ Eriline tahtlus on terrorismiakti tunnusmärk. Selle rõhutamine on terrorismi kuriteo puhul tähtis ka K. Ambose hinnangul, kuna terrorismiks ei saa lugeda neid tegusid, millega juhuslikult saavutati terrorismile omane eesmärk, näiteks elanikkonna hirmutamine, kuna vastasel juhul on tegemist mingi muu kuriteoga.¹¹⁹

1.2.2. Rahvusvahelise terrorismi kuriteo elemendid edasise võrdluse alusena

Õigusteaduslikus kirjanduses on levinud erinevad seisukohad selle kohta, millised on rahvusvahelise terrorismi kuriteo peamised tunnused. Kuna need õiguslikud käsitlused erinevad üksteisest mõnevõrra ja magistritöö ülesanne ei ole mahupiirangu tõttu neid eraldi välja tuua ja analüüsida, siis piirdub autor siinkohalt professor R. Värgi poolt toodud sõnastusega, milles ta on püüdnud tabada selle põhilise essentsi. Selle kohaselt on teaduskirjanduses viidatud viiele peamisele terrorismi kuriteo elemendile, milleks on: (1) inimese tõsine vigastamine või tapmine või vara kahjustamine; (2) hirmu esilekutsumine otseste ohvrite kõrval ka laiemas sihtgrupis, (3) riigi, rahvusvahelise organisatsiooni või üksikisiku sundimine teatud käitumisele, (4) tahtlik ja eesmärgipärane tegevus ja (5) selle rahvusvaheline olemus. Samas ei ole R. Värgi loetletud rahvusvahelisele terrorismile omaste elementide puhul midagi öeldud selle kohta, kuidas need jagunevad terrorismi kuriteo koosseisu objektiivsete ja subjektiivsete elementide vahel. Siinkohal pöördub autor 2011. a STL-i otsuses toodud definitsiooni poole eesmärgiga luua mingit struktuuri, mis toetuks autoriteetsetele allikatele. STL-i otsuse järgi peavad olema rahuaegse rahvusvahelise terrorismi kuriteo puhul täidetud kolm elementi: (i) kuriteo toimepanemine või sellega ähvardamine, (ii) tahtlus levitada elanikkonnas hirmu (millega üldiselt kaasneb avaliku ohu tekitamine) või sundida valitsust või rahvusvahelist organit tegema tegu või hoiduma selle tegemisest, ning (iii) tegevuse osana ka riikideülest element.¹²⁰

Võrreldes omavahel R. Värgi poolt ja STL-i 2011. a otsustes sõnastatud terrorismi elemente, siis võivad uurimistöö autori hinnangul neist esimese poolt välja toodud tunnused 2 (hirmu esilekutsumine) ja 3 (sundimine) antud sõnastuses esitatuna kuuluda pigem objektiivsete tunnuste alla. Samas STL-i otsuse ja A. Cassese 2013. a teose alusel on tegemist subjektiivsete

¹¹⁸ Samas, lk 45.

¹¹⁹ Värk (viide 19), lk 25.

¹²⁰ STL otsus (viide 13), p-d 85, 102, samuti p 107 jj, eriti p 109 (definitsiooni välistamine relvakonflikti tingimustes).

tunnustega (tahtlusega tekitada hirmu või sundida). Veelgi enam, STL-i otsuses esitatud definitsioonis paistavad olevat omavahel kokku pandud lausa kolm V. Värgi loetelus toodud tunnust: 2 (hirmu esilekutsumine) ja 3 (sundimine) ning (4) (tahtlik eesmärgipärane tegevus), kuuludes kõik subjektiivse elemendi *dolus specialis* alla. Samas läheb K. Ambos veelgi täpsemaks, väites, et terrorismi koosseis nõuab erilise tahtluse vormis üksnes hirmu tekitamist, millel peab olema konkreetne poliitiline või ideoloogiline eesmärk nagu riigi või rahvusvahelise organisatsiooni sundimine tegema tegu või sellest hoiduma.¹²¹ Seega on tema hinnangul koja poolt esitatud definitsiooni subjektiivsel tunnusel 'hirmu tekitamine' olemas tugev alus rahvusvahelises tavaõiguses, kuuludes 'üldise' erilise tahtluse alla. Teisel alternatiivsel tunnusel 'asutuse sundimine' sellist rahvusvahelisest tavaõigusest tulenevat alust ei ole, mistõttu saab see olla parimal juhul 'eriline' eriline tahtlus (ingl *'special' special intent*) ja ette nähtud alternatiivse subjektiivse koosseisu elemendina.¹²²

Kuid mida tähendab STL-i otsuses nimetatud 'riikideülene element'¹²³ ja kas see on üldse osa definitsioonist? P. Robinsioni sõnul kasutatakse mõistet 'rahvusvaheline terrorism' vastupidises tähenduses riigisisesele terrorismile, teiste sõnadega terrorismiaktidele, mille mõju piirdub ühe riigiga.¹²⁴ Ka A. Cassese 2013. a teose alusel tähendab riikideülene olemus (ingl *transnational nature*) terrorismi kuriteo puhul seda, et terrorismiakt ei tohi olla piiratud ühe riigi territooriumiga ilma ühegi välismaise tunnuse või seoseta, sest vastasel juhul on tegemist siseriikliku juhtumiga.¹²⁵ STL-i 2011. a otsuse kohaselt peab 'riikideülese elemendi' (ingl *transnational element*) tähenduses olema vähemalt ette nähtav, et ühes riigis kavandatud terroriakt tekitab hirmu ka naaberriigis, siis kätkeb see endas ühtlasi ohtu rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule¹²⁶. Selle tingimuse eesmärk on välistada rahvusvahelise terrorismi määratlusest kuriteod, mis on planeerimise, täideviimise ja otsese mõju mõttes puhtalt siseriiklikud kuriteod.¹²⁷ K. Ambos leiab aga, et koda on STL-i otsuses kehvasti selgitanud,

¹²¹ Ambos 2011 (viide 101), lk 674.

¹²² Samas, lk 674.

¹²³ STL otsus (viide 13), p-d 85, 102.

¹²⁴ Robinson (viide 23), lk 514.

¹²⁵ Eeltoodu on ühtlasi kooskõlas rahastamise konventsiooni artikliga 3, mille kohaselt „konventsiooni ei kohaldata juhul, kui kuritegu sooritatakse ühe riigi territooriumil, oletatav kurjategija on selle riigi kodanik ja asub selle riigi territooriumil ning ühelgi teisel riigil ei ole [...] alust enda jurisdiktsiooni kasutamiseks [...], vt Cassese 2013 (viide 27), lk 150.

¹²⁶ STL otsus (viide 13), p 90.

¹²⁷ Samas, p 90.

kuidas ta jõudis järelduseni, et terrorismi kuriteo objektiivseks elemendiks on muuhulgas riikideülese elemendi nõue, kuna valdkondlikes konventsioonides on see pigem jurisdiktsiooni kohaldamise reegel.¹²⁸ Kohtu argumentatsiooni jälgimise teeb tema hinnangul keeruliseks see, et ühelt poolt jõuab ka koda järelduseni, et riikidevahelise elemendi tingimus ei kuulu terrorismi definitsiooni alla, kuid seejärel pakub selle välja koosseisu objektiivse elemendina.¹²⁹ Eeltoodut arvestades lähtub töö autor seisukohast, et `riikideülene element` tähistab jurisdiktsiooni kohaldamise reeglit. Samas käesolevas töös jurisdiktsiooni kohaldamise reegleid erinevate õigusallikate puhul eraldiseisvalt ei uurita.

Märkida tuleb ühtlasi, et STL-i apellatsioonikoja otsuse alusel ei olnud terrorismi definitsiooni osaks saanud otsuse tegemise ajaks rahvusvahelise tavaõiguse alusel tahtluse element, milleks on terroristi kavatsus võimu sundida või elanikkonda hirmutada ajendatult poliitilisest või ideoloogilisest motiivist.¹³⁰ Kuid seda tunnust ei sisalda ka R. Värgi poolt loetletud rahvusvahelise terrorismi kuriteo elemendid.

Eeltoodu alusel koostas uurimistöö autor rahvusvahelise terrorismi kuriteo nn mudeldefinitsiooni selleks, et edasise analüüsi läbiviimiseks oleks võimalik toetuda mingile üldisele struktuurile, millele toetused võrrelda omavahel erinevates rahvusvahelistes lepingutest või nende eelnõudes esitatud definitsioone. Selle mudeldefinitsiooni elemendid on: *actus reus* tunnusena kuriteo toimepanemine või sellega ähvardamine, kusjuures kuriteo toimepanemisel peab saabuma tagajärg, milleks on (i) inimese tõsine vigastamine või tema surm või (ii) vara hävitamine; *mens rea* tunnusena tahtlus (*dolus directus*) ning eriline tahtlus (*dolus specialis*) (i) levitada elanikkonnas hirmu või (ii) sundida valitsust või rahvusvahelist organit tegema tegu või hoiduma selle tegemisest.

¹²⁸ Ambos 2011 (viide 101), lk 672.

¹²⁹ Samas, lk 672 viitega STL otsus, p 89.

¹³⁰ STL otsus (viide 13), p 106.

2. Rahvusvahelised lepingud terrorismi definitsiooni allikatena

Rahvusvahelise õiguse allikateks on ÜRO põhikirja juurde kuuluva Rahvusvahelise Kohtu (ICJ) statuudi¹³¹ artikli 38 lõike 1 alusel rahvusvahelised üld- ja erikonventsioonid (st rahvusvahelised lepingud), rahvusvaheline tava ja õiguse üldprintsüübid.¹³² Seejuures puudub rahvusvahelise lepinguõiguse, tavaõiguse ja õiguse üldprintsüüpide vahel formaalne hierarhia. Praktikast võidakse eelistada lepingut tavale, kuna see on konkreetsem ja uuem õigusallikas.¹³³ Samas on paljud teadlased seisukohal, et kuna tava on allikana ajalooliselt vanem, siis on see olulisemgi kui lepingutes sätestatu.¹³⁴ Kuna üldises rahvusvahelise terrorismi mõistes ei ole riigid kokkuleppele jõudnud, siis ei ole see ka rahvusvahelise kuriteona kodifitseeritud ühegi konventsiooni tasandil (nt sarnaselt genotsiidile). Alternatiivselt on küll võimalik välja selgitada, kas rahvusvaheline terrorismi keeld on välja kujunenud rahvusvahelise tavana, milleks loetakse riikide kollektiivset ja konkludentset kokkulepet. Sellisel puhul ei tuletata ega järeldata kokkulepet konkreetsest riiki siduvast lepingust, mis sisaldab riikide poolt sõnaselgelt tunnustatud sätteid, vaid riikide normatiivse kvaliteediga järjepidevatest tegudest ja väljaütlemistest.¹³⁵

Rahvusvahelise tavaõiguse normi olemasolu saab kindlaks teha kahe elemendi kaudu, milleks on ICJ statuudi artikli 38 lõike 1 punkti b alusel esiteks üldine praktika (ld k *opinio iuris*), mis sisaldub riikide korduvas ühetaolises käitumises, ja teiseks riikide veendumusest, et niiviisi on õiguslikult kohustuslik käituda (ld k *opinio iuris sive necessitatis`est*).¹³⁶ Seejuures saab 1986. a kohtuasja *Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)* alusel *opinio iuris*'t järeldada näiteks riikide esindajate ametlikest seisukohtadest, kõrgemate kohtute otsustest ning ÜRO

¹³¹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut. - RT II 1996, 24, 95, artikkel 38 lg 1.

¹³² Madise, Ü. jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Iuridicum 2020, § 3 p 9. - <https://pohiseadus.ee/sisu/3472> (10.12.2023). Vt ka Ambos, Timmermann (viide 37), lk 16.

¹³³ Lepingu- ja tavaõigus võivad olla üksteisega seotud mitmel erineval viisil. Leping võib: (a) kodifitseerida olemasolevaid (kirjutamata) tavaõiguse reegleid, (b) kristalliseerida arenevat rahvusvahelist tava või (c) algatada uue tavaõiguse normi kujunemist. Lepingud ja tavaõigus võivad käsitleda sama teemat ning üksteist täiendada. Counter-Terrorism in the International Law Context. Advance copy. Vienna: United Nations 2021, lk xvii.

¹³⁴ Madise jt (viide 140), PSK § 3 p 9.

¹³⁵ Samas, PSK § 3 p 9, Cassese, A. International Criminal Law. Cases & Commentary. New York: Oxford University Press 2011, lk 5.

¹³⁶ Madise jt (viide 140), PSK § 3 p 9, Cassese 2011 (viide 143), lk 5; Ambos, Timmermann (viide 37), lk 17.

(Peaassamblee) resolutsioonidest, sõltuvalt nende sisust ja hääletamisest¹³⁷, aga ka rahvusvahelistest lepingutest. Kohtuasja *Flores* otsuse alusel annab lepingu ratifitseerimine riigi poolt tunnistust tema kavatsusest olla lepingus sisalduvate põhimõtetega juriidiliselt kohustatud, tõendades selle riigi "kombeid ja tavaid".¹³⁸ Vähemalt kahe riigi poolt ratifitseeritud lepingud pakuvad mõningaid tõendeid riikide õiguse kohta, aga kui lepingu ratifitseerib piisav arv riike, siis võidakse sellega kehtestada rahvusvahelise õiguse norm. Mida rohkem, sealhulgas rahvusvaheliselt mõjukaid riike on lepingu ratifitseerinud, seda suurem on lepingu tõenduslik väärtus rahvusvahelise tavaõiguse normi kujunemisele¹³⁹. Seega kuigi lepingud on definitsiooni järg siduvad ainult osalisriikidele, siis juhul, kui see on õiguslikult lubatav, võib neid arvesse võtta tõendina tavaõiguse reeglite kristalliseerumise kohta.¹⁴⁰ Kohtuasjas *North Sea Continental Shelf*¹⁴¹ sedastas kohus, et üldiselt on tunnustatud, et rahvusvahelises lepingus või konventsioonis sätestatud reeglid võivad muutuda mitteosalisriigile siduvaks rahvusvahelise õiguse tavaõiguse reeglina või reeglina, mis on muul viisil üldiselt tunnustatud õiguslikult siduvate rahvusvaheliste normidena. Ühtlasi leidis kohus, et seejuures tuleb võtta arvesse lepingu ettevalmistamise ja vastuvõtmise ajalugu, riikide hilisemat suhtumist ja konkreetsete sätete seost rahvusvahelise õiguse muudes, kuid seotud valdkondades.¹⁴²

Lisaks eeltoodule tuleb arvestada, et rahvusvahelise tavaõiguse kohaldamisel rahvusvahelises kriminaalõiguses esineb mitmeid eripärasid. Isegi rahvusvaheliselt kõige tõsisemat muret tekitavate kuritegude korral tuleb kriminaalõiguses austada aluspõhimõtteid, mis põhinevad õigusriigi põhimõtetel ja õigluse ideel,¹⁴³ eelkõige seaduslikkuse põhimõttel (ld k *nullum crimen sine lege*). Selleks, et teo toimepanemise eest saaks kedagi vastutusele võtta, peab tegu olema süüteona kirjalikult fikseeritud (ld k *lex scripta*), täpselt määratletud (ld k *lex certa*) ja enne teo toimepanemist jõustunud seaduse alusel (ld k *lex praevia*).¹⁴⁴ K. Ambos on seisukohal, et isegi kui jätta kõrvale *lex scripta* nõue, siis tundub ikkagi ebatõenäoline, et rahvusvahelise

¹³⁷ Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, Nicaragua v United States, Judgment, (1986) ICJ Rep 14, p 17.

¹³⁸ Flores v. Southern Peru Copper Corp., 414 F.3d 233 (2d Cir. 2003), p-d 256.

¹³⁹ Samas, p-d 256-257.

¹⁴⁰ Cassese 2013 (viide 27), lk 13.

¹⁴¹ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands), Judgment, ICJ Reports (1969) 4, p 242 (Serensen, l., dissenting).

¹⁴² Samas, p 242.

¹⁴³ Cryer jt (viide 16), lk 18-19.

¹⁴⁴ Ambos, Timmermann (viide 37), lk 18; Madise jt, PSK § 23 (viide 140).

tavaõiguse reegel suudab neile nõuetele täielikult vastata, andes selge ja ühese kuriteo määratluse, mis lisaks kõigele oli jõus kuriteo toimepanemise ajal tulenevalt tagasiulatuva jõu puudumise põhimõttest karistusõiguses.¹⁴⁵ Eriti kehtib see rahvusvaheliste kuritegude kohta, mis on väga keerulised nii olemuslikult, kui selge määratluse leidmise mõttes, kuna vaja on integreerida paljude riikide seisukohti ja õigusmõisteid. K. Ambos leiab, et sellest tulenevalt ei saa pelgalt tavaõiguse reegel kaasa tuua kriminaalvastutust, vähemalt mitte lähtudes Rahvusvahelise Kriminaalkohtu jurisdiktsioonist ning põhikirja artiklites 22 ja 24 sätestatud *nullum crimen* printsiibist.¹⁴⁶ Küll aga võimaldavad globaalsel ja regionaalsel tasandil vastu võetud konventsioonid teha järeldusi selle kohta, kas eksisteerib mingi konsensus terrorismi lahtimõtestamisel¹⁴⁷, sealjuures arvesse võttes osalisriikide arvu ja tehtud reservatsioone.

2.1. Terrorismi käsitus globaalsetes rahvusvahelistes lepingutes

Arvestades aastakümneid kestnud riikide suutmatust kokku leppida rahvusvahelises terrorismi definitsioonis, on nn tükkaaval lähenemisviisi rakendades võetud alates 1963. aastast vastu 16 konventsiooni,¹⁴⁸ mis käsitlevad spetsiifilisi terrorismi nähtusi. Neist suur osa on algatatud Peassamblee resolutsioonide alusel¹⁴⁹, kuid on valdavalt vastu võetud asjakohaste erialaorganisatsioonide poolt. Nendeks on näiteks Rahvusvaheline Tsiviillennunduse Organisatsioon (ICAO)¹⁵⁰, Rahvusvaheline Merenduse Organisatsioon (IMO)¹⁵¹ ja Rahvusvaheline Aatomienergiagentuur (IAEA)¹⁵². Vaid neli konventsiooni on vastu võetud ÜRO Peassambleel enda egiidi all (pantvangi, pommiterrorismi, terrorismi rahastamise ja tuumaterroorsmi konventsioonid).

¹⁴⁵ Ambos, Timmermann (viide 37), lk 18.

¹⁴⁶ Samas, lk 18.

¹⁴⁷ Värk (viide 19), lk 50.

¹⁴⁸ Täielik nimekiri terrorismivastastest konventsioonidest on leitav ÜRO veebiportaali alamlehelt Office of Counter-Terrorism, International Legal Instruments. – <https://www.un.org/counterterrorism/international-legal-instruments> (22.03.2024). Seal avaldatud nimekiri sisaldab ühtlasi tsiviillennunduse ohutusega seotud kolme rahvusvahelist lepingut või nende muutmise protokollid, millega kaasajastatakse varasemat regulatsiooni, kuid mis osalisriikide arvult ei ole piisavalt esinduslikud ja seetõttu käesolevas uurimistöös ei käsitleta: 2010 Beijing Convention on the Suppression of Unlawful Acts Relating to International Civil Aviation, 2010 Protocol Supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft, 2014 Protocol to the Convention on Offences and Certain other Acts Committed on Board Aircraft.

¹⁴⁹ Nt Robinson (viide 23), lk 513.

¹⁵⁰ Ingl *International Civil Aviation Organization* (ICAO).

¹⁵¹ Ingl *International Maritime Organization* (IMO).

¹⁵² Ingl *International Atomic Energy Agency* (IAEA).

Ametlikult ei kuuluta taolised rahvusvahelised lepingud konkreetseid tegusid rahvusvahelisteks kuritegudeks¹⁵³. Tüüpiliselt kohustavad sellised konventsioonid riike neis määratletud tegusid (mida tavapäraselt peetakse terroristlikeks) kriminaliseerima siseriiklikus õiguses, hoiduma nende tegude toetamisest ja karistama nende tegude toimepanijaid, rõhutades ühtlasi vastastikuse koostöö vajalikkust.¹⁵⁴ Kohtupidamist püütakse saavutada kurjategijate vastastikuse väljaandmise kohustuse panemisega riikidele, milleks rakendatakse muuhulgas *aut dedere aut iudicare* ehk „anna välja või mõista kohut“ printsiipi ja osutatakse vastastikust õigusabi¹⁵⁵. Seejuures ei muutu lepingupõhised kuriteod kuritegudeks iseenesest, vaid need tuleb riikidel eelnevalt siseriiklikult jõustada ja rakendada hakata¹⁵⁶.

Kuna lepingud nõuavad isikute vastutusele võtmist siseriikliku õiguse alusel, siis need ei kirjelda üksikasjalikult asjakohaste kuritegude koosseisulisi tunnuseid (s.h objektiivseid ja subjektiivseid elemente).¹⁵⁷ Väärrib märkimist, et seejuures hoiduvad need konventsioonid nimetamast konkreetset käitumist terroristlikuks, samuti hoiduvad üldjuhul nende tegude toimepanemise eesmärkide ja motiivide käsitlemisest¹⁵⁸. Eeltoodud viisil (s.o määratlemata tegude eesmärki) on lepingutega hõlmatud muuhulgas: (1) teod, mis olenemata sellest, kas need on kuriteod või mitte, võivad ohustada või ohustavad õhusõiduki ohutust, tema pardal olevaid isikuid või vara või millega rikutakse vajalikku korda ja distsipliini pardal;¹⁵⁹ (2) ebaseaduslikult jõuga või jõu ähvardusel või mis tahes viisil hirmutades lennus oleva õhusõiduki hõivamine või selle üritamine;¹⁶⁰ (3) vägivallateo toime panemine lennus oleva õhusõiduki pardal olevate isikute või õhusõiduki enda suhtes;¹⁶¹ (4) rahvusvahelist

¹⁵³ Cryer jt (viide 16), lk 321.

¹⁵⁴ Cassese 2013 (viide 27), lk 19, Robinson (viide 23), lk 513.

¹⁵⁵ Värk (viide 19), lk 37, Cryer jt (viide 16), lk 321.

¹⁵⁶ Ambos, Timmermann (viide 37), lk 19.

¹⁵⁷ Cryer jt (viide 16), lk 321.

¹⁵⁸ Cassese 2013 (viide 27), lk 152.

¹⁵⁹ Konventsioon kuritegude ja mõningate teiste tegude kohta õhusõiduki pardal, artikkel 1(b) [1963 Tokyo Convention on Offences and Certain Other Acts Committed On Board Aircraft]. - RT II 1993, 30, 104. 1969. a Tokyo konventsioon keskendus õhusõiduki pardal toime pandud ebaseaduslike tegude tõkestamisele, nähes ette riikide võetavaid meetmeid ohu esinemisel ja jurisdiktsiooni teostamist, kuid ei määratletud kuritegusid, mis tuleb osalisriikidel kriminaliseerida ega *aut dedere aut iudicare* põhimõtte kohaldamist, mis on antud konventsiooni oluline puudus. Järgmistes konventsioonides sellist puudust enam ei esinenud.

¹⁶⁰ Õhusõiduki ebaseadusliku hõivamise vastu võitlemise konventsioon, artikkel 1(a) [1970 Hague Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft]. - RT II 1993, 30, 104.

¹⁶¹ Tsiviillennunduse ohutuse vastu suunatud ebaseaduslike tegude tõkestamise konventsioon, artikkel 1(1) [1971 Montreal Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation]. - RT II 1993, 30, 104.

lennuliiklust teenindavas lennujaamas vägivaldteo toime panemine isikute suhtes või lennujaama rajatiste või lennujaamas asuvate õhusõidukite suhtes;¹⁶² (5) mõrva, inimese röövimist või muud rünnakut rahvusvaheliselt kaitstud isiku vastu või tema ametliku esindushoone, eraelamu või transpordivahendi vägivaldset ründamist;¹⁶³ (6) ebaseaduslik tuumamaterjali saamine, valdamine, kasutamine, edasiandmine, teisendamine, hävitamine või pihustamine, mis toob või võib tuua kaasa mis tahes isiku surma või tekitada talle tõsise vigastuse või tekitada olulise kahju omandile, samuti tuumamaterjali kasutamisega ähvardamine;¹⁶⁴ (7) laeva hõivamine jõudu kasutades või sellega ähvardades või muul viisil hirmutades või vägivaldteo toime panemine laeva pardal viibivate isikute või laeva suhtes;¹⁶⁵ (8) püsiplatvormi hõivamine jõudu kasutades või sellega ähvardades või muul viisil hirmutades või vägivaldteo toime panemine selle pardal viibivate isikute või platvormi suhtes;¹⁶⁶ (9) märkimata lõhkeainete valmistamine või sissetoomine oma territooriumile või väljaviimine oma territooriumilt;¹⁶⁷ (10) ebaseaduslikult kohale toimetatud ja paigaldatud tulirelva kasutamine või lõhkekeha või muu surmava seadeldise lõhkamine avalikus kohas või riigivara või ühistranspordi- või infrastruktuurirajatises kavatsusega põhjustada surm või raske tervisekahjustus või ulatuslik purustus, mis toob või võib kaasa tuua suure majandusliku kahju.¹⁶⁸

Samas on ka konventsioone, mis vastupidiselt eeltoodutele toovad kuriteo kirjelduses välja ka nende tegude toimepanemise eesmärgi, milleks on kas sundimine tegema mingit tegu või sellest

¹⁶² Tsiviillennunduse ohutuse vastu suunatud ebaseaduslike tegude tõkestamise konventsiooni lisaprotokoll ebaseaduslike vägivaldaaktide vastu võitlemise kohta rahvusvahelist lennuliiklust teenindavates lennujaamades, artikkel 2(1) [1988 *Montreal Protocol for the Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving International Civil Aviation*]. - RT II 1993, 30, 104- RT II 1993, 30, 104.

¹⁶³ Rahvusvaheliselt kaitstud isikute, kaasa arvatud diplomaatliste agentide vastu suunatud kuritegude tõkestamise ja karistamise konventsioon, artikkel 2(1) [1973 *New York Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents*]. - RT II 1994, 3, 9. Mõiste „Rahvusvaheliselt kaitstud isik“ definitsioon on esitatud artiklis 1(1) ning hõlmab riigipeasid, valitsusjuhte, välisministrit, diplomaatilise puutumatuslega isikuid, nende pereliikmeid jne.

¹⁶⁴ Tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsioon, artikkel 7 [1979 *Vienna Convention on the Physical Protection of Nuclear Material*]. - RT II 1994, 8, 22.

¹⁶⁵ Meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsioon, artikkel 3(1) [1988 *Rome Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation*]. - RT II 2001, 28, 142.

¹⁶⁶ Mandrilava püsiplatvormi ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise protokoll, artikkel 2(1) [1988 *Rome Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf*]. - RT II 2003, 31, 155.

¹⁶⁷ Plastiliste lõhkeainete avastamiseks nende märkimise konventsioon, artiklid II ja III [Montreal Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection, 01.03.1991]. - RT II 1995, 41, 172.

¹⁶⁸ Pommterrorismi vastane konventsioon, artikkel 2(1) [1997 *New York International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings*]. - RT II 2002, 8, 25.

hoiduma või lisaks avalikkuse hirmutamise. Neist eristub terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioon, mille alusel on kuriteoks terrorismi toetamiseks vahendite kättesaadavaks tegemine või kogumine¹⁶⁹. Seejuures väärneb märkimist, et antud konventsiooni artiklis 2(1), mis karistatavat kuritegu kirjeldab, ei kasutata mõisteid `terrorism` ega `terroriakt`, kuid see sisaldub konventsiooni pealkirjas, lisaks on toodud seal terrorismi mõiste definitsioon ning alles seal kirjeldatakse ühtlasi terrorismiakti eesmärki. Antud konventsiooni käsitleb töö autor selle erilise tähtsuse ja seal esitatud üldise terrorismi definitsiooni tõttu eraldiseisvalt.

Muude, käesolevasse kategooriasse kuuluvate konventsioonidega (s.o kirjeldatud on eesmärki) on hõlmatud järgmised teod (loetelu jätkub): (11) teise isiku vangistamine, kinni hoidmine ja ähvardamine tappa või talle tervisekahjustusi tekitada või teda jätkuvalt kinni hoida, et sundida kolmandat isikut toime panema teatava teo või sellest hoiduma;¹⁷⁰ (12) radioaktiivse materjali valdamine või valmistamine või seadme valdamine või mis tahes viisil radioaktiivse materjali või seadme kasutamine või tuumarajatise kahjustamine eesmärgiga sundida füüsilist või juriidilist isikut, rahvusvahelist organisatsiooni või riiki tegema tegu või sellest hoiduma;¹⁷¹ (13) lõhkeaine, radioaktiivse aine, bio-, keemia- ja tuumarelvade kasutamine või nafta või maagaasi väljalaskmine püsivormil, -vormilt või -vormi vastu või sellega ähvardamine eesmärgiga tekitada rahva seas hirmu või sundida valitsust või rahvusvahelist organisatsiooni tegema või jätta tegemata teatav tegu.¹⁷² Ühtlasi täiendati sätet selliselt, et toimepandav kuritegu peab põhjustama surma, raske vigastuse või olulise kahju ning teo toimepanemine või sellega ähvardamine peab olema toime pandud üldise või konkreetse eesmärgiga tekitada rahva seas hirmu või sundida valitsust või rahvusvahelist organisatsiooni tegema või jätta tegemata teatav tegu.¹⁷³ Analoogselt muudeti 2005. aastal ka Viini tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni selliselt (14), et seal kirjeldatud kuriteo toimepanemisega ähvardamine sai

¹⁶⁹ Terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvaheline konventsioon, artikkel 2(1) [*1999 New York International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*]. - RT II 2002, 12, 45.

¹⁷⁰ Pantvangivõtmise vastane rahvusvaheline konventsioon, artikkel 1(1) [*1979 New York International Convention against the Taking of Hostages*]. - RT II 2001,31, 156.

¹⁷¹ Tuumaterroorsmi tõkestamise rahvusvaheline konventsioon, artikkel 2(1) [*International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, New York, 13.04.2005, GA Res 59/290*]. - Eesti poolt allkirjastatud 14.09.2005, aga mitte ratifitseerinud.

¹⁷² Mandrilava püsivormide ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise protokoll muutmise 2005. aasta protokoll, artikliga 4(1) lisati artikkel 2bis [*2005 Protocol to the Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation*]. - RT II 2007, 22, 63. Antud, 2005. a protokolliga täiendati püsivormide ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise 1998. a protokoll.

¹⁷³ Samas, artikkel 2bis.

koosneda kahest alternatiivist.¹⁷⁴ Neist esimene hõlmab ähvardust kasutada tuumamaterjali inimese vastu või olulise kahju tekitamiseks varale või keskkonnale või panna toime tuumarajatise vastu suunatud tegu ning teine ähvardust toime panna tuumamaterjali vargus või röövimine või tuumarajatise vastu suunatud tegu, et sundida füüsilist või juriidilist isikut, rahvusvahelist organisatsiooni või riiki tegema või jätma tegemata teatavat tegu. Lisaks täiendati 2005. a uute koosseisudega Rooma meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsiooni (15) ja lisati kuritegude loetellu õigusvastased teod, milleks on lõhkeainete, radioaktiivsete ainete, bio-, keemia- või tuumarelva kasutamise laeval või nende laevalt välja laeva vastu viisil, mis põhjustab või võib põhjustada surma, rasket vigastust või olulist kahju, samuti laeva kasutamine viisil, mis põhjustab surma või tekitab raske vigastuse või olulise kahju või eeltoodud tegudega ähvardamine, kui selle üldine või konkreetne eesmärk on tekitada rahva seas hirmu või sundida valitsust või rahvusvahelist organisatsiooni tegema või jätta tegemata teatav tegu¹⁷⁵. Samasse artiklisse lisati kuriteona ka laeval eelnevalt loetletud ainete ja massihävitusrelvade ning nende lähteainete jm õigusvastane vedamine.

Töö autor alustab spetsiifilistes konventsioonides esitatud nn terrorismiaktide definitsioonide analüüsi *actus reus* tunnustest, milleks on mudeldefinitsiooni alusel kuriteo toimepanemine või sellega ähvardamine, kusjuures kuriteo toimepanemisel peab saabuma tagajärg, milleks on (i) inimese tõsine vigastamine või tema surm või (ii) vara hävitamine.

Kas nõutakse kuriteo toimepanemist või sellega ähvardamist? Tüüpiliselt ei sisalda uuritud 15 (s.o ei sisalda rahastamise konventsiooni) rahvusvahelist lepingut keelatud teo määratlused otsesõnu tingimust, mille alusel peavad neis kirjeldatud keelatud teod olema riikide poolt siseriiklikult juba varasemalt määratletud just kuritegudena, aga mitte näiteks väärtegudena, mis on vähemtähtsad süüteod. Küll aga kohustatakse konventsioonidega osalisriike edaspidi neis loetletud tegusid siseriiklikult kriminaliseerima. Valdavalt ja eriti just enne 2000ndaid

¹⁷⁴ Tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni muudatus, artikkel 6(9) artikli 7(1) sõnastuse muutmise kohta, sh ähvarduse kohta artikkel 7(1)(g)(i) ja (ii) [2005 Vienna Amendment to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material]. - RT II 2009, 1, 1. Muuhulgas hõlmati keelatud teo koosseisu keskkonna kahjustamine.

¹⁷⁵ Meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsiooni 2005. aasta protokoll, artikliga 4(5) lisati artikkel 3bis [Protocol of 2005 to the Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation]. - RT II 2007, 22, 63. Konventsiooni algupärasest artiklit 3(1) ei muudetud selles mõttes, et sinna ei lisatud hirmutamise ega sundimise tingimust.

vastu võetud konventsioonides kirjeldatakse keelatud tegusid kui ebaseaduslikke¹⁷⁶ või vägivallategusid¹⁷⁷. Seejuures tuleb mõistet `vägivallategu` tõlgendada süüteona (ingl *offence*) mõistet `ebaseaduslik tegu` õigusrikkumisena mis tahes kehtiva seaduse alusel (peale asjakohast konventsiooni), mida kinnitatakse näiteks 1971. a Montreali tsiviillennunduse konventsiooni ja selle 1988. a protokollil tõlgendustes¹⁷⁸. Ainsana nähakse 1963. a õhusõiduki pardal toime pandud kuritegude ja teiste tegude konventsiooni artiklis 1(b) ette, et keelatud tegu võib olla ka muu tegu, mis pole kuritegu („teod, mis olenemata sellest, kas nad on kuriteod või mitte“), kuid seda on ka õiguskirjanduses ette heidetud antud konventsiooni puudusena.¹⁷⁹ Antud õiguslünk kõrvaldati 1970. a Haagi õhusõiduki ebaseadusliku hõivamise vastu võitlemise konventsiooniga. Samas võib töö autori hinnangul kuriteole tehtava viitega sisuliselt samaväärseks pidada pantvangivõtmise vastase konventsiooni artiklit, mille alusel tuleb kuriteoks pidada seda, „kui isik vangistab teise isiku (edaspidi pantvang), hoiab teda kinni ja ähvardab ta tappa või talle tervisekahjustuse tekitada või teda jätkuvalt kinni hoida“. Seega järeltab uurimistöo autor, et spetsiifilised konventsioonid üldreeglina ei nõua, et neis määratletud nn terroriaktid peavad olema siseriiklikus õiguses juba olemasoleva muu kuriteo toimepanemise kaudu.

Kas tagajärjena nõutakse inimese tõsist vigastamist või tema surma või vara hävitamist? Praktiliselt kõigis konventsioonides¹⁸⁰ toodud keelatud tegude määratluste alusel peab tegu (sh ebaseaduslik tegu või vägivallaakt) põhjustama või tõenäoliselt põhjustama inimestele vigastusi või nende surma või kahjustama vara,¹⁸¹ isegi kui seda pole *expressis verbis* keelatud teod

¹⁷⁶ Näiteks 1970. a Haagi konventsioon (viide 168), 1979. a Viini konventsioon (viide 172) ja 1997. a ÜRO pommiterrorismi vastane konventsioon (viide 176).

¹⁷⁷ Näiteks 1970. a Haagi konventsioon (viide 168) ja 1988. a Rooma meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsioon (viide 173).

¹⁷⁸ UNDOC, Chapter Four: Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation 1971 – https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/Commonwealth_Chapter_4.pdf?mselkid=0f1c6a69ab8c11ecbad0ce76c5990d2a (27.03.2024), Chapter Five: Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation 1988 ('Montreal protocol'), lk 116. – https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/Commonwealth_Chapter_5.pdf (27.03.2024).

¹⁷⁹ Atwell (viide 66), lk 49.

¹⁸⁰ Siia alla ei kuulu kaks konventsiooni: 1979. a Viini konventsioon (viide 172) ja 1991. a Montreali konventsioon (viide 175), millega püütakse ennekõike kaitsta keelatud materjale ja aineid võimalike terrorismi või sabotaaži tegude eest või ebaseaduslikku sattumist terroristide kätte.

¹⁸¹ Näiteks 1971. a Montreali tsiviillennunduse konventsiooni 1988. a protokollil lisamaterjalides selgitatakse, et vägivald peab olema suunatud inimese vastu ja põhjustama või tõenäoliselt põhjustama tõsiseid vigastusi või surma. Vt UNDOC, Chapter Five: Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation 1988 (viide 186), lk 107. Vt ka UNDOC, Special Treaty Event April 2009, International Convention for

kirjelduses välja toodud. Näiteks näevad tsiviillennunduse ja merenduse konventsioonid¹⁸² ette õhusõidukite ja laevade hõivamist ebaseaduslikult jõuga või jõu ähvardusel või vägivallateo toimepanemist nende pardal. Samas näeb suurem osa (täpsemalt 11) käsitletud konventsioonidest toime pandud kuriteoga ka vara, mitte ainult isikute kahjustamist. Näiteks võib tuua lennukite, laevade, erinevate hoonete (nt suursaatkonnad) ja rajatiste (nt lennujaamad, püsiplatvormid) ning muu omandi (nt suursaadiku sõiduki, ühistranspordivahendite) hävitamise või kahjustamise. 2005. a tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni muudetud redaktsioonis esitatud nn terrorismiakti tagajärjed hõlmavad ühtlasi ka tuumarajatiste ja keskkonna kahjustamist.¹⁸³ Samas ei ole konventsioonides alati selgelt sätestatud, et teo tagajärg (sh selleks, et olla nn terroriakt) peab olema raske, kuna esitatud määratlustes on sageli jäetud piiritlemata seal kirjeldatud vägivallategude raskusastmed. Keelatud teo sõnastuses on otsesõnu sätestatud inimese surma või talle raske vigastuse või olulise (varalise) kahju põhjustamise tingimus vaid neljas konventsioonis. Üheks neist on mõnede autorite hinnangul eeltoodutest tähtsaim 1997. a pommiterrorismi konventsioon¹⁸⁴, mille artikli 2(1) alusel peab olema keelatud tegu toime pandu kavatsusega „põhjustada surm või raske tervisekahjustus või ulatuslik purustus, mis toob või võib kaasa tuua suure majandusliku kahju“. Eeltoodu saab kehtida vaid eeldusel, et toimepandava teoga peab sellise raske tagajärje saavutamine olema objektiivselt võimalik. Sellise tagajärje võimalikkust näeb ühtlasi ette konventsiooni artiklis 1(3) punktides a ja b toodud mõistete `lõhkekeha või muu surmav seadeldis` definitsioonid. Lisaks on üheksas konventsioonis ja nende lisaprotokollides keelatud lisaks ebaseadusliku teo või vägivallateo toimepanemisele ka teo toime panemisega ähvardamine.¹⁸⁵ Töö autor toob eeltoodud analüüsi põhjal välja selle, et enamik spetsiifilisi konventsioone näeb ette keelatud teo tagajärjel nii inimeste kui ka vara kahjustamist, kuid üldjuhul ei nähta üldjuhul sõnaselgelt ette, et keelatud teo tagajärg peaks olema raske; selles osas eristub teistest pommiterrorismi

the Suppression of Terrorist Bombings, lk 23. - <https://www.unodc.org/documents/treaties/Special/1997%20International%20Convention%20for%20the%20Suppression%20of%20Terrorist.pdf> (27.03.2024), Värk (viide 19), lk 51.

¹⁸² 1963. a Haagi konventsioon (viide 168), 1971. a Montreali konventsioon (viide 170) ning 1988. a Rooma meresõitu ja püsiplatvormi ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsioonid (vastavalt viited 173 ja 174).

¹⁸³ Tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni muudatus (viide 182).

¹⁸⁴ Ülejäänud kolm on 1979. a Viini konventsioon 7 (viide 172) ning meresõidu ja püsiplatvormidega seotud konventsioonide 2005. a protokollid (viited 183 ja 180).

¹⁸⁵ Näiteks 1970. a Haagi konventsioon (viide 168), 1979. a Viini konventsioon (viide 172), 1979. a ÜRO pantvangivõtmise vastane konventsioon (viide 178), meresõitu ja püsiplatvormi ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsioonid ja nende lisaprotokollid (viited 173, 174, 180 ja 183).

konventsioon, mis näeb ette, et tegu potentsiaalselt peab põhjustama surma, raske tervisekahjustuse või suure majandusliku kahju.

Järgnevalt analüüsib töö autor spetsiifilistes konventsioonides esitatud nn terrorismiaktide definitsioonide *mens rea* elemente, milleks on mudeldefinitsiooni alusel tahtlus *e dolus directus* ning terrorismile omane eriline tahtlus *e dolus specialis* (a) levitada elanikkonnas hirmu või (b) sundida valitsust või rahvusvahelist organit tegema tegu või hoiduma selle tegemisest. Analüüsi tulemustest selgus, et dolus directuse nõuet sisaldavad praktiliselt kõik spetsiifilised konventsioonid (ei sisaldanud 1963. a Tokyo konventsioon ja 1998. a plastiliste lõhkeainete avastamiseks nende märkimise konventsioon). Samas selgus, et üldjuhul ei sisalda enamik spetsiifilistes konventsioonides esitatud nn terrorismiaktide määratlusi *dolus specialis* elementi. Üksnes viis rahvusvahelist lepingut (sh nende hilisemad muutmise protokollid) sisaldavad keelatud teo määratluses vähemalt ühte antud koosseisutunnuse alternatiivi, milleks on tahtlus sundida valitsust või rahvusvahelist organit tegema tegu või hoiduma selle tegemisest¹⁸⁶. Seejuures sisaldub K. Ambose käsitluse järgi terrorismi kuriteole rahvusvahelise tavaõiguse alusel olemuslikum koosseisutunnuse alternatiiv, tahtlust levitada elanikkonna hulgas hirmu (millega üldiselt kaasneb avaliku ohu tekitamine) vaid 2005. a meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsiooni protokollis, millega muudeti 1998. a konventsiooni¹⁸⁷. Loetletud lepingutest olid seega peale 1979. a pantvangivõtmise vastase konventsiooni kõik neli (st meresõidu, püsiplatvormide ja tuumamaterjali kaitse konventsioonid ja nende lisaprotokollid) vastu võetud 2005. aastal. Sellised muudatused kajastavad töö autori meelest just lähiaegade arenguid spetsiifilistes konventsioonides, mis olemuslikult, kuigi kasutamata mõistet `terrorism`, nihutavad kuriteo kirjelduse sammu võrra lähemale terrorismi üldtunnustatud elementidele. Eeltoodust nähtub töö autori hinnangul, et spetsiifilistes konventsioonides, eriti ajalisel varasemates, esitatud nn terroriaktide määratlused ei sisalda tüüpiliselt terrorismi kuriteole omast subjektiivse koosseisu tunnust, milleks on eriline tahtlus kas tekitada elanikkonna hulgas hirmu või sundida valitsust või rahvusvahelist organit tegema tegu või hoiduma selle tegemisest.

¹⁸⁶ Vt ka STL otsus (viide 13), p 89 viitega 1979. a ÜRO pantvangivõtmise vastasele konventsioonile (viide 178), 1970. a Haagi konventsioonile (viide 168) ja 1973. a ÜRO rahvusvaheliselt kaitstud isikute vastu suunatud kuritegude tõkestamise konventsioonile (viide 171).

¹⁸⁷ Meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsiooni 2005. aasta protokoll (viide 183).

Eelnevale lisaks peab töö autor oluliseks välja tuua, et spetsiifiliste konventsioonide puhul on erialases kirjanduses korduvalt esile toodud asjaolu, et neis küll käsitletakse keelatud tegusid, mida tavapärastelt seostatakse terrorismiaktide toimepanemisega, kuid samas välditakse järjekindlalt õigustermini `terrorism` kasutamist kuritegudele nime andmisel. Seda muuhulgas pommiterrorismi konventsioonis, mille pealkirjas räägitakse terrorismist, aga keelatud tegu sätestavas artiklis mitte (konventsiooni eestikeelses tõlkes on ekslikult kasutatud mõistet `terrorismiakt`). Selle tõenäoliseks põhjuseks on lepingu osalisriikide soovimatus endid konkreetsete lepingute kaudu (sh isegi kaudselt) siduda mingigi konkreetse, kirja pandud terrorismi definitsiooniga. Kohtuasjas *Suresh v. Canada* argumenteeritakse, et defineerides terrorismi viitega spetsiifiliste vägivaldaaktide toime panemise kaudu (nt kaaperdamine, pantvangi võtmine, pommiterrorism jne) vähendab see terrorismi mõistega seotud politiseeritust, mistõttu on selline lähenemine pälvinud ka rahvusvahelise õigusteaduse teadlaste ja riikide esindajate tugeva toetuse.¹⁸⁸ Paraku toimib see viisil, et kuigi nimetatud konventsioonid kogumis reguleerivad väga laia ringi keelatud tegusid, ei saa nende kohaldamisalast kuidagi välja jätta tegusid, mis olles selgelt keelatud, ei kvalifitseeru siiski nõutavate elementide puudumise tõttu terrorismiks¹⁸⁹. Näiteks kuulub lennuki kaaperdamine, mille eesmärgiks on saada suur summa lunaraha või nõuda mõne kaaskurjategija vabastamist kinnipidamisasutusest vastutasuks reisijate vabastamise eest, selgelt 1970. a õhusõiduki ebaseadusliku hõivamise vastu võitlemise konventsiooni alla, ilma et tegemist oleks tõsise rahvusvahelise terroriaktiga.¹⁹⁰ Teisalt, kuigi esmapilgul tundub mõnevõrra keeruline ette kujutada lennuki kaaperdamist selliselt nagu eeltoodud konventsioon seda kuriteona määratleb¹⁹¹, s.o toime panduna muul põhjusel, kui terrorism, siis on see eluliselt siiski võimalik. Kujutlegem olukorda, kus lennuki kaaperdavad isikud, kes soovivad sellisel viisil oma kodumaalt õhuteed mööda põgeneda (nt mõnest autoritaarse režiimiga riigist, nagu kunagi oli NSVL). Erialase kirjanduse andmetel pandi aastatel 1948-1960 suurem osa lennukite kaaperdamisi toime kas põgenike või tagaotsitavate isikute poolt eesmärgiga muuta lennumarsruuti neile sobivasse sihtkohta.¹⁹² 1970tel hakkasid kasvama nii lunarahanõuetega kaaperdamised, kui ka poliitilistel motiividel toime pandavad kaaperdamised ühes lõhkeainete

¹⁸⁸ *Suresh v. Canada* (Minister of Citizenship and Immigration), [2002] 1 SCR 3 (Can.), p 97.

¹⁸⁹ Cassese 2013 (viide 27), lk 153.

¹⁹⁰ Samas, lk 153.

¹⁹¹ 1970. a Haagi konventsiooni artikli 1(a) alusel on kuriteoks: ebaseaduslikult jõuga või jõu ähvardusel või mis tahes viisil hirmutades lennus oleva õhusõiduki hõivamine või selle üritamine.

¹⁹² Atwell (viide 66), lk 47.

ja -seadeldiste kasutamisega nende läbiviimiseks (sh 1988. a Pan Am reisilennuki õhkulaskmine Lockerbie kohal). Terroriaktide alla saaksid kvalifitseeruda just poliitilistel, aga mitte isiklikel motiividel toime pandud kaaperdamised.

Analoogselt võib lugeda kuriteoks ka pommiterrorismi konventsiooni alusel pommi plahvatama panemist avalikus hoones või meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsiooni alusel mõne reisilaeva ebaseaduslikku hõivamist ja selle pardal viibivate isikute suhtes vägivalda kasutamist, mille eesmärk on isiklikku laadi, näiteks raha välja pressimine enda või endaga seotud isiku (sh organisatsiooni) kasuks. Kuna leiab töö autor, et kuna neis konventsioonides ei ole sisse toodud terrorismile omast eesmärki (tekitada hirmu või sundida), siis ongi need paratamatult laiemal kohaldamisalal, kui terrorism.

Lisaks võiks esitada kontrollküsimuse, et kas riikideülene element on ikka jurisdiktsiooni kohaldamise reegel? Tõesti, enamik konventsioonidest nõuab riikideülest elementi, milleks on vähemalt kahe riigi osalemine territooriumi ning kurjategijate või ohvrite mõttes. Samas ei ole see element osa süüte määratlusest, vaid on pigem jurisdiktsiooni kohaldamise reegel, mis näeb ette vastava konventsiooni rakendamise riikidevaheliste terrorismi kuritegude suhtes.¹⁹³ Selliselt näiteks sätestavad kõik kolm, alates 1997. a ÜRO Peassamblee poolt vastu võetud konventsiooni, peaaegu identses sõnastuses tingimuse, mille kohaselt konventsiooni ei kohaldata, kui: „kuriteos kahtlustatav ja kuriteoohvrid on selle riigi kodanikud, kus kuritegu on toime pandud ja kahtlustatav on leitud selle riigi territooriumilt ning muul riigil ei ole [viited asjakohastele artiklitele] alust kohaldada [...] jurisdiktsiooni“¹⁹⁴.

Kokkuvõtteks leiab töö autor, et spetsiifilistes terrorismi konventsioonides on sõnastatud teod, mida seostatakse terrorismiaktide toimepanemisega ja mida soovitakse, et lepingu osalisriigid kriminaliseeriks. Samas ei pruugi neis konventsioonides esitatud tegude kirjeldused sobituda üksnes terrorismiga, vaid need võivad olla asjakohase lepingu alusel riikide poolt karistatavad ka juhul, kui on toime pandud muul, mitte terrorismile iseloomulikul eesmärgil. Seetõttu, võrreldes spetsiifilistes konventsioonides toodud nn terroriaktide määratlusi

¹⁹³ STL otsus (viide 13), p 89, samuti Ambos 2011 (viide 101), lk 672.

¹⁹⁴ 1997. a pommiterrorismi vastane konventsioon, artikkel 3 (viide 176), 1999. a terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioon, artikkel 3 (viide 177) ja 2005. a tuumaterrorismi tõkestamise konventsioon, artikkel 3 (viide 179).

muldefiniitsiooniga, et olemas on objektiivsete elementide puhul osaline kattuvus olemas üksnes tunnuse osas, mille järgi peab keelatud tegu olema ebaseaduslik või vägivaldtegu, aga mitte tingimata kuritegu. Samuti nimetaks autor olulise kattuvusena seda, et suurem osa konventsioonidest hõlmab nii inimeste vigastamist või nende surma kui ka vara kahjustamist, samas ei täpsustata määratlustes, et keelatud teo tagajärg peab olema raske. Olulise erinevusena muldefiniitsiooni suhtes tuleb välja tuua asjaolu, et tüüpiliselt ei hõlma neis toodud kuritegude definiitsioonid terrorismile iseloomulikku subjektiivset elementi *dolus spetsialis*'t (s.o hirmu tekitamist või sundimist).

Küll aga sai selgeks, et analüüsitud lepingud hõlmavad väga laia spektrit võimalikest viisidest, kuidas üldse ühed terrorirünnakud võiksid olla ellu viidud. Hõlmatud on muuhulgas lennukite ja laevade kaaperdamised, hävitamised ja kahjustamised ning nende kasutamine relvana, aga ka infrastruktuuri- ja muude rajatiste hävitamine ja kahjustamine. Samuti on hõlmatud lõhkekeha või muud surmavat seadeldist (sh bioloogilise, keemilise või radioaktiivset ainet), aga ka tuumaarsenali kasutades terroriaktide toimepanemine ning veel paljud terroriaktid. Kerge huumoriga võib eeltoodu kokku võtta R. Cryer, D. Robinson ja S. Vasilievi väitega, et terrorismi võib vaadelda lihtsalt kui tavaliste, kuigi tõsiste ja kindla eesmärgiga kuritegude toimepanemist, millest mõned võivad olla kuriteod ka rahvusvaheliste kriminaalõiguse konventsioonide alusel.¹⁹⁵ Järgnevalt uuritakse eraldiseisvalt terrorismi rahastamise konventsioonis esitatud üldist terrorismi määratlust.

Terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioonis esitatud terrorismi määratlus

1999. aastal võeti ÜRO Peassamblee poolt vastu *ad hoc* komitee poolt välja töötatud¹⁹⁶ terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvaheline konventsioon¹⁹⁷. Tegemist on esimese jõustunud rahvusvahelise lepinguga¹⁹⁸, mis esitab üldise terrorismi definiitsiooni, olles ühtlasi

¹⁹⁵ Cryer jt (viide 16), lk 322.

¹⁹⁶ A/RES/54/109 (2000) viitega RES49/60 ja RES51/210, millest viimasega loodi *ad hoc* komitee.

¹⁹⁷ Terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioon (viide 177). Konventsioon avati allkirjastamiseks ÜRO Peassamblee resolutsiooni 54/109(2000) alusel, sh tungiva nõudmisega, et kõik riigid allkirjastaksid ja ratifitseeriks, aktsepteeriks, kinnitaksid või ühineksid sellega, p 2, A/RES/54/109.

¹⁹⁸ Esimese vastu võetud mitmepoolse lepinguna sisaldas üldist terrorismi definiitsiooni 1937. aasta Rahvasteliidu poolt vastu võetud terrorismi vältimise ja karistamise konventsioon, kuid see ei jõustunud, kuna jäi enamike riikide

ka esimene leping, mis ei käsitle terrorismi põhikoosseisuna, vaid käsitleb hoopis spetsiifilist terrorismivastase võitluse aspekti, milleks on terrorismi rahastamine. Rahastamise näol on tegemist terrorismi kuriteo eelteoga, mis on käsitatav kuritegu ettevalmistava tegevusena.

Terrorismi rahastamise konventsioonis toodud terrorismi määratlus on kaheastmeline. Esiteks viitab artikli 2 lõige 1(a) varasemalt jõustunud rahvusvaheliste terrorismivastaste konventsioonidega kriminaliseeritud tegudele¹⁹⁹ ja teiseks sätestab artikli 2 lõige 1(b) üldise terrorismi definitsiooni.²⁰⁰ Konventsiooni artikli 2 lõike 1(b) järgi mõistetakse terrorismi kui: „mis tahes muu teo sooritamist, millega kavatakse surmata tsiviilisk või muu isik, kes relvakonflikti korral ei osale aktiivses sõjategevuses, või tekitada neile raske kehavigastus, kui sellise teo eesmärk on elanikkonna hirmutamine või valitsuse või rahvusvahelise organisatsiooni sundimine mingit toimingut läbi viima või selle läbiviimisest hoiduma“.

Uurimistö autor on seisukohal, et kuigi koosseis ei sisalda *expressis verbis* nõuet, et `mis tahes muu tegu` peab olema kuritegu, siis võib selleni jõuda tõlgendamise teel. Nimelt võib eeldada, et kui teo tagajärjeks on (potentsiaalselt) inimese surmamine või talle raske kehavigastuse tekitamine, siis on sellise raske tagajärgega tegu riikide poolt siseriiklikult kvalifitseeritud kuriteona. Seega võrreldes mudeldefinitsioonis toodud terrorismi kuriteo definitsiooni *actus reus* esimese tunnusega, mis nõuab kuriteo toimepanemist või sellega ähvardamist, siis hõlmab siintoodud määratlus kuriteo olemasolu nõuet, kuid ei hõlma kuriteoga ähvardamist.

Kas tagajärjena nõutakse inimese tõsist vigastamist või tema surma või vara hävitamist? Erialakirjanduse alusel nõuab terrorismi *actus reus* füüsilise kahju tekitamist (surm või kehavigastus), kusjuures sihtmärkideks on tsiviiliskud või isikud, kes relvakonfliktis aset leidvas vaenutegevuses otseselt ei osale²⁰¹. T. Weatheralli hinnangul muudab definitsiooni seejuures eriliseks see, et siin on esimesena käsitletud nii sõjaaja kui rahuaja terrorismi

poolt ratifitseerimata. Vt Cohen, A. Prosecuting Terrorists at the International Criminal Court: Reevaluating an Unused Legal Tool to Combat Terrorism. - Michigan State international law review 2012/ 20, lk 232.

¹⁹⁹ 1970. a Haagi konventsioon (viide 168), 1971. a Montreali konventsioon (viide 169), 1973. a ÜRO rahvusvaheliselt kaitstud isikute vastu suunatud kuritegude tõkestamise konventsioon (viide 171), 1979. a ÜRO pantvangivõtmise vastane konventsioon (viide 178), 1980. a Viini konventsioon (viide 172), 1988. a Montreali konventsioon (viide 170), 1988. a Rooma meresõitu ja püsiplatvorme ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsioonid (vastavalt viited 173 ja 174) ja 1997. a ÜRO pommiterrorismi vastane konventsioon (viide 176).

²⁰⁰ Cohen (viide 206), lk 232.

²⁰¹ Samas, lk 236.

tunnuseid, täpsemalt sisaldub seal rahvusvahelise õiguse element, mida kasutatakse tsiviilisikute ja kombantantide eristamiseks („või muu isik, kes relvakonflikti korral ei osale aktiivses sõjategevuses“).²⁰² Samas märgib töö autor, et definitsioon ei hõlma objektiivse elemendina vara kahjustamist, mida võib pidada terrorismi üldise määratluse seisukohalt oluliseks puuduseks, kuna kitsendab terrorismiakti raames toime pandud kuritegude ringi (võimalikud on vaid isikukahjuga seotud koosseisud). Selliselt kitsendab see osaliselt ka 1994. a Peaassamblee resolutsioonis 49/60 toodud terrorismi definitsiooni, kus nähakse ette lihtsalt kriminaalse teo toime panemist, täpsustamata kuriteo objekti. Ühtlasi ei selgunud selget alust selliseks kitsenduseks ka spetsiifilistes konventsioonides toodud definitsioonide analüüsist, kuna enamikus neis nähakse keelatud teo ühe võimaliku alternatiivina ette vara kahjustamist. Näiteks võib tuua lennukite, laevade, püsiplatvormide ning erinevate rajatiste hävitamise või kahjustamise.

Kas *mens rea* nõuab terrorismile omast erilist tahtlust (a) levitada elanikkonnas hirmu või (b) sundida valitsust või rahvusvahelist organit tegema tegu või hoiduma selle tegemisest? Weatherall toob välja, et rahastamise konventsioonis esitatud terrorismi kuriteo üldine definitsioon nõuab lisaks inimese tapmise või talle raskete kehavigastuste tekitamise tahtlusele ka erilist tahtlust, mis on suunatud kas elanikkonna hirmutamisele või sundimisele, millega kaasneks poliitika muutmine²⁰³. Seega *mens rea* tingimus on täielikult täidetud nii nagu mudeldefinitsioonis ette nähtud. Ühtlasi on erinevad autorid toonud positiivselt esile, et konventsiooni artikli 2 lõige 1(b) ei täpsusta teo toimepanijat selles mõttes, et see saab olla nii riiklik kui mitteriiklik üksus või üksikisik, mistõttu võib koosseis hõlmata ka näiteks vabadusvõitlejaid;²⁰⁴ samuti ei käsitleta teo toimepanemise vahendit, mistõttu võib antud definitsioon hõlmata ettevaatavalt näiteks küberterrorismi või muid tuleviku terrorismiilminguid²⁰⁵. Üldiselt on aga õigusteadlaste seas nii neid, kes leiavad, et terrorismi rahastamise konventsioonis esitatud definitsioon on lihtne, abstraktne, poliitiliselt neutraalne, sisaldab kõiki olulisi tunnuseid ja hõlmab nii riiklikke kui ka mitteriiklikke subjekte²⁰⁶, luues aluse jõudmaks kokkuleppele terrorismi definitsioonis, mis lisatakse Rooma statuuti. Antud

²⁰² Weatherall (viide 21), lk 596.

²⁰³ Samas, lk 596.

²⁰⁴ Samas, lk 596, Cohen (viide 206), lk 236.

²⁰⁵ Cohen (viide 206), lk 236.

²⁰⁶ Samas, lk 236, Bales (viide 25), lk 176, Weatherall (viide 21), lk 596, Värk (viide 19), lk 39, STL otsus (viide 13), p 88.

definiitsiooni laiema kasutamise võimalikkusele viitab ka 2004. a ÜRO kõrgetasemelise töögrupi raport, mis pakub terrorismi üldise definiitsiooni ühe alusena just terrorismi rahastamise konventsioonis sisalduvat määratlust (mh viidati Julgeolekunõukogu resolutsioonile 1566)²⁰⁷. Muuhulgas 2002. a *Suresh v. Canada* kohtuasjas sedastati, et nende hinnangul on kõnealuses konventsioonis kasutatud terrorismi määratlus tabanud olemuslikult just selle, mida maailma mõistab `terrorismina`²⁰⁸. Samas on ka neid, kes leiavad, et kui rahvusvahelise standardi loomiseks ühendada omavahel rahuaja ja sõjaaja definiitsioonid, tekib oht täita korraga kahte erinevat funktsiooni, kuna selline määratlus välistab mitte-tsiiviiliskute kaitse.²⁰⁹ Ühtlasi ei lahenda see definiitsioon küsimust, mis on seotud üksmeele puudumisega küsimuses, mida sageli peetakse „terroriside tegevuse poliitiliselt laetud olemuseks“²¹⁰. Kokkuvõtvalt on valitsev seisukoht siiski see, et tegemist on küll edasiminekuaga terrorismi definiitsiooni arengus, kuid antud konventsiooniga ei nähta ette rahvusvahelise terrorismi kuritegu, rääkimata universaalse jurisdiktsiooniga rahvusvahelise tribunali loomisest.²¹¹

Tõesti, võrreldes eelnevas alapeatükis analüüsitud nn terroriaktide definiitsioonidega on siinsel juhul uurimistöö autori meelest tegemist selge edasiminekuaga selles mõttes, et tegemist on jõustunud konventsiooniga, milles on esitatud terrorismi üldine määratlus. Positiivsena tasub välja tuua, et see hõlmab subjektiivse elemendi erilise tahtluse tunnuseid (hirmutamist või sundimist) vastupidiselt spetsiifilistele konventsioonidele. Olulise puudusena ei näe definiitsioon paraku ette (suure) varalise kahju tekitamist, mille osas ei järgi seal esitatud terrorismi definiitsioon muuhulgas spetsiifilistes konventsioonides ja ÜRO Peassamblee resolutsioonis 49/60 toodud terrorismi määratlusi. Sümpaatne on aga see lihtsus, kuidas definiitsioonis on väljendatud terrorismikuriteo kohaldumist nii rahu- kui ka relvakonflikti ajal toimepandud terrorismiaktidele ning et seda on üldse eraldiseisvalt määratletud.

2.2. Terrorismi käsitus regionaalsetes lepingutes

²⁰⁷ A more Secure World: Our Shared Responsibility, Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, UN Doc A/59/565 (2004), p 164.

²⁰⁸ *Suresh v. Canada* (viide 196), p-d 96-98.

²⁰⁹ Weatherall (viide 21), lk 597

²¹⁰ Bales (viide 25), lk 178.

²¹¹ Bales (viide 25), lk 178.

Ka regionaalsed terrorismi tõkestamise lepingud võivad ICJ kohtuasja *Asylum* järgi sisaldada piirkondlikku tavaõigust juhul, kui need on ratifitseeritud teatud arvu riikide poolt, kes tegutsesid *opinio juris* alusel.²¹² Ka ÜRO Julgeolekunõukogu on õhutanud piirkondlikke organisatsioone osalema terrorismivastases võistluses²¹³. See, kui konventsioonide osalisriigid suudavad kokku leppida terrorismi definitsioonis, näitab, et naaberriikide vahel eksisteerib selles osas tugevam poliitiline konsensus, kuna neil on sageli sarnane kultuur, ajalugu ja julgeolekupoliitika.²¹⁴ Eelnevalt käsitletud rahvusvahelistele lepingutele lisaks on Euroopas²¹⁵, Ladina-Ameerikas²¹⁶, Aasias²¹⁷, Araabiamaades²¹⁸ ja Aafrikas²¹⁹ vastu võetud ka regionaalseid konventsioone, mis on samuti suunatud rahvusvahelisele koostööle eesmärgiga kurjategijaid riikide poolt vastutusele võtta. Mahupiirangu tõttu keskendutakse eeltoodutest vaid Euroopa regiooni ning Araabiamaade regionaalsetes konventsioonides sisalduvatele terrorismi kuriteo määratlustele. Nagu järgmisest peatükist nähtub, siis nii Euroopa Liidu riigid, kui ka mitmed Lähis-Ida riigid paistsid silma terrorismi koosseisu lisamisele Rahvusvahelise Kriminaalkohtu põhikirja. Siinjuures tõusevad eriliselt tähelepanu keskmesse mõned Lähis-Ida riigid, kes on aastate jooksul erinevatele terrorismi definitsioonidele vastuseisu avaldanud. Lisaks on Euroopa oluline läheduse kriteeriumi järgi, Lähis-Ida riigid aga asjaolu tõttu, et nende valitsused on igapäevases puutumuses terrorismiga.

Statistika järgi selle kohta, millistes riikides ja milliste riikide kodanike vastu toime pandud terroriakte on kõige rohkem registreeritud, troonisid 2017. a andmetel riikide eesotsas Iraak, Afganistan, Pakistan, Süüria ja India,²²⁰ millest kõik peale viimase on araabiamaad. Ka UNDOC Araabia riikide regionaalse programmi alusel (2016-201) peetakse Araabia regioonis

²¹² ICJ, *Asylum Case* (Colombia/Peru), Judgment of 20 Nov. 1950, ICJ Reports 1950, 266, p-d 276-277.

²¹³ S/RES/1631 (2005).

²¹⁴ Blöcher, D. Terrorism as an international crime: the definitional problem. - Eyes on the ICC, 2011/8, lk 114 viitega *Asylum Case* (viide 220), p-d 266 ja 276-277.

²¹⁵ European Convention on the Suppression of terrorism 1977, ETS No. 090.

²¹⁶ OAS Convention to Prevent and Punish the acts of Terrorism taking the Forms of Crimes against Persons and Related Extortion that are of International Significance, 1971.

²¹⁷ South Asian Association for Regional Co-operation (SAARC) regionaal Convention on the Suppression of Terrorism.

²¹⁸ Arab Anti-Terrorism Agreement, 1998.

²¹⁹ OAU Convention on the Prevention and Combating of Terrorism, 1999.

²²⁰ Andmed pärinevad Suurbritannia valitsuse toetusel tegutseva iseseisva terrorismiregulatsiooni vaatleja raportist. Vt Hill, M.. The Terrorism Acts in 2017. London, 2018, lk 18-19 - <https://www.gov.uk/government/publications> (28.03.2024).

terrorismi suurimaks ohuks riikide julgeolekule²²¹ eelkõige äärmuslike organisatsioonide ja muude valitsusväliste osalejate tõttu, sh ISIL/Daesh, al-Qaeda, Ansar al-Sharia või Jabhat al Nusra. Märgitakse, et kodusõda Süürias ja Iraagis, sh ISIL/Daeshi tegevus on toonud kaasa vägivaldse ekstremismi tugevnemise, mis viib terrorismi.²²² Ühtlasi väljendatakse Europoli 2022. a terrorismiraportis, et EL riikidele valmistab suurimat muret džihadistlik terrorism, võrreldes parem- ja vasakäärmuslaste, põlisrahvuslaste ja separatistidega poolt toime pandud terroriaktidega.²²³

Kuna tegemist on regionaalsete lepingutega, mis ei ole käesoleva uurimistöö otseses fookuses, siis mahupiirangu tõttu ei võrdle töö autor neis toodud terrorismi definitsioone põhjalikult mudeldefinitsiooniga, vaid keskendub eelkõige võimalikele põhimõttelistele erinevustele.

2.2.1. Euroopa Liidu panus rahvusvahelise terrorismi kuriteo määratluse kujunemisse

Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liidu tasandil kasutasid riigid pikalt nn tükkaaval lähenemist. 1977. a võttis Euroopa Nõukogu vastu Euroopa terrorismi tõkestamise konventsiooni²²⁴, mis oli suunatud terroriaktide toimepanijate väljaandmise tõhustamisele. Sellest konventsioonis ei lepitud kokku üldises terrorismi definitsioonis, vaid artiklis 1 esitati üksnes nimekiri kaheteistkümnest terroriaktist, mis olid määratletud kas iseseisvalt või mille puhul oli vastav rahvusvaheline leping juba vastu võetud, siis viidati neile. Alles 11. septembri 2001. terrorirünnak oli katalüsaatoriks, mis muutis terrorismivastase võitluse nii Euroopa Liidu liikmesriikide kui selle institutsioonidele üheks tähtsamaks prioriteediks.²²⁵ Siis otsustas

²²¹ Regional Programme for the Arab States (2016-2021): To Prevent and Combat Crime, Terrorism and Health Threats and Strengthen Criminal Justice Systems in Line with International Human Rights Standards. UNDOC. - https://www.unodc.org/romena/uploads/documents/RegionalProgrammes/Regional_Programme_for_the_Arab_States_2016-2021.pdf (29.03.2024).

²²² Sama, lk 11. Vt ka Anderson, D. The Terrorism Acts in 2015. – London, 2016, lk 20. - <https://www.gov.uk/government/publications> (28.03.2024). Ühtlasi on ÜRO Julgeolekunõukogu oma resolutsioonides korduvalt avaldanud muret selle pärast, et osa Iraagi ja Süüria territooriumist on Islamiriigi ning Levant (ISIL, tuntud ka kui Daesh) ja Al Nusrah Front (ANF) kontrolli all, vt S/RES/2170 (2014), S/RES/2379 (2017).

²²³ Europol, 2023. European Union Terrorism Situation and Trend Report 2023. Luxembourg: EU, lk 6-10 - <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/terrorism-in-eu-in-2022-%E2%80%93-facts-and-figures> (28.03.2024)

²²⁴ Terrorismi tõkestamise Euroopa konventsioon. – RT II 1997, 5, 20.

²²⁵ Euroopa Parlamendi 17.03.2005. a kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni avaliku seminari ettekanne, mis käsitleb ELi terrorismivastase võitluse tegevuskava ja Euroopa strateegiat selle laiendamiseks. - https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/oj/559/559428/559428et.pdf (23.03.2024).

Euroopa Liit välja pakkuda terrorismi üldise definitsiooni, tehes seda Euroopa Liidu Nõukogu poolt 13. juunil 2002 vastu võetud raamotsusega terrorismi vastu võitlemise kohta²²⁶. Vastu võetud raamotsuse artikli 1(1) alusel käsitatakse terroriaktidena²²⁷ „siseriikliku õigusega õigusrikkumistena määratletud tahtlikke tegusid, mis oma laadi või seose tõttu võivad tõsiselt kahjustada mõnd riiki või rahvusvahelist organisatsiooni [...], kui nende eesmärk on: (1) tõsiselt hirmutada elanikkonda, (2) sundida valitsust või rahvusvahelist organisatsiooni põhjendamatult mõnda tegu toime panema või sellest hoiduma või (3) tõsiselt tasakaalust välja viia või hävitada mõne riigi või rahvusvahelise organisatsiooni poliitiline, põhiseaduslik, majanduslik või ühiskondlik kord [...]“. Konkreetsete terroristlike tegudena eeltoodud motiividel nimetatakse artikli 1(1) punktides a kui h loetletud teo toimepanemist, sealhulgas surma või tervisekahjustuse põhjustamist, pantvangi võtmist, riigivara ulatuslikku hävitamist, õhusõidukite, laevade ja teiste ühistranspordivahendite hõivamist, erinevate relvade tootmist, omamist ja kasutamist ning inimeluks hädavajalike ressurssidega varustamise katkestamist²²⁸. Karistatav on lisaks nende tegude toimepanemisele ka nende toimepanemisega ähvardamine²²⁹. Esmakordselt nägi üksainus õigusakt ette kaheteistkümnes erinevas rahvusvahelises konventsioonis eelnevalt loetletud terroriaktide eest süüdistuse esitamist, proovides esitada terrorismi kõikehõlmavat määratlust²³⁰.

E. Dumitriu käsitletuse alusel iseloomustavad raamotsuse artikli 1 alusel terrorikuritegu kaks objektiivset elementi, milleks on (i) õigusrikkumise olemasolu siseriikliku õiguse alusel (sh artikli 1(1) p-d a-h) ning (ii) tagajärje saabumine või võimalik saabumine²³¹, mis väljendub definitsiooni esimeses lauses toodud fraasist „võivad tõsiselt kahjustada mõnd riiki või

²²⁶ Council Framework Decision 2002/475/JHA of 13 June 2002 on combating terrorism, OJ 2002 No. L 164, 22.6.2002.

²²⁷ Samas, artikli 1 pealkiri on „Terroriaktid ning põhiõigused ja printsüübid“.

²²⁸ Samas, artikli 1(1) punktid a-h: a) rünnakud inimelu vastu, mis võivad põhjustada surma; b) rünnakud isiku kehalise puutumatuse vastu; c) inimrööv või pantvangi võtmine; d) riikliku või avaliku rajatise, veosüsteemi, infrastruktuurirajatise, infosüsteem kaasa arvatud, mandrilavale kinnitatud aluse, avaliku koha või eraomandi tõsine kahjustamine, mis võib ohustada inimelu või põhjustada suurt majanduslikku kahju; e) õhusõiduki, laeva või mõne muu ühis- või kaubaveovahendi ebaseaduslik hõivamine; f) relvade, lõhkeainete või tuuma-, bio- või keemiarelvade valmistamine, valduses hoidmine, omandamine, vedu, tarnimine või kasutamine, samuti bio- ja keemiarelvadega seotud teadus- ja arendustöö; g) ohtlike ainete vabastamine või tulekahjude, plahvatuste või üleujutuste põhjustamine, kui see ohustab inimelu; h) vee, elektri või mõne muu tähtsa loodusvaraga varustamise häirimine või katkestamine, kui see ohustab inimelu. Tõlge, vt Värk (viide 19) lk 41.

²²⁹ Samas, artikkel 1(1)(i).

²³⁰ Dumitriu, E. The E.U.'s Definition of Terrorism: The Council Framework Decision on Combating Terrorism. German Law Journal 2004/5, lk 591.

²³¹ Samas, lk 595.

rahvusvahelist organisatsiooni“. Teine objektiivne element tagab ühtlasi, et raamotsuses eristatakse terroriaktid vähem tõsisest kuritegudest, sõltuvalt teo tagajärgedest riigile või rahvusvahelisele organisatsioonile.²³² Subjektiivse elemendina on nõutud (i) tahtlus panna toime terrorismiakti aluseks olev õigusvastane tegu, samuti (ii) eriline tahtlus (*dolus specialis*), s.o eesmärk „elanikkonda tõsiselt hirmutada“, „valitsust või rahvusvahelist organisatsiooni alusetult sundimine mis tahes tegu sooritama või sellest hoiduma“ või "riigi või rahvusvahelise organisatsiooni põhistruktuuride tõsist destabiliseerimist või hävitamist". Uurimistöo autor toob välja, et antud raamotsus üks vähestest õigusinstrumentidest, mis näevad hirmutamise ja sundimise kõrval ette veel ka kolmanda, erilise tahtlusega seotud alternatiivse tingimuse – riigi struktuuri destabiliseerimise või hävitamise, millele on tähelepanu juhtinud ka A. Cassese²³³. Lisaks on raamotsuses esitatud määratluse järgi poliitiline motiiv põhikriteerium, mis eristab terroristlike kuritegusid muudest kuritegudest²³⁴. Ka Euroopa Parlament rõhutas 2005. a, et „nüüdsest on poliitilised motiivid põhikriteerium, mis eristab terroristlike kuritegusid üldõiguslikest kuritegudest“. ²³⁵ Teo toimepanijatena nähakse ette karistusõiguslik vastutus füüsilistele ja juriidilistele isikutele, aga ka terroristlikele rühmitustele²³⁶, kes on *de facto* ühendused²³⁷. Raamotsuse kohaldamisalast jäävad E. Dumitriu hinnangul välja riikliku terrorismi (s.o riigi relvajõudude poolt toime pandud terroriaktid), mistõttu ei ole raamotsus kohaldatav sellistele juhtumitele nagu Lockerbie, mis on klassikaline riigiterrorismi juhtum.²³⁸ Ühtlasi ei eristata raamotsuses rahvusvahelisi terroriakte puhtalt siseriiklikest,²³⁹ nähes siiski ette transnatsionaalse mõõdme²⁴⁰.

²³² Samas, lk 595.

²³³ Lisaks Euroopa nõukogu raamotsusele sisaldub analoogne kolmas alternatiiv Islami Konverentsi Organisatsiooni terrorismivastase konventsiooni artiklis 1(2), vt Cassese 2013 (viide 27), lk 150, samuti Islami Konverentsi Organisatsiooni rahvusvaheline terrorismi vastu võitlemise konventsioon [*Convention of the Organisation of The Islamic Conference on Combating International Terrorism*], 01.07.1999, ei ole jõustunud.

²³⁴ Euroopa Parlamendi 17.03.2005. a avalik seminar (viide 233), lk 6.

²³⁵ Samas, lk 6.

²³⁶ Euroopa Nõukogu raamotsuses (viide 234) kehtestab artikkel 1(1) füüsiliste isikute vastutuse, artikkel 7 juriidiliste isikute kriminaalvastutuse ning artikkel 2 terroristlike rühmituste vastutuse.

²³⁷ Dumitriu (viide 238), lk 599.

²³⁸ Samas, lk 600-601.

²³⁹ Euroopa Komisjon rõhutas nõukogu raamotsuse ettepaneku seletuskirjas (punkt 2): "See ettepanek ei ole seotud ainult liikmesriikidele suunatud terrorismiaktidega. Käesolevat määrust kohaldatakse ka Euroopa Liidu territooriumil toimuva tegevuse suhtes, mis võib kaasa aidata terrorismiaktid toime panemisele kolmandates riikides. See peegeldab komisjoni võetud kohustust võidelda terrorismiga nii ülemaailmsel kui ka Euroopa Liidu tasandil". Vt Proposal for a Council Framework Decision on Combating Terrorism, COM (2001) 521 final, 19.9.2001 - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52001PC0521> (31.03.2024).

²⁴⁰ Jurisdiktsiooni mõttes hõlmab raamotsus EL institutsioonide ja liikmesriikide, samuti kolmandate riikide või muude rahvusvaheliste organisatsioonide vastu suunatud terroriakte, kuid viimasel juhul peab olema täidetud

Eeltoodud nõukogu raamotsus asendati 2017. a Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2017/541²⁴¹ peaaegu muutmata sõnastuses. Välja tasub siiski tuua kolm muudatust. Esiteks, muudeti artikli lõigete järjekorda.²⁴² Teiseks, artikli 3(1) sõnastuses asendati fraasis raamotsuses kasutatud mõiste `õigusrikkumised` mõistega `kuritegu`²⁴³. Kolmandaks, terroriaktide loetelusse lisati ebaseaduslik infotehnoloogiliste jm süsteemide häirimine konkreetsete EL direktiivide mõistes (artikli 3(1) p i).

Kokkuvõtlikult paistab uurimistöö autorile, et Euroopa Liit tegi 2002. a raamotsuse ja selle pinnalt 2017. a vastu võetud direktiivi näol tugeva pingutuse, et olemasolevate spetsiifiliste rahvusvaheliste lepingute pinnalt võtta vastu võimalikult üldine piirkondlik terrorismi kuriteo definitsioon. Rõhku on pööratud sellele, et terrorismi kuritegu oleks seostatud poliitilise motiiviga ja terroriakti toimepanek oleks võimalik üksnes raskete tagajärgedega kuritegude kaudu (ammendav loetelu EL direktiivi 2017/541 artikli 3(1) punktides a-i), mitte vähetähtsa süüteo toimepanemise kaudu. Poliitilist motiivi, kolmanda alternatiivse eesmärgi olemasolu ning terroriaktide ammendava loetelu esitamist terrorismiaktide definitsioonis saab töö autori hinnangul lugeda märkimisväärselt erinevusteks võrreldes mudeldefinitsioonis ning eelnevalt analüüsitud spetsiifilistes ja rahastamise konventsioonis toodud määratlustega. Kuivõrd printsiipiaalsed on need erinevused (s.o kas EL riigid on nõus neist loobuma abstraktsema definitsiooni kasuks), seda on raske hinnata. Tegemist on siiski regionaalse instrumendiga, mille koostamise ajal olemas olnud spetsiifilistes lepingutes vältiti järjekindlalt terrorismi mõiste kasutamist selle poliitilise tundlikkuse tõttu²⁴⁴. Uurimistöö autorile tundub seega eeltoodud üldine terrorismi kuriteo definitsioon EL riikide poolt ambitsioonika ja julge sammuna tekkinud surnud punktist väljamurdmiseks vähemalt EL piires. Samuti näitab see

lisatingimus: terroriaktid, mis on suunatud kolmanda riigi või rahvusvahelise organisatsiooni vastu, peavad toimuma liikmesriigi territooriumil, liikmesriigi kodaniku või elaniku poolt või liikmesriigi territooriumil asuva juriidilise isiku kasuks.

²⁴¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/541, 15. märts 2017, terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse nõukogu otsust 2005/671/JSK, artikkel 3.

²⁴² Konkreetsete terroriaktidena artikli 3(2) loetletud eesmärkidel nimetatakse artikli 3(1) punktides a kui i loetletud tegusid.

²⁴³ Artikkel 3(1): Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et tagada järgmiste siseriikliku õiguse kohaselt kuriteona määratletud tahtlike tegude, mis oma laadi või seose tõttu võivad tõsiselt kahjustada mõnd riiki või rahvusvahelist organisatsiooni, käsitlemine terroriaktina, kui nende toimepanemise eesmärk on üks lõikes 2 loetletutest: [...].

²⁴⁴ Vt muuhulgas *Suresh v. Canada* (viide 196), p 97.

minimaalselt EL liikmesriikide konsensust selles, et terroriaktideks peetakse vähemalt kõiki spetsiifilistes konventsioonides loetletud keelatud tegusid, kui need on toime pandud terrorismile iseloomuliku erilise tahtlusega.²⁴⁵

2.2.2. Terrorismi mõiste määratluse eripärad Araabia regioonis

1998. a võttis enda alla 22 Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika riiki koondav Araabia Liiga²⁴⁶ vastu Araabia terrorismi tõkestamise konventsiooni²⁴⁷. Terrorismi definitsioon on toodud konventsiooni artiklis 1(2), mille alusel on see: „Iga vägivaldne tegu või sellega ähvardamine, mis iganes on selle motiivid või eesmärgid, mis pannakse toime individuaalse või kollektiivse kriminaalse plaani edendamiseks ning sooviga külvata inimeste seas paanikat, põhjustades hirmu neid kahjustades või seades ohtu nende elusid, vabadust või julgeolekut, või sooviga põhjustada kahju keskkonnale või riigi- või erarajatistele või -varale või neid oma kasutusse võttes või hõivates, või sooviga seada ohtu loodusvarad“. Lisaks sätestab artikkel 2 erandi nn vabadusvõitlejatele, mille alusel „süüteona ei käsitleta mis tahes vahenditega peetavat võitlust, sealhulgas relvastatud võitlust võõrvägede okupatsiooni ja agressiooni vastu vabastamise ja enesemääramise nimel, mis on kooskõlas rahvusvahelise õiguse põhimõtetega, välja arvatud olukorras, kui see ohustab mis tahes Araabia riigi territoriaalset terviklikkust“²⁴⁸. Ka konventsiooni preambulis on sätestatud, et konventsiooni vastuvõtmisel tunnustatakse isikute õigust võidelda välise okupatsiooni ja agressiooni vastu mis tahes viisil. Selliselt on vabadusvõitlejatele erandi tegemine eriliselt esile tõstetud. Lisaks loetakse artikli 1(3) alusel konventsiooniga hõlmatud süütegudeks selleks ajaks vastu võetud rahvusvahelistes lepingutes loetud keelatud tegusid, v.a juhul, kui riik ei ole lepingut ratifitseerinud²⁴⁹. Selliselt on hõlmatud muuhulgas rahvusvaheliselt kaitstud isikute ja erinevad tsiviillennunduse vastu suunatud

²⁴⁵ EL direktiivi 2017/541 (viide 249) preambuli p 8 rõhutab, et artikli 3(1) p-des a-i toodud loetelu on ammendav.

²⁴⁶ 1945. a asutatud Araabia liiga (ingl *The League of Arab States*, LAS) koondab enda alla 22 Kesk-Ida ja Põhja-Aafrika riiki, sealhulgas Alžeeria, Egiptus, Liibanon, Saudi-Araabia, Süüria, Plaestiina, Iraak, Süüria. - https://www.eeas.europa.eu/eeas/league-arab-states-las-and-eu_en https://www.eeas.europa.eu/eeas/league-arab-states-las-and-eu_en (19.03.2023).

²⁴⁷ Arab Convention for the Suppression of Terrorism, Kairo, vastu võetud 22.04.1998, jõustunud 07.05.1999.

²⁴⁸ Tõlget vt Värk (viide 19), lk 41-42.

²⁴⁹ 1963. a Tokyo konventsioon (viide 167), 1970. a Haagi konventsioon (viide 168), 1971. a Montreali konventsioon (viide 169), 1973. a ÜRO rahvusvaheliselt kaitstud isikute vastu suunatud kuritegude tõkestamise konventsioon (viide 171), 1979. a ÜRO pantvangivõtmise vastane konventsioon (viide 178), avamere piraatlusega seotud sätted 1982. a Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsioonist. – RT II 2005, 16, 48.

kuritegude konventsioonid, samuti pantvangivõtmise vastane konventsioon ja ÜRO mereõiguse konventsiooni piraatlusega seotud sätted.

Uurimistöö autori jaoks ei ole Araabia konventsioonis toodud terrorismi definitsiooni alusel piisava selgusega eristatavad objektiivse ja subjektiivse koosseisu tunnused. Paraku ei õnnestunud ka leida ühtegi teadusartiklit, mis selles abistaks. Üldiselt on aga Araabia konventsioonis antud määratlus pärvinud laialdast kriitikat. Täpsemalt on seal (samuti Islami Konverentsi Organisatsiooni konventsioonis,²⁵⁰ mida selles uurimistöös ei käsitleta) sisalduvat terrorismi definitsiooni arvustatud laialivalguse ja ebaselguse tõttu (nt lahti mõtestamata on mõisted `vägivald` ja `ähvardus`²⁵¹). Samuti paistavad need eiravat mudeldefinitsioonis toodud ning varasemalt analüüsitud rahvusvahelistes lepingutes, aga ka ÜRO Peassamblee ja Julgeolekunõukogu resolutsioonides esitatud terrorismi kuriteo põhielemente. Näiteks ei nõuta I. Chiha hinnangul, et keelatud tegu oleks kuritegelik või ebaseaduslik, vägivalla kasutamist käsitletakse terrorismina, defineerimata on vägivallategu või selle vajalik raskusaste ning pelgalt vägivallaga ähvardamist võib pidada terrorismiks.²⁵²

Teaduskirjanduse alusel oli Araabia konventsioonis sisalduva terrorismi määratluse peamiseks inspiratsiooniallikaks Egiptuse karistusseaduse artiklis 86 toodud terrorismi definitsioon²⁵³, mistõttu ka sarnanevad mõisted omavahel tugevalt²⁵⁴. Egiptuse karistusseadustiku artiklis 86 sisalduv terrorismi mõiste võeti kasutusele Husnī Mubāraki presidendiks olemise ajal 1992. a seadusega 97, mida Egiptuses tuntakse terrorismivastase reformi seadusena²⁵⁵. H. Mubāraki

²⁵⁰ Regionaalse lepingu on vastu võtnud ka Islami Konverentsi Organisatsioon (IKO), mis on sarnane Araabia konventsioonile, aga mahupiirangu tõttu käesolevas uurimistöös ei käsitleta. Vt IKO konventsiooni (viide 241).

²⁵¹ Värk (viide 19), lk 41.

²⁵² Chiha, I. I. Redefining Terrorism under the Mubarak Regime: Towards a New Definition of Terrorism in Egypt. - The Comparative and international law journal of southern Africa 2013/46, lk 105.

²⁵³ Egiptuse karistusseaduse artikli 68 alusel on terrorism: Igasugune jõu või vägivalla või ähvarduse või hirmutamise kasutamine, mille toimepanijad kasutavad individuaalse või kollektiivse kuritegeliku plaani – või projekti – elluviimiseks, mille eesmärk on häirida rahu – või avalikku korda – või ohustada ühiskonna turvalisust ja julgeolekut, mis on seda laadi, et kahjustab inimesi või hirmutab neid või seab ohtu nende elu, vabaduse või julgeoleku; või [sellist laadi, mis] kahjustab keskkonda; kahjustades või võttes üle side-, transpordirajatise, hooneid või avalikke või eraomandit; hoiab ära või takistab avaliku võimu või usu- või haridusametuste töö tegemist; või takistab põhiseaduse või kehtivate seaduste või määruste rakendamist. Vt 17 Law No 58 of 1937 (Egyptian Penal Code, as amended by Law No 95 of 2003 and Law No 147 of 2006), Al-Jarida Al-Rasmiyya 5 August 1937, art 86).

²⁵⁴ Chiha (viide 260), lk 105.

²⁵⁵ Law No 97 of 1992 (which amended some provisions of the Penal Code, the Criminal Procedure Code, the law establishing State Security Courts, the law on Secrecy of Bank Accounts, and the law on Weapons and Ammunition) Al-Jarida Al-Rasmiyya 18 July 1992, art 2 (Egypt).

režiim kujundas laia ja mitmetimõistetava terrorismi määratluse, mille abil oli võimalik piirata kodanike põhiõigusi ja -vabadusi, muuhulgas poliitilise opositsiooni ja kodanikuühiskonna rühmituste alla surumiseks.²⁵⁶ Egiptuse karistusseadustikus toodud terrorismi määratlust on samuti rohkelt kritiseeritud ebamääraste ja laialt tõlgendatavate mõistete tõttu, mille kaudu on võimalik terrorismina subsumeerida iga riigi huvidega vastuolus olevat tegevust²⁵⁷. Definitsiooni on teravalt kritiseerinud 1993. a Inimõiguste Komitee, märkides, et definitsioon on nii lai, et hõlmab laia ringi erineva raskusastmega tegusid²⁵⁸. Sarnast muret on väljendanud 2009. a ka Inimõiguste komisjoni eriraportöör.²⁵⁹ Kuigi meedia andmetel paistab, et Egiptuse ajutine president A. Mansour saatis 2014. a terrorismivaste võitluse õigusaktide eelnõud justiitsministeeriumile läbivaatamiseks, ei ole terrorismi definitsiooni laia tõlgendamise ja ebamääraste mõistete kasutamisega seotud probleemid siiani lahenenud.²⁶⁰ Egiptusele analoogsed probleemid on terrorismi kuriteo definitsiooni puhul omased ka näiteks Iraagile²⁶¹, kuigi terrorismi määratlus on Egiptusest omast üsna erinev.

2.3. ÜRO laiaulatusliku konventsiooni eelnõu terrorismi definitsiooni peegeldusena

Lisaks eelnevalt analüüsitud rahvusvahelistele lepingutele ja õigusinstrumentidele (nt EL direktiiv), on rahvusvahelise terrorismi kuritegu defineeritud ka ÜRO Peassamblee egiidi all loodud 1996. a üldises rahvusvahelises terrorismi tõkestamise konventsiooni eelnõus (edaspidi laiaulatusliku konventsiooni eelnõu või lihtsalt eelnõu), mille arutelud küll alles kestavad. Töö alustamine antud konventsiooni sõnastuse kallal markeerib Peassamblee teist katset vastu võtta

²⁵⁶ Chiha (viide 260), lk 93.

²⁵⁷ Samas, lk 94 viitega erinevatele autoritele, sh Bilal, A.A. Principles of Egyptian criminal laws (2ed 2006), 191.

²⁵⁸ Human Rights Committee, Comments on Egypt, U.N. Doc. CCPR/C/79/Add.23 (1993), p 8 - <http://hrlibrary.umn.edu/hrcommittee/G9318243.htm> (15.04.2024).

²⁵⁹ Human Rights Commission Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms While Countering Terrorism: Mission to Egypt 9 UN Doc A/HRC/13/37/Add 2 (14.10. 2009). – https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/13session/A-HRC-13-37-Add2_fr.pdf (15.04.2024).

²⁶⁰ Egypt: Revise Terrorism Laws to Safeguard Rights. – Human Rights Watch 27.04.2014. Asjakohaste õigusaktide värskeimaid redaktsioone uurimistöö autoril mingis loetavas keeles (nt inglise, saksa) leida ei õnnestunud.

²⁶¹ Terrorismi definitsiooni liiga lai tõlgendamisruum, samuti mitmetähenduslike ning ebamääraste ja -täpsete mõistete kasutamine, mis võimaldab terrorismi koosseisu kasutada valitseval režiimil rikkuda põhiõigusi ja -vabadusi. Vt American Bar Association Center for Human Rights, Washington, DC Memorandum, June 2014. – <https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ABA-Center-for-Human-Rights-Analysis-of-Iraq-CT-Law.authcheckdam.pdf> (15.04.2024).

üldine terrorismi tõkestamise konventsioon, millega täita lüngad rahvusvahelises õiguses²⁶². Osad õigusteadlased eesotsas Ambosega on seejuures seisukohal, et praegune rahvusvaheline konsensus terrorismikuriteo üldise definitsiooni osas ongi tuletatav just ÜRO üldise terrorismi tõkestamise konventsiooni eelnõu versioonist.²⁶³ Seega on laiaulatusliku konventsiooni eelnõu oluline õigusallikas, milles esitatud rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsiooni lähemalt uurida.

Laiatulatusliku konventsiooni eelnõus toodud esialgne terrorismi definitsioon valmis 2001. aastal toimunud eelnõu läbirääkimiste käigus²⁶⁴. Hiljem veel täiendati seal toodud definitsiooni, kuid 2020. aastate alguses jäid arutelud ikkagi soiku. Kuigi Peassamblee astus 2022. a lõpus samme, et konventsiooni eelnõu arutelud lõpule viia, siis puuduvad uudised edusammude kohta. Konventsiooni eelnõu artikli 2 lg 1 värskema sõnastuse kohaselt²⁶⁵ koosneb K. Ambose hinnangul²⁶⁶ terrorismi *actus reus*: (a) mis tahes isikule raskete kehavigastuste või tema surma ebaseaduslikku põhjustamisest; (b) tõsise kahju põhjustamisest riigi- või eravarale; või (c) kahju põhjustamist (eelmises punktis) nimetatud varale, mis toob kaasa või tõenäoliselt toob kaasa suure majandusliku kahju. Samas *mens rea* kohaselt peavad terroriaktid olema toime pandud: (a) tahtlikult ja (b) eesmärgiga (erilise tahtlusega), kas „oma olemuselt või kontekstis, mis on suunatud (aa) elanikkonna hirmutamisele või (bb) valitsuse või rahvusvahelise organisatsiooni sundimisele tegema või hoiduma tegemast mis tahes tegu“.

²⁶² Boulden (viide 23), lk 500.

²⁶³ Ambos, Timmermann (viide 37), lk 25.

²⁶⁴ Much, C. The International Criminal Court (ICC) and Terrorism as an International Crime. - Michigan State Journal of International Law, 2006/14, lk 121 ja 129.

²⁶⁵ Terrorismi tõkestamise rahvusvahelise konventsiooni uusim eelnõu sisaldub *ad hoc* komitee viimases, 2013. a raportis, vt Un Doc A/68/37 (8.-12.04.2013), Annex I. Terrorismi tõkestamise rahvusvahelise konventsiooni eelnõu artikli 2 lg 1 sõnastus: Isik, mis iganes vahenditega, õigusvastaselt ja tahtlikult, põhjustab:

(a) mis tahes isikule raskeid kehavigastusi või tema surma; või

(b) tõsist kahju riigi- või eravarale, sealhulgas avalikus kasutuses olevale kohale, riigi või valitsuse rajatisele, ühistranspordi süsteemile, infrastruktuuri rajatisele, või keskkonnale; või

(c) kahju (eelmises punktis) nimetatud varale, kui see toob aasa või ilmselt toob kaasa suure majandusliku kahju; kui sellise käitumise eesmärk, kas oma olemuselt või kontekstis, on hirmutada elanikkonda või sundida valitsust või rahvusvahelist organisatsiooni tegema või hoiduma tegemast mis tahes tegu.

Tõlge pärineb R. Värgi doktoritööst, va punkti c osas, millele sai lisatud täiendus „kohale, rajatisele või süsteemile“, vt Värk (viide 19), lk 31.

²⁶⁶ Ambos, Timmermann (viide 37), lk 25.

Isikut loetakse K. Ambose järgi n-ö terroristiks ka juhul, kui ta usutavalt ja tõsiselt ähvardab või teeb katse panna toime mõnda nimetatud tegudest²⁶⁷, paneb toime sellise teo katse²⁶⁸, osaleb sellise teo toimepanemises, organiseerib või juhib teisi panema toime sellist tegu või teadlikult panustab sellise teo toimepanemisse isikutegrupi poolt²⁶⁹.

Nagu K. Ambose poolt esitatud terrorismi elementide loetelust nähtub, siis sisaldab eelnõus toodud rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsioon kõiki mudeldefinitsiooni tunnuseid. Seejuures toob uurimistöö autor täiendavalt positiivse näitena välja selle, et (i) *actus reus* tagajärje tunnus (füüsilise kahju tekitamine) hõlmab lisaks isikukahjule ka tõsise või suure kahju tekitamist varale (sh keskkonnale)²⁷⁰; (ii) teo asjaoludega (s.o mitte teo ega tagajärgega) seonduv element näeb sõnaselgelt ette piirangu puudumise vahendi valiku osas („mis iganes vahenditega“), (iii) *mens rea* erilise tahtluse (*dolus specialis*) element sisaldab nii elanikkonna hirmutamist kui ka valitsuse või rahvusvahelise organisatsiooni sundimist tegema tegu või hoiduma tegemast mis tahes tegu. Samas on siingi huvitav märkida, et poliitilist motiivi ei ole definitsioonis terrorismiakti toimepanemise ajendina eraldiseisvalt välja toodud, võrreldes näiteks 2017. a EL direktiiviga 2017/541. Lisaks eeltoodule hõlmab laiaulatusliku konventsiooni eelnõu üksnes rahvusvahelisi õigusrikkumisi, mitte ühe riigiga piirduvaid õigusrikkumisi,²⁷¹ kuid seda mitte koosseisu elemendina, vaid taas jurisdiktsiooni kohaldamise tingimusena.

Arusaamatuks jääb definitsioonis toodud määratlemata õigusmõiste `mis tahes isikule`. Üks variant on see, et sellega on silmas peetud, et terrorirünnakute toimepanemine on keelatud ka relvastatud konfliktis aktiivselt mitte osalevate tsiviilisikute või muude isikute vastu (sarnaselt rahastamise konventsioonile). Kui see nii on, siis oleks hea, aga vastupidisel juhul võiks definitsioon seda täpsustust sisaldada küll kohaldumisala ulatuse kohta. Samas kõlab see konnasilmale astumisena, sest vähemalt ametlikult ongi püsinud kogu vastasseis üldisele rahvusvahelise terrorismi definitsioonile läbi mitme aastakümne ning ka käesoleva konventsiooni eelnõu vastuvõtmisel peamiselt kahel alltoodud vastuargumendil, mis mõlemad

²⁶⁷ ÜRO laiaulatusliku konventsiooni eelnõu (viide 273), art 2 lg 2

²⁶⁸ Samas, art 2 lg 3.

²⁶⁹ Samas, art 2 lg 4(a-c).

²⁷⁰ Vastupidiselt terrorismi rahastamise konventsioonile, kus on ette nähtud ainult inimese surma põhjustamine või temale tõsise tervisekahjustuse tekitamine.

²⁷¹ Samas, art 5.

seonduvad sõjaõigusega. Edasisi takistusi definitsioonis kokkuleppe saavutamisele on kinnitanud jätkuvalt veel 2019. a üldise konventsiooni eelnõu töörühma esimees R. Perera²⁷².

Esimene nn vabadusvõitlejate küsimusega seonduv vastuolu seisneb selles, kas enesemääramise eest või võõrvägede okupatsiooni vastu relvastatult võitlemine on terrorism.²⁷³ R. Värk leiab, et vaidluse all ei ole küsimus, kas rahvastel on enesemääramisõigus, kuna seda õigust kinnitab praktiliselt universaalselt ratifitseeritud ÜRO harta²⁷⁴. Lisaks kuulutab Genfi konventsioonide esimene lisaprotokoll²⁷⁵ koloniaalvõimu, võõrvägede okupatsiooni ja rassistlike režiimide vastu võitlemise rahvusvaheliseks relvakonfliktiks rahvusvahelise humanitaarõiguse tähenduses, mistõttu tuleb mõista vabadusvõitlust rahvusvahelise relvakonfliktina ja sellest tulenevalt kohaldada rahvusvahelise humanitaarõiguse reegleid, mis näevad ette vahetegemise tsiviilisikute ja võitlejate vahel, andes loa rünnata üksnes kombatante²⁷⁶.

Teine vastuolu seisneb selles, kas riigi relvajõudude teod tsiviilisikute vastu saavad üldse olla terrorism ning kui, siis mis tingimustel²⁷⁷. Teiste sõnadega on siiani ebaselge seos terrorismivastase seaduse ja rahvusvahelise humanitaarõiguse vahel. Veelgi enam, üksmeel puudub riigi relvajõudude tegevuse suhtes rahuajal, eriti juhul, kui tegemist on „riikliku terroriga”, näiteks nagu see on leidnud aset Süüria konfliktis alates 2011. aastast.²⁷⁸ Seda hoolimata sellest, et *ad hoc* komitee soovitusel: a) ei hõlma käitumist rahvusvahelise humanitaarõiguse alusel; b) ei mõjuta ÜRO harta eesmärke ja põhimõtteid; (c) ei hõlma riigi relvajõudude käitumist, kui nende suhtes kehtivad muud (eriti siseriiklikud) normid.²⁷⁹ Küll aga tuleb eeltoodud debati puhul arvesse võtta märkust, et konventsioon, mis jätab hõlmamata

²⁷² Perera (viide 31), lk 125, Martinez, L. Prosecuting terrorists at the International Criminal Court: possibilities and problems. - Rutgers Law Journal, 2002/34(1), lk 130.

²⁷³ Sixth Committee Summary Record of the 17th Meeting, A/C.6/75/SR.17 (30.11.2020), p 6, lk 4/17, vt ka Perera (viide 31), lk 125; Ambos, K., Timmermann, A. Terrorism and Customary International Law. – Research Handbook on International Law and Terrorism. 1st Ed. Saul, B. (edited). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd 2014, lk 33-34, Cassese 2013 (viide 27), lk 146, Robinson (viide 23), lk 510, Värk (viide 19), lk 35.

²⁷⁴ ÜRO põhikiri (viide 139), artikkel 2(2), vt ka Värk (viide 19), lk 36.

²⁷⁵ 12. augusti 1949 Genfi konventsioonide 8. juuni 1977 (I) lisaprotokoll rahvusvaheliste relvakonfliktide ohvrite kaitse kohta. - RT II 1999, 21, 121, vt Värk (viide 19), lk 36.

²⁷⁶ Genfi konventsioonide I lisaprotokoll artikkel 1(4), vt Värk (viide 19), lk 36

²⁷⁷ Perera (viide 31), lk 125, Ambos, Timmermann 2014 (viide 281), lk 33-34, Cassese 2013 (viide 27), lk 146, Värk (viide 19), lk 35.

²⁷⁸ Ambos, Timmermann 2014 (viide 281), lk 33-34; Värk (viide 19), lk 35.

²⁷⁹ Ambos, Timmermann 2014 (viide 281), lk 34;

mõne potentsiaalse terrorismi liigi, ei ole kooskõlas Peassamblee ja Julgeolekunõukogu varasemate redaktsioonidega. Need mõistavad ühemõtteliselt hukka kõik terroristlikud meetodid ja terroriaktid kui kriminaalsed teod, olenemata sellest, kus ja kelle poolt on need toime pandud, ning nõuavad nende toimepanijate karmi karistamist.²⁸⁰ Tavapärasest tähendusest on terrorismiaktide toimepanemine juba keelatud ja karistatav rahvusvahelise humanitaar- ja kriminaalõiguse alusel, mistõttu leiab Värk, et lahendus eeldab poliitilist kompromissi, kuna õiguslikult on tegemist normitehnilise küsimusega.²⁸¹

²⁸⁰ Värk (viide 19), lk 36.

²⁸¹ Samas, lk 36.

3. Konventsioonide tunnustamine ja riikide avaldused

Lähtudes ÜRO põhikirja juurde kuuluva Rahvusvahelise Kohtu (ICJ) statuudi artiklis 38 toodud tavaõiguse mõistest, siis on rahvusvaheline tava õigusnormina tunnustatud üldine praktika. Seejuures on tavaõiguse normi väljakujunemisel tähtis roll kanda riikide järjepidevusel selles, kas ja milliseid avaldusi on nad teinud rahvusvahelistele üld- ja erikonventsioonidele. Vastuhääle andnud riigid peaksid olema järjekindla vastuvaidleja staatuses. Reeglina kohaldub järjepideva vastuvaidleja doktriin rahvusvahelises õiguses siis, kui tavaõiguse norm on alles kujunemise protsessis,²⁸² mida rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsioon peaks olema hoolimata STL-i apellatsioonikoja 2011. a otsusest, arvestades osade tunnustatud õigusteadlaste skeptitsismi sealsete järelduste suhtes tavaõiguse normi väljakujunemise kohta. Seega olukorras, kus riigid on andnud vastuhääle mingile terrorismi kuritegu käsitleva konventsiooni vastuvõtmisele või mingile selle konkreetsele sättele, siis pole kahtlust, et tegemist on tavaõiguse kujunemise ajal väljendatud vastuseisuga. Selle tulemusena juhul, kui tavaõiguse norm loetakse ühel hetkel väljakujunenuks, ei kohaldu see vastuvaidlejale seni, kuni konkreetne riik säilitab oma vastuseisu.²⁸³

Järgnevalt uuribki autor riikide delegaatide toetust varasemalt töös käsitletud rahvusvaheliste lepingutele ja nende eelnõudele. Esimese sammuna analüüsib autor Rooma statuudi eelnõu arutelu käigus terrorismi definitsiooni kohta tehtud riikide delegaatide avaldusi, et välja selgitada, millised riigid ja millistel põhjustel toetasid rahvusvahelise terrorismi väljajätmist Rahvusvahelise Kriminaalkohtu põhikirjast. Teise sammuna selgitab autor vastuvõetud rahvusvaheliste lepingute puhul (spetsiifilised konventsioonid, sh rahastamise konventsioon) välja riikide toetuse ulatuslikkuse, samuti selle, millised riigid ja millise sisuga reservatsioone on nad teinud nende konventsioonide vastuvõtmisel ja ratifitseerimisel konkreetsete nn terrorismiaktide definitsioonide kohta. Kolmandana uurib autor seda, millised riigid ja milliste seisukohtadega terrorismi definitsiooni suhtes on ÜRO üldise terrorismi tõkestamise konventsiooni vastuvõtmise vastu. Riikide järjepidevusele oma vastuseisu väljendamisel

²⁸² Tudelep, J. Rahvusvaheliste organisatsioonide otsused rahvusvahelise õiguse allikana ÜRO Peassamblee resolutsioonide näitel. Magistriitöö. Juhendaja Lauri Mälksoo. Tartu: Tartu Ülikooli raamatukogu 2017, lk 43 viitega UN doc. A/CN.4/L.872, järeldus nr 15 lg 1.

²⁸³ Samas, lk 43 viitega ILC Report A/71/10, lk 112.

pöörab töö autor tähelepanu ennekõike eesmärgiga selgitada välja, millised riigid või riikide grupid on milliste argumentidega definitsioonile vastu vaieldud. Käesoleva uurimistöö eesmärk ei ole aga hinnata nende riikide järjekindlust vastuvaidlejana ja teha sellest õiguslikke järeldusi võimaliku rahvusvahelise tava väljakujunemise kohta terrorismi kuriteo määratluse kohta.

3.1. Riikide vastuargumendid terrorismi lisamisele Rahvusvahelise Kriminaalkohtu põhikirja

Rahvusvahelise kriminaalõiguse autoriteetseimaks alaliseks institutsiooniks on kujunenud Rahvusvaheline Kriminaalkohus (ICC), mis alustas tööd 1. juulil 2002. aastal jõustunud Rooma Statuudi (edaspidi ka statuut või põhikiri)²⁸⁴ alusel, mille on ratifitseerinud 123 riiki²⁸⁵. ICC põhikirja preambuli alusel on Rahvusvahelisel Kriminaalkohtul jurisdiktsioon „rahvusvahelisele üldsusele enim muret tekitavate kuritegude suhtes“, mis „seavad ohtu maailma rahu, julgeoleku ja heaolu“ ega või seega jääda karistamata. Ülirasked rahvusvahelised kuriteod, mille üle Rahvusvaheline Kohus õigust mõistab, on statuudi artikli 5 järgi genotsiid, inimsusvastane kuritegu, sõjakuriteod ja agressioon²⁸⁶. Terrorismi kuriteo eest ei ole Rahvusvahelisel Kriminaalkohtul õigust kohut mõista, kuna (i) tal ei ole terrorismi suhtes jurisdiktsiooni ja (ii) Rooma statuut keelab jurisdiktsiooni laiendamise analoogia alusel²⁸⁷.

Terrorismi koosseisu lisamist Rahvusvahelise Kriminaalkohtu põhikirja arutati 1998. aastal toimunud Rooma konverentsil (aasta enne terrorismi rahastamise konventsiooni vastu võtmist). Terrorismi kuritegu pandi seal arutlusele koos teiste nn lepingupõhiste kuritegudega, milleks olid narkootiliste ainete ja psühhotroopsete ainete veoga seotud kuriteod ning kuriteod ÜRO personali vastu.²⁸⁸ Ettevalmistuskomitee töörühma poolt loodud eelnõu järgi oleks pidanud terrorismi kuritegu vastama ühele kolmest alternatiivsest määratlusest. Esimese

²⁸⁴ Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. - RT II 2002, 2, 5. Rooma statuudi algne tekst, vt A/CONF.183/9 (1998).

²⁸⁵ Kuigi Rooma statuudiga on ühinenud suur osa maailma riikidest, siis pole nende seas muuhulgas Vene Föderatsiooni, Ukrainat, Ameerika Ühendriike, Süüriat. Veebis: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties> (10.12.2023)

²⁸⁶ 2010. a võeti Aafrikas Kampalas vastu Rooma statuudi muudatused, mis käsitlevad agressioonikuritegu. Vt Riigikogu avaldus Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eest vastutusele võtmises. – Riigikogu 15.06.2023.

²⁸⁷ Rahvusvahelise Kriminaalkohtu alla saab tuua vaid Rooma statuudis sätestatud põhikuritegusid, mis on toime pandud pärast 1. juulit 2002.

²⁸⁸ Kuigi lepingupõhiste kuritegude lisamist arutati konverentsi kestel ka jooksvalt, siis päevakorras oli see kuuendal plenaaristungil, A/CONF.183/C.1/SR.6 (1998).

alternatiivina oli toodud terrorismi üldine määratlus, mis kõlas järgmiselt²⁸⁹: „Vägivallategude korraldamine, organiseerimine, sponsoreerimine, tellimine, hõlbustamine, rahastamine, julgustamine või tolereerimine, mis on suunatud teise riigi vastu, selle isikute või vara vastu ning on seda laadi, et see tekitab terrorit, hirmu või ebaturvalisust avaliku elu tegelastes, inimgruppides või rahvastikus või elanikkonnas üldiselt mis tahes poliitilistel, filosoofilistel, ideoloogilistel, rassilistel, etnilistel, religioossetel või muudel kaalutlustel ja eesmärkidel, mida nende õigustamiseks võidakse kasutada“. Teise alternatiivina loeti terrorismiks süütegusid, mis olid määratletud kuues rahvusvahelises terrorismivastast võitlust käsitlevas konventsioonis²⁹⁰ ja kolmanda alternatiivina süüteod, mis hõlmavad tulirelvade, relvade, lõhkeainete ja ohtlike ainete kasutamist, kui neid kasutatakse vahendina, et toime panna valimatut vägivalda, millega kaasneb surm või raske kehavigastus isikutele või inimgruppidele või elanikkonnale või tõsine varaline kahju. Kolmanda alternatiivi puhul on tegemist viitega 1997. a vastu võetud pommiterrorismi konventsioonile, mis oli veel allkirjastamise faasis²⁹¹.

Rooma statuudi eelnõus toodud rahvusvahelise terrorismi definitsiooni ei ole erialases kirjanduses eriti lahatud, vaid ennekõike on pööratud tähelepanu sellele, milliste riikide poolt ja millistel argumentidel see tagasi lükati. Seega ei hakka ka käesoleva uurimistöo autor sellel definitsioonil pikalt peatuma. Lühidalt tooks välja, et see on kõigist, varem käesolevast tööst läbi käinud definitsioonidest selgelt eristuv ja liiga laialt tõlgendatav, arvestades seal kasutatud mitmeid määratlemata õigusmõisteid (mõned näited `vägivallateod teise riigi, selle isikute ja vara vastu`; vägivallategude `sponsoreerimine`, `tellimine`, `hõlbustamine`; `ebaturvalisus`). Taoline rahvusvahelise terrorismi definitsioon ei saa uurimistöo autori hinnangul vastata karistusõiguses kehtivale määratletuse nõudele²⁹². Üldiselt võib nõustuda C. Muchiga, et kuigi sobivat definitsiooni oli ÜRO egiidi all otsitud alates 1996. aastast, siis sellest hoolimata oli üsnagi ettenähtav, et see võib ebaõnnestuda ka Rooma konverentsil²⁹³.

²⁸⁹ United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, Rome, June 15-July 17, 1998, Official Records, 242, A/CONF.183/13 (Vol. III), samuti A/AC.249/1997/L.5 (1997). - <https://www.legal-tools.org/doc/c0d16c/pdf/> (02.03.2024).

²⁹⁰ 1971. a Montreali konventsioon (viide 169), 1970. a Haagi konventsioon (viide 168), 1973. a ÜRO rahvusvaheliselt kaitstud isikute vastu suunatud kuritegude tõkestamise konventsioon (viide 171), 1979. a pantvangivõtmise vastane konventsioon (viide 178), 1998. a Rooma meresõitu ja püsiplatvorme ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsioonid (viited 173 ja 174).

²⁹¹ Pommiterrorismi konventsioon avati riikidele ÜRO peakorteris allkirjastamiseks 12.01.1998-31.12.1999. Vt UN Treaty Collection. - https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-9&chapter=18&clang=en#1 (03.03.2024).

²⁹² Vt nt Robinson (viide 23), lk 151.

²⁹³ Much (viide 272), lk 126.

Asjaolu, et terrorism ei kuulu eraldiseisva kuriteona Rahvusvahelise Kriminaalkohtu jurisdiktsiooni, väljendab 1998. a Rooma konverentsi protokollide alusel enamiku konverentsil osalenud riikide selgesõnalist tahet lükata terrorismikuriteo statuuti lisamise ettepanek väljapakutud sõnastuses tagasi.²⁹⁴ Laialdast poolehoidu leidsid genotsiidi, sõjakuritegude ja inimsusevastaste kuritegude lisamine põhikirja, samuti agressiooni lisamine eeldusel, et leitakse sobiv definitsioon. Välja olid kujunenud riikide grupid, mis evisid erinevate koosseisude suhtes valdavalt sarnaseid seisukohti, kuid keda omavahel võrreldes ilmnes küllaltki erinev huvide fookus. Näiteks koondusid Euroopa Liidu riigid, Küpros, Island ja Norra eestkõnelejaks olnud Suurbritannia ja Põhja-Iirimaa delegaadi taha, keskendudes tuumkuritegude toetamisele ja leides, et terrorismi osas puudub piisav üksmeel²⁹⁵. Samuti toetasid mitmed Aafrika riigid terrorismi lisamist statuuti, nt Alžeeria, Tuneesia, Nigeeria.²⁹⁶ Samas jällegi Kariibimere piirkonna CARICOM liikmesriigid²⁹⁷, keda esindas Trinidad ja Tobago delegaat, pooldasid lepingupõhistest kuritegudest ennekõike narkokaubandust, aga mitte niivõrd terrorismi²⁹⁸. CARICOM riikide seisukohaga liitusid mõnedki Aafrika riigid, samuti Tai. Ootuspäraselt ei toetanud terrorismi lisamist statuuti enamik Lähis-Ida riikidest, sealhulgas Süüria, Liibanon, Iisrael, välja arvatud Türgi²⁹⁹. Peamiseks probleemiks osutus nende jaoks sobiva terrorismi definitsiooni puudumine, seejuures deklareerisid mõned Araabia Liigasse³⁰⁰ kuulunud Kesk-Ida ja Põhja-Aafrika riigid konkreetselt, et kui üldse, siis peab

²⁹⁴ Põhiline hääletus terrorismi koosseisu vastuvõtmise poolt toimus kuuendal plenaaristungil, kuid seisukohti esitati ka muudel istungitel. Terrorismi koosseisu vastuvõtmise vastu olid enamiku riikide delegaadid, sh Lähis-Ida riikidest Süüria lk 172 p 25 Iraak lk 174 p 55 Iisrael lk 173, p 51, Liibanon lk 178 p 132, Pakistan lk 173, p 43; Aasia riikidest Hiina lk 180 p 9, Jaapan lk 174 p 59, Saudi-Araabia lk 179 p 140; Aafrikast Sierra Leone lk 271 p 55, Etioopia lk 179 p 148; Ladina-Ameerikast Brasiilia lk 179 p 142; Euroopast Belgia lk 174 p 65; Taani lk 176 p 94, Rootsi lk 176 p 89; Suurbritannia lk 177 p 117, Ukraina lk 176 p 96 jt. Samas oli ka riike, kes pooldasid terrorismi lisamist põhikirja, nt Aasia riikidest India lk 177, p 120, Korea Vabariik lk 175, p 77; Aafrikast Tuneesia lk 174 p 6; Alžeeria lk 177, p 110 jt; Ladina-Ameerikast Kuuba lk 181 p 22; Lähis-Idast Türgi lk 106 p 9; Ida-Euroopast Armeenia lk 78 p 83, Kõrgõstan lk 77 p 71, Okeaanias Uus-Meremaa lk 178 p 124. Vt United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, Rome, 15 June - 17 July 1998, Official Records, A/CONF.183/13 (Vol.II) - <https://legal.un.org/icc/rome/proceedings/contents.htm> (19.03.2024).

²⁹⁵ Vaata Rooma konverentsi ametlikest protokollidest (viide 302) järgmiste riikide avaldusi: Suurbritannia ja Põhja-Iirimaa lk 66 p 31, Saksamaa lk 83 p 20, Portugal lk 84 p 27, Austria lk 85 p 40, Eesti lk 94 p 47, Belgia lk 97 p 2, Iirimaa lk 97 p-d 12 ja 14, Kreeka lk 99 p 43, Prantsusmaa lk 101 p 70 jt.

²⁹⁶ Samas, Aafrikast Tuneesia lk 174 p 6; Alžeeria lk 177, p 110; Nigeeria lk 113 p 86.

²⁹⁷ Ennast Kariibi Kõrrekoostöö (The Caribbean Community e CARICOM) kutsuv 20 riigist koosnev liit (nt Trinidad ja Tobago, Bahama, Haiti, Jamaika). – <https://caricom.org/our-community/who-we-are/> (19.03.2024).

²⁹⁸ Samas, Trinidad ja Tobago lk 66 p 27, lk 112-113 p 103, lk 175 p 74, 75. Tai lk 175 p 101, Keenia lk 181 p 35.

²⁹⁹ Samas, Lähis-Ida riikidest ei toetanud Süüria lk 172 p 25, Iraak lk 174 p 55, Iisrael lk 173, p 51, Liibanon lk 178 p 132, Pakistan lk 173, p 43, aga poolt oli Türgi lk 106 p 9.

³⁰⁰ Araabia liiga (viide 254).

terrorismi koosseis võtma arvesse ka värskelt, 1998. a aprillis vastu võetud Araabia terrorismi tõkestamise konventsioonis³⁰¹ toodud terrorismi definitsiooni, mis põhimõttelise erinevusena Rooma statuudi eelnõus oleva definitsioonina nägi ette erandit nn vabadusvõitlejatele enesemääramisõiguse teostamisel³⁰². Terrorismi lisamist ICC põhikirja toetasid mitmed Ida-Euroopa riigid, sh Venemaa³⁰³. Suuriikidest oli tulihingeliseim pooldaja terrorismi lisamisele India³⁰⁴, kes lõpuks Rooma statuudiga ei ühinenudki, samas kui näiteks Ameerika Ühendriigid olid üldse Rahvusvahelise Kriminaalkohtu loomise, sealhulgas terrorismi koosseisu vastu³⁰⁵.

Sisulisi põhjuseid, miks terrorismi Rooma statuuti ei lisatud, on õigusosalases kirjanduses toodud välja mitu. Ametliku põhjusena toodi konverentsi kokkuvõtte lisaks olevas resolutsioonis E välja, et puudub terrorismi kuriteo üldiselt kokku lepitud definitsioon ja nähti ette võimalus lisada terrorismi koosseis Rooma Statuuti ülevaatekonverentsi käigus sobiva definitsioonini jõudmisel.³⁰⁶ Järgnev loetelu sisaldab Rooma konverentsil osalenud riikide seisukohtadest välja joonistunud kolme peamist põhjust³⁰⁷, mis on ka erialakirjanduses levinud³⁰⁸ koos vastuargumentidega neile peamiselt A. Cohenilt, aga ka teistest allikatest.

Esimene ja peamine vastuargument on üldtunnustatud terrorismi definitsiooni puudumine ja rahulolematuse eelnõu tekstis esitatud määratlusega (eelkõige seoses vabadusvõitluse ja enesemääramise õigusega).³⁰⁹ See põhjendus on siiani aktuaalne ja asjakohane. Teine vastuargument oli, et võrreldes kolme põhikoosseisuga (genotsiid, inimsusevastased kuriteod

³⁰¹ 1998. a Araabia terrorismi tõkestamise konventsioon ja seal sätestatud eristused (viide 255).

³⁰² Vaata Rooma konverentsi ametlikest protokollidest (viide 302) järgmiste riikide avaldusi, nt Saudi-Araabia lk 179 p 140, Araabia Ühendemiraadid lk 177 p 118, Jeemen lk 178 p 127.

³⁰³ Samas, Venemaa delegaat avaldas, et toetab üksnes kõige tõsisemate terrorismiaktide lisamist statuuti, lk 177 p 109. Lisaks Venemaale toetasid veel Armeenia lk 78 p 83, Kõrgõstan lk 77 p 71.

³⁰⁴ Samas, India lk 177, p 120.

³⁰⁵ Samas, Ameerika Ühendriikide vastuseis Rahvusvahelise Kriminaalkohtu loomisele põhines soovimatusel anda kohtule individuaalset jurisdiktsiooni, sealhulgas terrorismi puhul toodi välja probleeme terrorismi määratlusega, lk 123 p 28, p 140.

³⁰⁶ Report of the Committee of the Whole, A/CONF.183/2, lisa 1 p E, lk 142, samuti A/CONF.183/C.1/L.53, lk 204; vt ka Cohen (viide 206).

³⁰⁷ Vähemtähtsate põhjustena toodi välja: (1) soov vältida Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ülekoormust, näiteks Ukraina lk 176 p 96, Jaapan lk 269 p 32; vt ka Much, lk 129; (2) hirm, et terrorismi lisamine Rooma statuuti oleks takistanud selle vastuvõtmist, nt Itaalia lk 178 p 16, Liibanon lk 178 p 132; (3) kahtlus terrorismi statuuti lisamise vajalikkuse suhtes, kuna mitmete konventsioonidega oli juba ette nähtud rahvusvaheline koostöö terrorismi erinevate aspektidega seotud kuritegude vastu võitlemiseks, nt Jaapan lk 174 p 59, Alžeeria lk 177 p 110, Rootsi lk 176 p 89. Riikide viiteid vaata Rooma konverentsi ametlikest protokollidest (viide 302).

³⁰⁸ Cohen (viide 206), lk 221; Much (viide 272); Robinson (viide 23), lk 517; Zimmermann (viide 107), lk 113.

³⁰⁹ Vt Rooma konverentsi ametlikes protokollides (viide 302) näiteks avaldusi Süürialt lk 172 p 25, Pakistanilt lk 173 p 43, Hiinalt lk 180 p 9 jt.

ja sõjakuriteod),³¹⁰ ei valmista osa terrorismiakte rahvusvahelisel tasemel piisavalt tõsist muret.³¹¹ Antud probleem peaks olema praeguseks siiski vähem terav, kuna rahvusvahelise kogukonna ja riikide tasandil on korduvalt kinnitatud, et tänapäeval on terroristid *hostis humani generis* niisamuti, nagu seda on sõjakurjategijad või genotsiidi või inimsusevastaste kuritegude toimepanijad. Näiteks on mitmetes ÜRO Peaassamblee ja Julgeolekunõukogu resolutsioonides kinnitanud, et terrorism on oht rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule. Ka 1999. a kohtuasjas *Flatow v. Islamic Republic of Iran* asus kohus seisukohale, et terrorism on saavutanud peaaegu universaalse hukkamõistu staatuse sarnaselt orjuse, genotsiidi ja piraatluse ning terrorist on tänapäeva *hostis humani generis* – kogu inimkonna vaenlane³¹². Lisaks on terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioonil peaaegu universaalne toetus (suurem, kui näiteks genotsiidi konventsioonil) ning ka riikide valitsused tunnistasid Rooma konverentsi lõpparuandes, et terroriaktid on rahvusvahelisele üldsusele murettekitavad tõsised kuriteod³¹³. Kolmandaks kardeti, et terrorismikuritegude menetlemine politiseerib Rahvusvahelist Kriminaalkohut, kahjustades selle usaldusväarsust, legitiimsust ja erapooletust.³¹⁴ Tõsi, osa terrorismiakte tekitavadki poliitilisi debatte selle üle, miks mingi tegu loetakse terrorismiks, aga mitte seaduslikuks protestiaktiks. Samas peaksid aitama probleemi ületada Rooma statuuti lisatud kaitseklausid, mille järgi peab kohus tegelema üksnes raskeimate ja rahvusvahelisele üldsusele enim muret tekitavate kuritegude üle kohtu mõistmisega³¹⁵. Seega, eeltoodud vastuväidetest prevaleerib endiselt sobiva definitsiooni puudumine, samas kui ülejäänud ei peaks olema praeguseks aktuaalsed.³¹⁶ Olgu lisatud, et üle kümne aasta hiljem, 2010. aastal, kutsuti Rooma statuudi osalisriigid taas kokku Ugandas Kampalas toimunud ülevaatekonverentsile. Kuigi

³¹⁰ Agressiooni peeti sarnaselt terrorismi ja piinamisega koosseisuks, mis ei kuulu rahvusvahelisest kriminaalõigusest tulenevate põhikuritegude alla, vt Cassese 2013 (viide 27), lk 146. Samas pälvis agressiooni kuritegu konverentsil riikide poolt laialdast toetust, mille tulemusena lepiti kokku, et agressioonikuritegu lisatakse Rooma statuuti eeldusel, et leitakse sobiv definitsioon. 2010. avõeti Aafrika riigis Kampalas vastu Rooma statuudi muudatused, mis käsitlevad agressioonikuritegu, vt Riigikogu 15.06.2023 avaldust (viide 294).

³¹¹ Rooma konverentsi ametlikes protokollides (viide 302) näiteks Norra lk 172 p 32, Slovakkia lk 172 p 7, samuti Martinez (viide 280), lk 40-41; Much (viide 272), lk 126.

³¹² *Flatow v. Islamic Republic of Iran*, 999F. Supp. 1 (D.D.C. 1998), p-d 6-8, 17.

³¹³ United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, Rome, June 15-July 17, 1998, Official Records, A/CONF. 183/13 (Vol. I), lk 71.

³¹⁴ Rooma konverentsi ametlikes protokollides (viide 302) näiteks Ghana delegaadi avaldus, lk 278 p 7.

³¹⁵ Vt Rooma statuudi (viide 292) artiklit 4, millega antakse ICC-le vajalik õigusvõime ning samuti preambuli sõnastust, mille kohaselt on ICC-l „jurisdiktsioon rahvusvahelisele üldsusele enim muret tekitavate kuritegude suhtes“.

³¹⁶ Cohen (viide 206), lk 221.

Rooma konverentsil oli 1998. aastal lubatud terrorismi koosseisu lisamise küsimust ülevaatekonverentsil uuesti arutada, siis tegelikkuses antud teema seal käsitlemist ei leidnud³¹⁷.

3.2. Riikide vastuväited rahvusvahelistele lepingutele

Uurimistöö seisukohalt on väga oluline uurida seda, kui laiaulatuslik on maailma riikide toetus eelnevalt analüüsitud spetsiifilistele konventsioonidele, sealhulgas 1999.a terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioonile. Selle väljaselgitamiseks on töö autor viinud läbi põhjaliku uuringu. Selle tulemustest selgus, et praegu on ÜRO andmetel maailmas 195 riiki, neist 193 on ÜRO liikmesriigid ning kaks on vaatlejariigid, keda ÜRO samuti tunnustab: Püha Tool (Vatikani Linnriik) ja Palestiina. Eeltoodud arvestades tuleb tunnistada, et spetsiifiliste terrorismivastaste konventsioonide osalisriikideks on märkimisväärne osa kõigist maailma riikidest: kokku 7 konventsiooni osalisriikideks on 90 protsenti maailma riikidest³¹⁸ (lävend 175); valdaval enamusel konventsioonidel³¹⁹ on osalisriikideks vähemalt 70 protsenti kõigist riikidest (vt uurimistöö lisaks olevat tabelit). Nende andmete alusel saab kinnitada spetsiifilisi terrorismi nähtusi käsitlevate mitmepoolsete lepingute laiapõhjalist toetust rahvusvahelisel tasandil. Seejuures võib tõenäoliselt öelda, et kõigil neil konventsioonidel, mille osalisriikideks on vähemalt 90 protsenti kõigist maailma riikidest, on lausa universaalne toetus. Nende seitsme rahvusvahelise lepingu hulka kuuluvad terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioon, kõik neli tsiviillennundusega seotud konventsiooni ning pantvangivõtmise vastane konventsioon ja rahvusvaheliselt kaitstud isikute vastu suunatud kuritegude tõkestamise ja karistamise konventsioon. Võrdle näiteks 190 osalisriigiga terrorismi rahastamise konventsiooni³²⁰ 193 osalisriigiga 1945. a ÜRO põhikirjaga³²¹ või näiteks 153 osalisriigiga 1948. a genotsiidi konventsiooniga³²². Samuti võib lugeda väga ulatuslikuks toetust pommiterrorismi vastasele

³¹⁷ Samas, lk 229.

³¹⁸ 1999. a ÜRO terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioon (viide 77), kõik neli tsiviillennundusega seotud konventsiooni (viited 167-170), rahvusvaheliselt kaitstud isikute vastu suunatud kuritegude tõkestamise konventsioon (viide 171) ja pantvangivõtmise vastane konventsioon (viide 178).

³¹⁹ Erandiks on meresõitu ja püsiplatvormi ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsioonide 2005. a protokollid (viited 183 ja 180).

³²⁰ Vt UN Treaty Collection. – https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-11&chapter=18&clang=en (09.12.2023)

³²¹ Vt UN Treaty Collection. – https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=I-1&chapter=1&clang=en (28.03.2024).

³²² Vt UN Treaty Collection. – <https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide-convention.shtml> (28.03.2024).

konventsioonile, mida toetab natuke alla 90 protsendi maailma riikidest (s.o 170 osalisriiki). Universaalne toetus võib olla tõendiks selle kohta, et teatud liiki terroriaktid võivad olla kujunenud rahvusvaheliseks kuriteoks rahvusvahelise tavaõiguse alusel, mistõttu võib olla riikidel võimalik kehtestada nende üle universaalset jurisdiktsiooni.

Eeltoodud lähenemist toetavad vähemalt paar erinevate rahvusvaheliste lepingute seotud Ameerika Ühendriikide kohtuotsust. Nimelt leidis Ameerika Ühendriikide apellatsioonikohus 29.01.1991. a kohtuasjas *United States v. Yunis*, et õhusõidukite kaaperdamine võib olla üks väheseid kuritegusid, mis on nii selgelt hukka mõistetud riikide õiguse alusel, et riigid võivad kehtestada universaalse jurisdiktsiooni õigusrikkujate vastutusele võtmiseks.³²³ Otsuse tegemisel toetus kohus 1970.a Haagi õhusõiduki ebaseadusliku hõivamise vastu võitlemise konventsioonile (osalisriike 185), millega kaotati õiguslünk Tokyo 1963.a konventsioonis kuritegude ja mõningate teiste tegude kohta õhusõiduki pardal, mis ei kohustanud riike nende poolt vahi alla võetud kaaperdajaid kohtu alla andma ega välja andma. Seega tuvastas kohus rahvusvahelise kuriteo, mis ei hõlmanud terrorismi üldiselt, vaid hõlmas kitsalt ühte konkreetset kuritegu, mis kujutab endast terrorismi vormi.³²⁴ Teiseks sedastas Ameerika Ühendriikide New Yorgi idapiirkonna apellatsioonikohus 29.01.2007. a kohtuasjas *Almog vs Arabia Bank*, et organiseeritud ja süstemaatilised enesetaputerroristide rünnakud ja muud süütute tsiviilelanike vastu suunatud surmavad rünnakud, mille eesmärk on hirmutada või sundida tsiviilelanikkonda on universaalselt hukkamõistetud³²⁵. Otsuse tegemisel toetus kohus pommiterrorismi ja terrorismi rahastamise vastastele konventsioonidele, sealhulgas need ratifitseerinud riikide arvule (tolle aja seisuga vastavalt 120 ja 130).³²⁶

Ka terrorismi rahastamise tõkestamise konventsiooni laialdane aktsepteerimine maailma riikide poolt on üks argumente selle kohta, miks peab osa autoreid seda võimalikuks terrorismi definitsiooniks.³²⁷ Näiteks leiab A. Cohen, et tuginedes üksnes konventsiooni osalisriikide arvule, võiks asuda seisukohale, et sealne üldine terrorismi määratlus on tõendiks rahvusvahelises tavaõiguses nõutava riikide praktika kohta, samas keerulisem oleks jaatada

³²³ *United States v. Yunis*, 924 F.2d 1086 (D.C. Cir. 1991), p 900-01.

³²⁴ Weatherall (viide 21), lk 598.

³²⁵ *Almog v. Arab Bank*, 471 F. Supp. 2d 257 (E.D.N.Y. 2007), p 281.

³²⁶ Samas, p 278.

³²⁷ Bales (viide 25), lk 176, Martinez (viide 280), lk 6.

teise elemendi, *opinio iurist*'e täidetust.³²⁸ Samas, nagu professor N. Norberg on märkinud, siis ei pruugi saada siiski väita, et konventsiooni määratlus esindab konsensust, sest valdav enamus osalisriike ühines konventsiooniga alles pärast 11. septembril 2001 terrorirünnakuid, mille järel andis ÜRO Julgeolekunõukogu veel samal kuul välja resolutsiooni 1373, nõudes muuhulgas rahastamise konventsiooniga ühinemist.³²⁹ Seetõttu on võimalik, et riikide peamiseks motiiviks konventsioonile alla kirjutada või sellega liituda oli juriidilise kohustuse täitmine, mis tuleneb ÜRO põhikirja VII peatüki alusel vastu võetud Julgeolekunõukogu resolutsioonide täitmise kohustuslikkusest, mitte aga soovist täita kohustust tõkestada terrorismi rahastamist. Eeltoodu on kaalukas argument, kuna 9/11 terroriakti ulatuse tõttu on raske kindlaks teha, kas ja millisel määral avaldas terroriakt ise kogu oma mastaabi ja julmusega ning ühes sellele järgnenud sündmustele mõju neile paljudele riikidele, kes hiljem konventsiooniga ühinesid. Lisaks on võimalik, et üldises, edasiviivas terrorismi definitsioonis suudeti kokku leppida vaid seetõttu, et tegemist on spetsiifiliselt terrorismivastase võitluse aspekti käsitleva konventsiooniga³³⁰. Teistpidi jällegi väärib märkimist, nagu toodi välja ka STL-i otsuses³³¹, et lisaks suurele hulgale konventsiooni ratifitseerinud riikidele³³² (97 protsenti kõigist riikidest), on väga suur ka nende riikide arv, kes ei ole teinud ühtegi reservatsiooni terrorismi määratluse suhtes, sealhulgas isegi vabadusvõitlejate tegevusele relvakonflikti raames. Selliseid riike oli tolle aja seisuga kokku 173 (praegu 190) ja apellatsioonikoja hinnangul esindasid nad laialdast rahvusvahelist üldsust, hõlmates ühtlasi selliseid suuri riike nagu Brasiilia, India, Pakistan, Indoneesia, Saudi Araabia, Türgi ja Nigeeria. Lisaks neile oli konventsiooni hämmastaval kombel ratifitseerinud STL-i otsuse andmetel mitmed Araabia terrorismivastase konventsiooni osalised ilma, et oleksid teinud eelnimetatud reservatsioone³³³.

³²⁸ Cohen (viide 206), lk 235.

³²⁹ Antud resolutsioonis kordas Julgeolekunõukogu uuesti üle resolutsioonis 1368 (2001) toodud ühest hukkamõistu 11. septembri 2001.a terrorirünnakule, kinnitades, et iga rahvusvaheline terroriakt kujutab endast ohtu rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule, väljendas sügavat muret terroriaktide sagenemise pärast erinevates maailma piirkondades ning kutsus riike muuhulgas üles saama terrorismi rahastamise tõkestamise konventsiooni osalisriikideks, vt S/RES/1373 (2001), preambul ja p 3(d); Cohen (viide 206), lk 235.

³³⁰ Värk (viide 19), lk 39; Mahmood, M. S. A Quest for Defining Terrorism in International Law: The Emerging Consensus. - Journal of International Studies, 2020/10, lk 88.

³³¹ STL otsus (viide 13), p 108.

³³² Samas, p 108.

³³³ Sellisteks riikideks on Alžeeria, Bahrein, Liibüa, Maroko, Saudi Araabia, Sudaan, Tuneesia, Araabia Ühendemiraadid, Katar, Mauritaania.

Kuna STL-le on ette heidetud tendentslikku lähenemist, siis kontrollis uurimistöö autor reservatsioonide ja deklaratsioonide. Tõepoolest, peale kuue riigi, milleks on Süüria, Egiptus, Jordaania, Kuiveit, Liibanon ja Namiibia³³⁴ (peale viimase on kõik teised Araabia Liiga liikmesriigid) ei teinud ükski teine osalisriik reservatsioonide ega deklaratsioonide välisriigi okupatsioonile vastupanu osutamise erandi loomise või selle väljajätmise kohta terrorismi mõistest³³⁵. Eeltoodud kuus riiki väljendasid üldjuhul otsesõnu konventsiooni artikli 2 lg 1(b) kohta tehtud reservatsioonides (nt Süüria, Egiptus), et riigi seisukoha järgi rahvuslik vastupanu mistahes vormis välisriigi okupatsioonile ei kuulu terroriaktide hulka³³⁶. Kuid seda tehti ka kaudselt, näiteks teatas Liibanon, et lähtub antud sätte täitmisel riigi poolt 1984. a allkirjastatud Araabia terrorismi tõkestamise konventsioonist³³⁷. Lisaks tegi Jeemen³³⁸ reservatsiooni selle kohta, et välistab selliste terroriaktide rahastamise tõkestamise, mille eesmärk on relvakonfliktis aset leidvas vaenutegevuses mitteosalevate tsiviilisikute ja muude isikute surmamine või neile raskete kehavigastuste tekitamine (s.o tegemist on teise põhjusega vabadusvõitlejate erandi kõrval, mis on takistanud definitsioonis kokkuleppimist).

Täiendavalt leidis tuvastamist, et mitmed Rooma konverentsil Rahvusvahelise Kriminaalkohtu põhikirja arutamisel osalenud ja terrorismi definitsiooni suhtes kriitilisi avaldusi teinud riikidest rahastamise konventsiooni vastuvõtmisel terrorismi mõistet puuduvaid reservatsioonide ei teinud (sh Hiina, Iraak, Iisrael, Pakistan, Saudi-Araabia, Araabia Ühendemiraadid ja Albaania). Seejuures on konventsiooni allkirjastanud ja ratifitseerinud erinevad suurriigid, sh Ameerika

³³⁴ Egiptus ja Jordaania ei avaldanud 1998. a Rooma konverentsil konkreetselt terrorismi definitsiooni kohta arvamust, vt Rooma konverentsi ametlikke protokolle (viide 302), Egiptus lk 178, Jordaania lk 175. Samas esitasid Süüria ja Egiptus pommterrorismi tõkestamise konventsioonile sõnastusettepanekuid, mis näevad ette erandit vabadusvõitlejatele võõrvägede okupatsiooni korral, vt ka 1997 Working Group Report, UN Doc A/C.6/52/L.3, annex II, 19 ('Proposal Submitted by the Syrian Arab Republic', UN Doc A/C.6/52/WG.1/CRP.4, [5(b)]), 31 ('Proposal Submitted by Egypt', UN Doc A/C.6/52/WG.1/CRP.28).

³³⁵ Terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioonile tehtud deklaratsioonid ja reservatsioonid (viide 328).

³³⁶ Samas, Süüria Araabia Vabariik (ratifitseeris lepingu 24.04.2005) tegi konventsioonis reservatsiooni artikli 2 lõike 1 punkti b sätete kohta, mille kohaselt leiab, et vastupanutegevus välisriigi okupatsioonile ei kuulu terroriaktide hulka; Egiptus (ratifitseeris lepingu 1.03.2005) teatas reservatsioonis, et ilma, et see piiraks üldise rahvusvahelise õiguse põhimõtete ja normide ning asjakohaste ÜRO resolutsioonide kohaldamist, ei tunnusta Egiptuse Araabia Vabariik rahvuslikku vabadusliikumist kõigis selle vormides, sealhulgas relvastatud vastupanu välisele okupatsioonile ja agressioonile vabastamise ja enesemääramise eesmärgil terroriaktiks konventsiooni artikli 2 lõike 1 punkti b tähenduses.

³³⁷ Samas, Liibanon tegi 29.08.2019. aastal reservatsiooni konventsiooni artikli 2 lõike 1 punktis b ja 22. aprillil 1984 Kairos alla kirjutatud Araabia terrorismi tõkestamise konventsiooni artiklites 1 ja 2 sätestatud terrorismi määratluse kinnitamise kohta.

³³⁸ Samas, Jeemen ratifitseeris konventsiooni 3.05.2010.

Ühendriigid ja India, kes pole samas siiani Rooma statuudi osalisriigid. Vaid 17 riiki on konventsiooniga ühinenud pärast 2011. a STL otsust, nende seas Liibanon ja Iraak³³⁹.

Eelnevat ülevaadet kokku võttes võib ühelt poolt asuda seisukohale, et riikide toetus terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioonile on tõesti ülimalt laialdane, täpsemalt öeldes maksimumi lähedane. Samas terrorismi definitsiooniga seotud reservatsioone teinud osalisriikide arv on kaduvväike, ainult neli protsenti (7 riiki, sh Jeemen). Seega numbrid toetavad seisukohta, et antud konventsioonis toodud määratlusel on potentsiaali olla üldiselt tunnustatud terrorismi definitsioon nii nagu STL-i otsuses on seda väidetud.

Paraku jääb aga seda kummitama kolm vastuargumenti. Esiteks ikkagi asjaolu, et Julgeolekunõukogu resolutsioon kohustas riike seda konventsiooni vastu võtma. Loogiliselt võttes ei tundu see enam nii tõsiseltvõetav olukorras, kus osalisriikide määr on tõusnud 98 protsendini. Eluliselt on usutav, et ikka mõni osalisriik jätab konventsiooni hoolimata kohustusest vastu võtmata, mis pigem viitab mingile sisulisele motivatsioonile, arvestades teema poliitilist tundlikkust. Teiseks on asjaolu, et kuigi neid riike, kes tegid terrorismi mõiste osas reservatsioone oli väga vähe, siis kuuluvad need kõik peale ühe Araabia Liigasse, mille liikmesriigid võtsid 1998.a vastu Araabia terrorismi tõkestamise konventsiooni, milles artikliga 2 nähakse ette erand, mille alusel ei käsitleta terrorismi süüteona mis tahes vahenditega peetavat, sealhulgas relvastatud võitlust välisokupatsiooni ning agressiooni vastu vabastamise ja enesemääramise eesmärgil. Kolmandaks, tegemist on terrorismivastase võitluse ühte meetet käsitleva konventsiooniga, milles esile toodud terrorismi kuriteo määratlus ei pruugi olla vastuvõtmise kontekstist lähtuvalt piisavalt läbi arutatud, kuna sellisel juhul kasutavad konventsiooni sõnastuse üle läbirääkimisi pidavad juristid õiguslikult kohaldatavat keelt³⁴⁰. Juhul, kui töötatakse välja üldist terrorismi tõkestamise konventsiooni, millega kohustatakse riike siseriiklikult terrorismi kriminaliseerima, siis võib seal uusi takistusi ette tulla, mida paraku näitabki juba alates 1996. aastast ettevalmistamisel olev üldise terrorismi tõkestamise konventsiooni eelnõu.

³³⁹ Valdavalt on tegemist Aafrika ja Lähis-Ida riikidega.

³⁴⁰ Martinez (viide 280), lk 130-131.

Riikide toetuse laiaulatuslikkuse ja vastuväidete järjepidevuse seisukohalt tasub uurida ka teiste spetsiifiliste konventsioonide vastuvõtmise tingimusi ja riikide poolt neile tehtud avaldusi. Seejuures tuleb arvestada, et terrorismi rahastamise konventsiooni artikli 2 lõike 1(a) alusel loetakse terroriaktiks ka „mingi teo sooritamist, mis on defineeritud mõnes lisa loetletud lepingus ning kujutab endast selle järgi kuritegu“. Lisa sisaldab viidet üheksale valdkondlikule konventsioonile, millest kolm on vastu võetud Peassamblee poolt (s.o rahvusvaheliselt kaitstud isikute vastu suunatud kuritegude konventsioon, pantvangivõtmise vastane konventsioon ja pommiterrorismi vastane konventsioon). Uurimistöö autor leidis andmeid selle kohta, et üldse oleks konventsioonide vastuvõtmisel mingeid reservatsioone tehtud, kokku 11 juhul. Sealjuures oli terrorismi definitsiooni kohta tehtud reservatsioone vaid kahel juhul: 1979. a pantvangivõtmise konventsioonile ja 1997. a pommiterrorismi konventsioonile.

Esiteks, pantvangivõtmise vastasele konventsioonile (176 osalisriiki) tegid terrorismi definitsiooniga (esimene konventsioon, milles toodud definitsioon sisaldas terrorismile omast tingimust – kolmanda isiku sundimist) seotud avaldusi Iraan ja Liibanon, samuti seotult nn vabadusvõitlejate ja enesemääramisõiguse teemaatikaga³⁴¹. Liibanon (ratifitseeris lepingu 04.12.1997) avaldas deklaratsioonis, et konventsiooni sätteid, eriti selle artikli 13 sätteid, ei mõjuta Liibanoni Vabariigi seisukohta toetada riikide ja rahvaste õigust olla vastu ja avaldada vastupanu nende territooriumi okupeerimisele. Samuti esitas Iraan (ratifitseeris lepingu alles 20.11.2006) tõlgendava deklaratsiooni, mille alusel Iraani Islamivabariik usub, et terrorismivastane võitlus ei tohiks mõjutada koloniaalvõimu ja välisokupatsiooni all olevate rahvaste seaduslikku võitlust enesemääramisõiguse teostamisel. Kumbki riik ei avaldanud 1998. a Rooma konverentsil toetust terrorismi lisamisele Rooma statuuti³⁴².

Teiseks, pommiterrorismi konventsioonile (170 osalisriiki) tegi Pakistan reservatsiooni, milles teatas, et „mitte midagi käesolevas konventsioonis ei kohaldu võitlusele, sealhulgas relvastatud võitlusele enesemääramisõiguse realiseerimise eest, mis on algatatud mis tahes välise

³⁴¹ Riikide reservatsioonid, vt UN Treaty Collection. - https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-5&chapter=18&clang=en (29.03.2024).

³⁴² Rooma konverentsi ametlike protokollide alusel (viide 302) avaldas Liibanon vastuseisu lepingupõhiste kuritegude (sh terrorism) lisamisele ICC põhikirja, samas kui Iraan toetas üksnes põhikuritegude lisamist, vt Liibanon p 132, lk 178, Iraan p 150, lk 179.

okupatsiooni või domineerimise vastu kooskõlas rahvusvahelise õigusega“.³⁴³ Samas meenutagem, et Pakistani reservatsioonile väga sarnase sisuga reservatsioonid tehti Süüria, Egiptuse ja Jordaania poolt terrorismi rahastamise konventsioonile, kuid ei Süüria ega Jordaania ole kumbki ühinenud pommiterrorismi konventsiooniga, mis selgitab nende reservatsioonide puudumist asjakohasel juhul. Samuti avaldas Pakistan Rooma konverentsil vastuseisu terrorismi definitsioonile seoses sobiva definitsiooni puudumisega³⁴⁴. Lisaks tegi Malaisia IKO liikmesriikide esindajana pommiterrorismi konventsiooni eelnõu arutamise varajases staadiumis ettepaneku teha erand nn vabadusvõitlejatele³⁴⁵ viidates 1979. a pantvangivõtmise vastase konventsiooni artiklis 12³⁴⁶ toodud asjakohasele sõnastusele, kuid neid muudatusettepanekuid ei võetud arvesse³⁴⁷. Lisaks sisaldab ka 1988. a meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsiooni preambuli lõige 7 vabadusvõitlejatele eristaatust³⁴⁸. D. Blöcher on sellega seoses nentunud, et kuna enesemääramisõigust on kinnitanud ka arvukad Peaassamblee resolutsioonid, siis on see tekitanud küsimuse, et kas taolistel eranditel on *jus cogens*'i iseloom.³⁴⁹ Antud arutluskäigu alusel leitakse, et kui enesemääramise õigust üldiselt aktsepteeritakse, siis järelikult ei saa lugeda õigusvastasteks tegusid, mis on sellega seotud võitluse käigus toime pandud.³⁵⁰ Samas tuleb juhtida tähelepanu, et Blöcher viitas Peaassamblee resolutsioonidele, mis olid välja antud enne 1993. aastat, mil resolutsioonidest kaotati viide enesemääramise temaatikale terrorismi hukkamõistu kõrvalt

³⁴³ Vt riikide avaldusi, UN Treaty Collections alt - https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-9&chapter=18&clang=en#_EndDec (21.03.2024).

³⁴⁴ Pakistan lk 173 (viide 302).

³⁴⁵ Report of the Working Group Sixth Committee A/C.6/55/L.2 Annex III No. 30, Malaysia on behalf of the OIC Group A/C.6/55/WG.1/CRP.30, Report of the Ad Hoc Committee A/57/37 No. 17.

³⁴⁶ Artikkel 12: Et teatavatel juhtudel kohaldatakse pantvangivõtmisele 1949. aasta sõjaohvrite kaitse Genfi konventsioone ja nende lisaprotokolle ning et käesoleva konventsiooni osalisriigid võtavad pantvangivõtja vastustusele või annavad üle nende konventsioonide ja protokollide järgi, ei kohaldata käesolevat konventsiooni pantvangivõtmisele, mis on toime pandud 1949. aasta Genfi konventsioonides ja nende protokollides käsitletud relvakonflikti ajal; ja nende konfliktide hulka arvatakse 1977. a I lisaprotokollis artikli 1 lõikes 4 nimetatud relvakonfliktid, kus rahvas võitleb koloniaalrõhumise, okupatsiooni või rassistliku režiimi vastu, et teostada oma enesemääramisõigust, nagu see on sätestatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjas ja selle alusel vastuvõetud riikide sõprussuhetes ja koostöös rahvusvahelise õiguse põhimõtete järgimise deklaratsioonis kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjaga.

³⁴⁷ Blöcher (viide 222), lk 113-114, 126.

³⁴⁸ Preambuli lg 7 sõnastus: Tuletades meelde Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peaassamblee 1985. aasta 9. detsembri resolutsiooni nr 40/61, milles muu hulgas „tungivalt soovitatatakse igal riigil aidata järk-järgult kõrvaldada rahvusvahelise terrorismi põhjused ning teha selles vallas koostööd teiste riikidega ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni asjaomaste organitega, pöörates erilist tähelepanu kolonialismile, okupatsioonile ja rassismile ning muudele inimõiguste ja põhivabaduste avaliku massilise rikkumise ilmingutele, mis võivad esile kutsuda rahvusvahelist terrorismi ning ohustada maailma rahu ja julgeolekut“.

³⁴⁹ Blocher (viide 222), lk 113-114, 126 viitega Report of the Ad Hoc Committee A/59/37, para. 13.

³⁵⁰ Blocher (viide 222), lk 127 viitega A/RES/485 (1975), A/RES/2649 (1970), A/RES/1514 (1960).

(mis on seotud vabadusvõitlejate küsimusega ja sisaldus veel 1985. a resolutsioonis)³⁵¹. Eeltoodud käsitluse muutus Peassamblee resolutsioonides võib peegeldada ühtlasi muutunud *opinio iuris*’t, kuid arvestades Peassamblee mitterepresentatiivsust, on resolutsioonidele vaja lisaks leida tõendeid üldisema heakskiidu kohta³⁵². Selle kohta tasub märkida, et pärast 1988. a meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsiooni vastu võetud spetsiifilised konventsioonid ei sisalda viiteid enesemääramisõiguse temaatikale ega kinnita selliselt vastava *jus cogens* normi olemasolu.

Ühtlasi tasub märkida, et kuigi riigid on hoidunud keelatud teo defineerimisel terrorismi mõiste kasutamisest, siis näiteks avaldas Prantsusmaa 1973. a rahvusvaheliselt kaitstud isikute vastu suunatud kuritegude tõkestamise konventsioonile (180 osalisriiki) tehtud deklaratsioonis, et „ainult teod, mida võib määratleda terroriaktidena, on kuriteod konventsiooni artikli 2 tähenduses“³⁵³. Eeldatavasti oli konventsiooni eelnõu ettevalmistamisel kõik osalisriigid samas infoväljas ja teadlikud selle terrorismikesksusest, kuid ükski osalisriik terrorismiga seotud reservatsioonide ei teinud (sh Süüria, Iraan, Iraan, Egiptus, Jordaania, Liibanon). Teisegi, 1979. a tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni (164 osalisriiki) ettevalmistamise käigus arutati riikide vahel (nt Austraalia, Austria, Kuuba, Tšehhi, Jaapan, Panama, Nõukogude Liit) peamiselt teemal, kuidas kaitsta tuumamaterjali terroristide, aga kuigivõrd ka diversantide poolt varastamise eest või tuumarajatsi nende poolt saboteerimise eest³⁵⁴. Nii näiteks avaldas Austraalia, et on teada, et „meie ees olevas eelnõus on esmaseks mureks materjalid, mida terroristid saaksid kiiresti tuumalõhkeaineteks muuta [...]“³⁵⁵. Sellest hoolimata ei leidnud uurimistöo autor ühtegi terrorismi definitsiooniga seotud reservatsiooni. Samuti võeti näiteks 2005. aastal vastu tuumaterrorismi tõkestamise rahvusvaheline konventsioon ja muudeti tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni, mille tulemusena sisaldus samuti mõlema lepingu keelatud teo definitsioonis terrorismile omane tunnus *mens rea* tunnus – eesmärk

³⁵¹ Värk (viide 19), lk 29, viitega A/RES 48/122 (1993).

³⁵² Saul 2005 (viide 23), lk 142-143.

³⁵³ Vt UN Treaty Collections. - https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XVIII-7&chapter=18&clang=en (29.03.2024).

³⁵⁴ Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, Legal series no 12. – Vienna: International Atomic Energy Agency 1982, lk 303-340 - <https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/Pub615web.pdf> (29.03.2024).

³⁵⁵ Samas, lk 318.

sundida –, kuid jällegi ei leidnud vähemalt uurimistöö autor, et kõnealustele konventsioonidele oleks tehtud sellega seotud reservatsioone.

Enne vahekokkuvõtte tegemist tasub heita pilk ka ÜRO üldise terrorismi tõkestamise konventsiooni aruteludele, kus käib samuti kõige tulisem debatt küsimuse ümber, kas enesemääramise eest või võõrvägede okupatsiooni vastu relvastatult võitlemine on terrorism,³⁵⁶ ning kajastamist on leidnud ka riikliku terrorismi temaatika. Vabadusvõitlustes osalevate rahvaste või organisatsioonide tegude vabastamist terrorismi sildist on perioodil 2001-2019 nõudnud nii *ad hoc* komitees kui Kuuenda Komitee töörühmas Islami Konverentsi Organisatsioon (IKO)³⁵⁷. IKO soov on olnud lisada konventsiooni eelnõusse säte, mis eristaks selgelt terrorismi ning võitlust enesemääramise ja iseseisvuse eest³⁵⁸, mis ei ole samas vastuvõetav teistele, eelkõige Euroopa riikidele, kes leiavad, et laiapõhjaline terrorismi tõkestamise konventsioon ei ole see instrument, mille kaudu adresseerida laiemaid poliitilisi teemasid nagu seda on enesemääramine okupeeritud territooriumitel³⁵⁹. Kuid ka kohtuasjas *Almog v. Arab Bank*³⁶⁰ väljendas Ameerika Ühendriikide apellatsioonikohus muret selle üle, kui terrorism määratleks viisil, mille tulemusena saavutatakse kokkulepe, mis välistab käitumise, mida tuleks korralikult hukka mõista, kuna selline katse eristada terroriste vabadusvõitlejatest võib potentsiaalselt seadustada n.ö mitteterroristlikena rühmitusi, mida peaaegu üldtunnustatult peetakse terroristlikeks, sh Iiri Vabariiklik Armeed, Hezbollah ja Hamas.

Ühtlasi väidab J. Friedrichs, et riikliku terrorismi suhtes on erandi tegemine (eriti on seda soovitud Iisrael) muutnud aja jooksul läbiräägitavaks tingimusel, et see hõlmaks kõiki relvakonflikti osapooli, olenemata sellest, kas tegemist on riiklike relvajõudude või rahvuslike

³⁵⁶ Sixth Committee Summary record of the 17th Meeting, A/C.6/75/SR.17 (2020), p 6, lk 4/17, Perera (viide 31), lk 125; Ambos, Timmermann 2014 (viide 281), lk 33-34; lk 35, Cassese 2013 (viide 27), lk 146, Robinson (viide 23), lk 510, Värk (viide 19), lk 35.

³⁵⁷ Vt Organization of Islamic Conference, Perera (viide 31), lk 125 viitega Proposal of the Member States of the Eliminate International Terrorism, UN Doc A/C.6/65/L.10 (2010) Annex II, lk 16. Samuti vt Friedrichs, J. Defining the international public enemy: the political struggle behind the legal debate on international terrorism. - Leiden Journal of International Law, 2006/19, lk 75 viitega OIC Resolution No. 64/27-P.

³⁵⁸ Friedrichs (viide 365), lk 75 viitega Malaisia avaldusele IKO liikmesriikide nimel, UN Doc. A/C.6/ 5 5/L.2 (19 Oct. 2000): report of the Working Group, p 38; samuti Saul, B. Attempts to Define 'Terrorism' in the International Law. – Netherlands International Law Review 2005/52(1).

³⁵⁹ Perera (viide 31), lk 125; Friedrichs (viide 365), lk 75.

³⁶⁰ *Almog v. Arab Bank* (viide 333), p 280.

vabadusliikumiste relvastatud jõududega, kuid 2016. a seisuga polnud veel läbimurret toimunud.³⁶¹ Samas on tõenäoline, et kuigi 2022. a oktoobris proovis ÜRO Peassamblee konventsiooni eelnõu aruteludele uut elu sisse puhuda, ei pruugi edasiminekuks olla võimalik enne Iisraeli-Palestiina konflikti lahenemist, mis ereda leegina 7. oktoobril 2023. a taas lahvatas³⁶². Vastuoluline tundub uurimistöö autorile see, et laiapõhjalise konventsiooni eelnõu aruteludel on vabadusvõitlejate erandi toetamise taga kogu IKO liikmeskond, samas antud uurimistöö käigus läbi viidud varasemast analüüsist joonistus välja, et Rooma statuudi vastuvõtmise konverentsil ning spetsiifiliste konventsioonide vastuvõtmisel on erimeelsusi kõnelauses küsimuses väljendanud pigem kitsas ring Araabia Liiga liikmesriike. Eeltoodut arvestades laieneb marginaalse arvu riikide vastuseis automaatselt veidi kaalukamaks vastuseisuks (195 riigist 27 riiki, st 14 protsenti maailma riikidest). Uurimistöö autor ei ole saanud ligipääsu vajalikele dokumentidele, et erinevate IKO liikmesriikide seisukohti lähemalt uurida.

Kokkuvõtvalt tuvastas uurimistöö autor analüüsi tulemusel, et kõige järjekindlamalt on terrorismi definitsioonile vastuseisu avaldanud Liibanon³⁶³. Teiste riikide kohta seda öelda ei saa. Pigem võib väita, et mitmed araabia maad kogumis on suutnud mõningal määral näidata üles järjepidevust. Teised maailmariigid ei ole üldse vastavasisulisi reservatsioone teinud, mis võib olla tõendiks selle kohta, et nemad valdavalt antud seisukohta ei toeta. Vabadusvõitlejate erandi küsimus paistab olevat tähtis ennekõike mõnele Araabia Liiga riigile (aga mitte nt Alžeeriale) ning IKO liikmesriikidele kogumis organisatsiooni egiidi all. Küll aga annavad eelnevalt käsitletud konventsioonid aimu sellest, milliseid rahuajal toime pandud spetsiifilisi tegusid on riigid üldtunnustatult pidanud kriminaalkorras karistatavateks tegudeks, sealhulgas erinevad tsiviillennunduse, merenduse, pantvangistamise ja rahvusvaheliselt kaitstud isikutega seotud terroriaktid, samuti pommi- ja tuumaterrorismi aktid. Eeltoodud arutluskäigust nähtub üsna selgelt, et definitsiooniprobleem ei ole seotud mitte sellega, millised terroriaktid peaksid

³⁶¹ Friedrichs (viide 365), lk 75 viitega Iisraeli seisukohale, UN Doc. A/ 5 7/730-S/2003/178 (13 Feb. 2003): verbal note by Syria.

³⁶² Iisrael kuulutas Hamasi õhurünnaku tõttu välja sõjaseisukorra. – ERR 07.10.2023. Kokkuvõtte konflikti eskalatsiooni kohta loe Euroopa Komisjoni istungidokumentid. Vt Resolutsiooni ettepanek Gazas valitseva humanitaarolukorra, relvarahu saavutamise vajaduse ja piirkondliku eskaleerumise ohu kohta (2024/2508(RSP)), B9-0073/2024, 15.01.2024 - https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2024-0073_ET.pdf (05.04.2024).

³⁶³ Liibanon on avaldanud vastuseisu Rooma statuudi ettevalmistamise, samuti pantvangivõtmise vastase ja terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioonide ratifitseerimise käigus.

olema sellega hõlmatud, vaid nagu R. Värkki³⁶⁴ on tabavalt kokku võtnud, siis on vaidlusalused nüansid seotud terrorirünnaku toimepanijatega.

3.3. Järeldus rahvusvahelise terrorismi kuriteo võimaliku definitsiooni kohta

Kokkuvõtvalt leiab autor, et universaalse hukkamõistu staatuse on potentsiaalselt saavutanud kõik need terrorismiaktid (sh tuginedes kohtuasjadele *United States v. Yunis* ja *Almog vs Arabia Bank*³⁶⁵), mis on kirjeldatud spetsiifilistes konventsioonides, mille on ratifitseerinud vähemalt 180 maailma riiki (vt magistritöö lisas olevat tabelit). Samuti võivad potentsiaalselt olla universaalselt hukkamõistetud erinevad merendusega seotud terrorirünnakud, mida kuritegudena sätestavate konventsioonide osalisriikide arv jääb küll vahemikku 157-166, kuid mille osalisriikide kaubalaevastikud moodustavad IMO andmetel kokku 95 protsenti maailma kaubalaevastike mahust³⁶⁶. Analoogselt võib see kehtida ka erinevate tuumaterrorismiga seotud terroriaktide kohta, kuna neilgi konventsioonidel on teistest mõnevõrra vähem osalisriike, kuid uurimistöö autor ei uurinud eraldiseisvalt selle võimalikke põhjuseid. Selliselt võivad olla saavutanud lisaks eelnimetatud kohtuasjades nimetatud õhusõidukite kaaperdamisele ning organiseeritud ja süstemaatilistele enesetaputerroristide rünnakutele ja muudele süütute tsiviilelanike vastu suunatud surmavatele rünnakutele, mille eesmärk on hirmutada või sundida tsiviilelanikkonda, universaalse hukkamõistu staatuse praktiliselt kõik n.ö traditsioonilised terrorismiaktid. Välja jäävad universaalse hukkamõistu staatusest kindlasti merendusega seotud spetsiifilistele konventsioonidele 2005. a protokollidega nn terroriaktide definitsioonides tehtud muudatused.

Arvestades seda, et rahvusvahelise terrorismi kuriteo määratlus peab vastama karistusõigusest tulenevale määratletuse põhimõttele, siis leiab uurimistöö autor, et kõige sobivam määratlus on esitatud 1996. a üldise terrorismi tõkestamise konventsiooni eelnõus. Konventsiooni eelnõu artikli 2 lg 1 värskema sõnastuse kohaselt³⁶⁷ koosneb terrorismi *actus reus*: (a) mis tahes isikule

³⁶⁴ Värk (viide 19), lk 36.

³⁶⁵ *United States v. Yunis* (viide 331) ja *Almog vs Arabia Bank* (viide 333).

³⁶⁶ Vt Status of multilateral Conventions and instruments, IMO, 20.11.2023, lk 453-457. –

<https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/About/Conventions/StatusOfConventions/Status%202023.pdf> (12.04.2024).

³⁶⁷ Värskemat sõnastust vaata Un Doc A/68/37 (viide 273).

raskete kehavigastuste või tema surma ebaseaduslikku põhjustamisest; (b) tõsise kahju põhjustamisest riigi- või eravarale; või (c) kahju põhjustamist (eelmises punktis) nimetatud varale, mis toob kaasa või tõenäoliselt toob kaasa suure majandusliku kahju. Samas *mens rea* kohaselt peavad terroriaktid olema toime pandud: (a) tahtlikult ja (b) eesmärgiga (erilise tahtlusega), kas „oma olemuselt või kontekstis, mis on suunatud (aa) elanikkonna hirmutamisele või (bb) valitsuse või rahvusvahelise organisatsiooni sundimisele tegema või hoiduma tegemast mis tahes tegu“. Karistatav on ka kuriteo toimepanemisega ähvardamine³⁶⁸. Antud rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsioon vastab muuhulgas täielikult mudeldefinitsioonis toodud elementidele ning on täpsem STL-i otsuses esitatust, kus on piiratud vaid kuriteo toimepanemise nõudega, ilma täpsustamata selle tagajärge, sarnanedes selles osas isegi pigem Peassamblee resolutsiooniga 49/60. Samas hõlmab eelnõu terrorismi kuriteo definitsiooni *actus reus* tagajärje tunnus nii isikule raskete kehavigastuste või surma põhjustamist, kui ka tõsise varalise kahju tekitamist varale (sh keskkonnale)³⁶⁹ vastupidiselt näiteks terrorismi rahastamise konventsioonile, milles nõutakse üksnes inimesele tõsise tervisekahjustuse tekitamist või surma põhjustamist. Aluse selleks, et definitsiooniga hõlmata ka vara kahjustamist, annavad suuresti spetsiifilistes konventsioonides toodud konkreetsete nn terrorismiaktide määratlused. Sealjuures võib näiteks toetuda riikide poolt universaalse toetusega pommiterrorismi vastasele konventsioonile, mida on peetud teistest omasarnastest rahvusvahelistest lepingutest innovaatilisemaks eelkõige just selles hõlmatud ja defineeritud kuritegude ulatuslikkuse tõttu.³⁷⁰ Ühtlasi kehtestatakse pommiterrorismi vastases konventsioonis sõnaselgelt tingimuse, mille alusel peab keelatud teo tagajärg olema justnimelt raske, sarnanedes selles osas laiaulatusliku konventsiooni eelnõus esitatud määratlusega.

Lisaks eeltoodule hõlmab laiaulatusliku konventsiooni eelnõus toodud terrorismi kuriteo definitsioon mõlemat mudeldefinitsioonis toodud *mens rea* erilise tahtluse (*dolus specialis*) elementi, milleks on nii elanikkonna hirmutamine kui ka valitsuse või rahvusvahelise organisatsiooni sundimine tegema tegu või hoiduma tegemast mis tahes tegu. Selles suhtes sarnaneb eelnõus toodud definitsioon mõlema, nii STL-i otsuses kui terrorismi rahastamise konventsioonis esitatud definitsiooniga. Siinkohal võiks küsida, et kas oleks parem, kui

³⁶⁸ Konventsiooni eelnõu artikkel 2 lg 2.

³⁶⁹ Vastupidiselt terrorismi rahastamise konventsioonile, kus on ette nähtud ainult inimese surma põhjustamine või temale tõsise tervisekahjustuse tekitamine.

³⁷⁰ Vt Witten (viide 62), lk 110.

definiitsioon sisaldaks ka kolmandat erilise tahtluse alternatiivi, milleks on 2017. a EL direktiivis 2017/541 järgi riigi struktuuri destabiliseerimine või hävitamine. Paraku ei ole selline tingimus leidnud teistes käsitletud allikates ära märkimist. K. Ambos lausa selgitas enda poolt STL-i apellatsioonikojale esitatud *amicus curiae* lühikokkuvõttes, et rahvusvahelise tavaõiguse alusel on terrorismi kuriteole omane ainult hirmu tekitamine. Ta leidis isegi erilise tahtluse tingimuse kohta, milleks on riigi või rahvusvahelise organisatsiooni sundimine tegema tegu või sellest hoiduma, et tegemist on `erilise` erilise tahtluse tunnusega. Näiteks ka 1994. a ÜRO Peassamblee resolutsioon 49/60 sisaldab ainult hirmutamise seotud koosseisutunnuse alternatiivi, nähes ette, et kriminaalsed teod „kavatsetult või loodetult kutsuvad poliitilistel eesmärkidel esile hirmu avalikus üldsuses, inimeste gruppides või konkreetsetes inimestes“. Samas jällegi spetsiifilised konventsioonid, milles riigid on hoidunud järjekindlalt end nendes esitatud definiitsioonide kaudu ühegi konkreetse terrorismi määratlusega siduma, valdavalt jällegi ei sisalda viidet hirmu tekitamisele elanikkonnas. Mõlemad üldlevinud alternatiivid näeb aga ette näiteks 2004. a ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon 1566, milles sätestatakse, et tegu peab olem toime pandud „eesmärgiga kutsuda avalikus üldsuses või isikute grupis või konkreetsetes üksikisikus esile hirmuseisundit, hirmutada elanikkonda või sundida valitsust või rahvusvahelist organisatsiooni mingit toimingut läbi viima või selle läbiviimisest hoiduma“. Seega, kuna käesolevas töös otsitakse terrorismi kuriteo mõistet, mis võiks olla välja kujunenud riikide praktika alusel rahvusvahelise tavaõiguse alusel, siis juba ainuüksi eeltoodud argumentidele tuginedes jätkaks töö autor kolmanda erilise tahtluse alternatiivi definiitsioonist välja, kuna sellele pole piisavat tuge rahvusvahelistes lepingutes ega ÜRO resolutsioonides. Eelnevalt kirjeldatud viisil esitatud rahvusvahelise terrorismi definiitsioon on uurimistöö autori seisukohalt piisavalt täpne, selge ja määratletud, et olla ühtlasi kooskõlas karistusõiguse põhimõtetega (sh määratletuse põhimõte jne).

Samas tuleb arvestada, et rahvusvahelise terrorismi kuriteo definiitsioonis kokku leppimist on seni takistanud kaks küsimust, millest üks on nn vabadusvõitlejate teema ja teine küsimus sellest, kuidas määratleda riigi relvajõudude tegusid tsiviilisikute vastu. Uurimistöö autor on oma analüüsiga jõudnud seisukohani, et riikide vahel kokkuleppe puudumise näol rahvusvahelise terrorismi definiitsioonis ei ole tegemist õigusliku probleemiga. Samas tuleb ometi arvestada, et käesoleva juhul lahendatakse just võimaliku uue rahvusvahelise kuriteo loomisega seotud küsimust. Eesmärk on jõuda olukorrani, kus piisavalt suur hulk riike

kriminaliseerivad pärast konsensuse saavutamist ja selle kirjalikku fikseerimist (nt vastavas konventsioonis) rahvusvahelise terrorismi kuriteo ka oma siseriiklikus õiguses võimalikult sarnaselt sellele üldisele definitsioonile. Sealhulgas peaksid seda tegema ka Araabia riigid, mille valitsused puutuvad terrorismiga kokku igapäevaselt oma riigi sees, aga mille kaudu peamiselt levib terrorism teistesegi maailma riikidesse (sh Euroopasse, Ameerika Ühendriikidesse). Teiste sõnadega peaks rahvusvaheline terrorismi keeld lõppastmes kajastuma siseriiklikes õigustes karistusõigusliku keelunormina, mistõttu peab see vastama kriminaalõiguse aluspõhimõtetele, mis põhinevad õigusriigi põhimõtetel ja õigluse ideel,³⁷¹ eelkõige aga seaduslikkuse põhimõttel (*nullum crimen sine lege*). Kui terrorismist otseselt ja igapäevaselt puudutatud riigid terrorismi keeldu sellisena ei käsitle ega ole heaks kiitnud, siis võib väita, et on sündinud see, mille eest hoiatas K. Ambos. Nimelt hoiatas ta rahvusvahelise tribunali „ühepoolse“ deklaratsiooni väikese mõju ja selle muutumise eest Phyrrose võiduks, kui riigid on terrorismi üldisele määratlusele järjekindlalt vastu ega suuda seda jõustada.³⁷² Seega on tõenäoliselt vaja praeguse Iisraeli-Palestiina sõjalise konflikti taustal ennekõike pikka kannatust, et lõpuks jõuda olukorrani, kus ka Araabia regiooni riikidel tekib poliitiline tahe rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsioonis kokkuleppele jõuda.

³⁷¹ Cryer jt (viide 16), lk 18-19.

³⁷² Kai Ambose seisukoha järgi tuleb eelistada rahvusvahelise karistusõiguse normi kujunemisel tavaõiguse normi kujunemise asemel kindlamat lähenemisviisi, milleks on seaduse selge sõnastuse nõudmine, vt Ambos 2011 (viide 101), lk 667-669.

Kokkuvõte

Magistritöö eesmärk oli uurida, et kas või millises ulatuses on rahvusvahelise terrorismi kuriteo üldiselt aktsepteeritud määratlus erinevate rahvusvaheliste lepingute ja eelnõude alusel välja kujunenud ning milline see võiks olla. Hoolimata aastakümneid kestnud pingutustest ei ole riigid suutnud vastu võtta üldist terrorismi tõkestamise konventsiooni, mille ettevalmistamist alustati ÜRO Peassamblee egiidi all juba 1996. aastal, ega ole ka muul moel suutnud jõuda konsensuseni küsimuses, milline võiks olla rahvusvahelise terrorismi määratlus. Peamiseks takistuseks on sellel teel lahkkelid kahes küsimuses. Neist peamine on seotud sellega, kas riikide rahvuslikes vabadusliikumistes osalevatele vabadusvõitlejatele on lubatud kasutada vägivaldseid meetodeid või tuleb nad liigitada terroristideks. Teine küsimus on seotud sellega, kuidas määratleda riigi relvajõudude tegusid tsiviilisikute vastu. Eeltoodu oli ka peamine põhjus, miks ei leidnud rahvusvaheline terrorismi kuritegu eraldiseisva koosseisuna 1998. aastal teed Rooma statuuti, mille alusel asutatud ICC peab kohut selliste rahvusvaheliste kuritegude üle nagu nt genotsiid ja sõjakuriteod. Nende koosseisude raames on ICC-l iseenesest võimalik terroriaktide toimepanemise üle kohut mõista ning seda on ka tehtud (nt ICTY Galic`i kohtuasjad), kuid puuduvad võimalused tuua kohtu ette just need inimkonna suurimad terrorirünnakuid organiseerinud ja toime pannud kurjategijad.

11. septembri 2001. a terrorirünnak tõi küll kaasa olulise paradigmuuutuse, kus riigid üle maailma hakkasid tajuma uusi potentsiaalseid ohte maailma rahule ja julgeolekule, kuid see ei päädinud kokkuleppe saavutamisele rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsioonis. Lähimurret ei saanud ka STL-i 16.02.2011.a otsusega, milles A. Cassese juhitud kohtukolleegium leidis, et rahvusvahelises kriminaalõiguses on välja kujunenud rahvusvahelise terrorismi kuriteo tavaõiguse norm, mis kehtib üksnes rahuajal toime pandud terroriaktidele ning milles esitati rahvusvahelise tavaõiguse alusel välja kujunenud rahvusvahelise terrorismi kuriteo määratlus. Kaalukas osa tunnustatud õigusteadlasi leiab, et kohus ei lahendanud kaasust metoodiliselt õigesti ja kohtu argumentatsioon oli kohati segane.

Tekkinud õiguslünkasid on riigid asunud aga täitma arvukate spetsiifilisi terrorismi aspekte käsitlevate konventsioonide vastuvõtmisega. Tüüpiliselt kohustavad sellised konventsioonid riike neis määratletud nn terroriakte kriminaliseerima siseriiklikus õiguses, hoiduma nende tegude toetamisest ja karistama nende tegude toimepanijaid. Neis kirjeldatud kuriteod aga ei

muutu kuritegudeks iseenesest, vaid need tuleb riikidel eelnevalt siseriiklikult kodifitseerida. Spetsiifilisi konventsioone on alates 1963. a riikide poolt vastu võetud kokku kuusteist. Magistritöö raames teostatud põhjalikust analüüsist selgus, et kui terrorismi rahastamise tõkestamise konventsiooni mitte hetkel arvesse võtta, vaid lähtuda üksnes ülejäänud viieteistkümnest konventsioonist, siis hõlmavad need väga laia spektrit võimalikest viisidest, kuidas üldse ühed terrorirünnakud võiksid olla ellu viidud. Sisuliselt on hõlmatud vähemalt kõik traditsioonilised terrorismi vormid (nt terrorirünnakud lõhkekeha või muud surmavat seadeldist kasutades, lennukite ja laevade kaaperdamised ja saboteerimised jpm).

Samas kuigi neis konventsioonides on sõnastatud teod, mida tüüpiliselt seostatakse terrorismiaktide toimepanemisega, siis ei pruugi neis esitatud tegude kirjeldused sobitada üksnes terrorismiga, vaid need võivad olla asjakohase lepingu alusel riikide poolt karistatavad ka juhul, kui on toime pandud muul, mitte terrorismile iseloomulikul eesmärgil. Selle tõenäoliseks põhjuseks on lepingu osalisriikide soovimatus ennast konkreetsete lepingute kaudu endid siduda mingigi konkreetse, kirja pandud terrorismi definitsiooniga, vähendades selliselt, nagu öeldakse kohtuasjas *Suresh v. Canada* terrorismi mõistega seotud politiseeritust. See on aga toonud kaasa olukorra, kus spetsiifilistes konventsioonides toodud nn terroriaktide määratlustes esitatud koosseisuelementides esineb olulisi puuduseid: *actus reus* elemendina ei nõua spetsiifilised konventsioonid üldreeglina, et neis määratletud nn terroriaktid peavad olema siseriiklikus õiguses juba olemasoleva muu kuriteo toimepanemise kaudu ning neis esitatud nn terroriaktide määratlused ei sisalda tüüpiliselt terrorismile omast *mens rea* koosseisu *dolus specialis* elementi, milleks on eriline tahtlus kas tekitada elanikkonna hulgas hirmu või sundida valitsust või rahvusvahelist organit tegema tegu või hoiduma selle tegemisest. Samas võib positiivsena välja tuua selle, et enamik spetsiifilisi konventsioone näeb ette keelatud teo tagajärjel nii inimeste kui ka vara kahjustamist, kuid üldjuhul ei nähta üldjuhul sõnaselgelt ette, et keelatud teo tagajärg peaks olema raske, v.a pommterrorismi konventsioon, milles kirjeldatud terroriaktid on tunnistanud 2007. a kohtuasjas *Almog vs Arabia Bank* universaalset hukkamõistu pälvivaks terrorismi vormiks.

Ühtlasi selgus uurimistööst, et enamikul spetsiifilistel konventsioonidel on riikide seas laiaulatuslik toetus. Nimelt on seitsme konventsiooni osalisriikideks 90 protsenti³⁷³ ja valdaval enamusel konventsioonidel³⁷⁴ vähemalt 70 protsenti kõigist maailma riikidest (vt magistritöö lisaks olevat tabelit). Universaalne toetus võib olla tõendiks selle kohta, et teatud liiki terroriaktid võivad olla kujunenud rahvusvaheliseks kuriteoks rahvusvahelise tavaõiguse alusel. Töö autor leiab, et universaalse hukkamõistu staatuse on potentsiaalselt saavutanud kõik need terrorismiaktid (sh tuginedes kohtuasjadele *United States v. Yunis* ja *Almog vs Arabia Bank*), mis on kirjeldatud spetsiifilistes konventsioonides, mille on ratifitseerinud vähemalt 180 maailma riiki. Samuti võivad potentsiaalselt olla universaalselt hukkamõistetud erinevad merendusega seotud terrorirünnakud, mida kuritegudena sätestavate konventsioonide osalisriikide arv on mõnevõrra madalam, kuid arvestades reguleeritavat valdkonda võib ka osalisriikide lävend olla madalam (nt merenduse ja tuumaterrorismi valdkondadega seotud konventsioonid).

Uurimistöö autor uuris põhjalikult ka 1999. a terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioonis ja ÜRO egiidi all 1996. a üldise terrorismi tõkestamise rahvusvahelise konventsiooni eelnõus esitatud terrorismi kuriteo definitsioone. Eeltoodud rahastamise konventsioonis toodud üldine terrorismi kuriteo definitsioon on leidnud mitmete autoriteetsete õigusteadlaste ja allikate³⁷⁵ seas laialdast tunnustamist oma lihtsuse, abstraktsuse ja täpse sõnastuse poolest. Uurimistöö autor leiab, et võrreldes eelnevalt käsitletud spetsiifiliste nn terroriaktide definitsioonide määratlustega on tõesti tegemist edasiminekinga, kuna rahastamise konventsioonis esitatakse üldine terrorismi kuriteo definitsioon, mis hõlmab peaaegu kõiki olulisemaid võimalikke terrorismi kuriteo elemente, sh *mens rea* erilise tahtluse tunnuseid (hirmutamist või sundimist). Samas olulise puudusena ei näe definitsioon paraku ette *actus reus* elemendina (suure) varalise kahju tekitamist, mille osas ei järgi seal esitatud terrorismi definitsioon muuhulgas spetsiifilistes konventsioonides ja ÜRO Peassamblee resolutsioonis 49/60 toodud terrorismi määratlusi. Samuti tuleb arvestada asjaolu, et rahastamise konventsioon ei käsitle terrorismi põhikoosseisuna, vaid käsitleb hoopis spetsiifilist

³⁷³ 1999. a ÜRO terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioon (viide 77), kõik neli tsiviillennundusega seotud konventsiooni (viited 167-170), rahvusvaheliselt kaitstud isikute vastu suunatud kuritegude tõkestamise konventsioon (viide 171) ja pantvangivõtmise vastane konventsioon (viide 178).

³⁷⁴ Erandiks on meresõitu ja püsiplatvorme ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsioonide 2005. a protokollid (viited 183 ja 180).

³⁷⁵ Näiteks R. Värge, A. Coheni, E. Balesi, T. Weatheralli, aga ka STL-i otsuse alusel.

terrorismivastase võitluse aspekti, milleks on terrorismi rahastamine, mistõttu ei pea mitmed riigid seal toodud terrorismi kuriteo definitsiooni enda jaoks õiguslikult siduvaks. Kuigi rahastamise konventsiooni osalisriikideks on 97 protsenti kõigist maailma riikidest, siis praktikas e *opinio juris* tõendi seisukohast ei pruugi mitmed riigid seal toodud terrorismi kuriteo definitsiooni siseriiklikus karistusõiguses järgida. Selle näiteks on potentsiaalselt eelkõige käesolevas töös uuritud Araabia riigid, kes nõuavad ühtlasi endiselt ka erandi tegemist vabadusvõitlejatele (nt IKO liikmesriigid ühiselt; eraldiseisvalt Liibanon, Iraak, Egiptus jt).

Uurimistöö autori hinnangul sisaldab kõige sobivamat rahvusvahelise terrorismi kuriteo definitsiooni 1996. a laiaulatusliku konventsiooni eelnõu, kuna see on piisavalt täpne, abstraktne ja kõiki olulisi koosseisuelemente hõlmav. Konventsiooni eelnõu artikli 2 lg 1 värskeima sõnastuse kohaselt³⁷⁶ koosneb terrorismi *actus reus*: (a) mis tahes isikule raskete kehavigastuste või tema surma ebaseaduslikku põhjustamisest; (b) tõsise kahju põhjustamisest riigi- või eravarale; või (c) kahju põhjustamist (eelmises punktis) nimetatud varale, mis toob kaasa või tõenäoliselt toob kaasa suure majandusliku kahju. Samas *mens rea* kohaselt peavad terroriaktid olema toime pandud: (a) tahtlikult ja (b) eesmärgiga (erilise tahtlusega), kas „oma olemuselt või kontekstis, mis on suunatud (aa) elanikkonna hirmutamisele või (bb) valitsuse või rahvusvahelise organisatsiooni sundimisele tegema või hoiduma tegemast mis tahes tegu“. Karistatav on ka kuriteo toimepanemisega ähvardamine³⁷⁷. Kuigi tegemist ei ole riikide poolt vastu võetud konventsiooniga, siis on ka osad õigusteadlased seisukohal, et praegune rahvusvaheline konsensus terrorismikuriteo üldise definitsiooni osas on tuletatav just ÜRO üldise terrorismi tõkestamise konventsiooni eelnõu versioonist.

Lõpetuseks selgus magistrilt, et tõenäoliselt on juba sobiv terrorismi kuriteo definitsioon leitud. Olemasolevad takistused jõuda määratluses kokkuleppele ei ole õiguslikku laadi. Samas kuna käesoleva juhul lahendatakse siiski rahvusvahelise terrorismi kuriteo määratluse küsimust, siis tuleb ära oodata, kuni ka Araabia riikidel tekib poliitiline tahe leppida antud definitsioonis kokku ja tagada, et ka siseriiklikult saaks terrorismi kuritegu kriminaliseeritud võimalikult suures osas vastavalt sellele, kuidas see rahvusvaheliselt heaks kiideti.

³⁷⁶ Terrorismi tõkestamise rahvusvahelise konventsiooni uusim eelnõu sisaldub *ad hoc* komitee viimases, 2013. a raportis, vt Un Doc A/68/37 (8.-12.04.2013), Annex I.

³⁷⁷ Art 2 lg 2

A generally accepted definition of transnational terrorism in international law

Abstract

The aim of the Master's thesis was to examine whether or to what extent the generally accepted definition of a crime of international terrorism has developed on the basis of different international agreements and drafts and what it could be. Despite decades of efforts, countries have not been able to adopt the Draft international convention on the suppression of terrorism, which was started under the auspices of the UN General Assembly in 1996, and have not been able to reach a consensus on what the definition of international terrorism might be. The main obstacle to this path is the disagreement on two issues. The main issue of these is whether freedom fighters participating in national freedom movements in countries are allowed to use violent methods or whether they must be classified as terrorists. The second question relates to how to define the actions of the country's armed forces against civilians. The above was also the main reason why the international crime of terrorism, as a separate crime, did not find its way into the Rome Statute, under which the ICC was established to prosecute international crimes such as genocide and war crimes. Within these configurations, the ICC is in itself able to prosecute the commission of terrorist acts and has done so (e.g. the ICTY Galic cases), but there is no way to bring to justice the very perpetrators who orchestrated and committed the largest terrorist attacks in humanity.

Although the terrorist attack of 11 September 2001 led to a significant paradigm shift, where countries around the world began to perceive new potential threats to world peace and security, it did not escape agreement on the definition of a crime of international terrorism. Neither did the judgment of 16.02.2011 of the S.T.L., in which the Court Chamber headed by Mr. Casses found that international criminal law had developed a norm of common law on the crime of international terrorism, which applies only to acts of terrorism committed in peacetime, and which set out the definition of a crime of international terrorism established under international customary law. A substantial number of recognised legal scholars consider that the court did not solve the case methodically correctly and the court's argument was at times confusing.

However, the resulting legal gaps have been filled by the adoption of numerous conventions on specific aspects of terrorism. Typically, such conventions oblige states to criminalise the

so-called terrorist acts defined in them in national law, to refrain from supporting them and to punish the perpetrators of those acts. However, the crimes described in them do not become crimes *per se*, but must be codified by the States in advance at national level. A total of sixteen specific conventions have been adopted by countries since 1963. The thorough analysis carried out in the framework of the Master's thesis showed that if the Convention on the Prevention of Terrorist Financing was not taken into account at the moment, but only based on the other fifteen conventions, they would cover a very broad spectrum of possible ways in which some terrorist attacks could have been carried out in the first place. In essence, at least all traditional forms of terrorism (e.g. terrorist attacks using an explosive or other deadly device, hijacking and sabotaging of aircraft and ships, etc.) are covered.

However, while these conventions state acts that are typically associated with the commission of acts of terrorism, the descriptions of acts contained in them may not be compatible with terrorism alone, but may also be punishable by States under the relevant treaty if they are committed for other purposes than those specific to terrorism. This is likely due to the unwillingness of the States Parties to the Agreement to link themselves to a specific definition of terrorism by means of specific agreements, thus reducing, as stated in *Suresh v Canada*, the politicisation associated with the concept of terrorism. However, this has led to a situation where the constituent elements in the definitions of 'terrorist acts' set out in the specific conventions have significant shortcomings: as an *actus reus* element, the specific conventions do not, as a general rule, require that the so-called 'terrorist acts' defined in them must be carried out in national law through the commission of another criminal offence already existing, and the so-called 'terrorist acts' definitions in them do not typically contain a *dolus specialis* element of the composition of the *mens rea* typical of terrorism, namely a particular intent to either cause fear in the population or to force or refrain from committing an act by the government or an international body. At the same time, it can be noted positively that most specific conventions provide for damage to both persons and property as a result of a prohibited act, but generally do not explicitly provide that the consequence of a prohibited act should be serious, except for the Convention on Bomb Terrorism, in which the acts of terrorism described in the *Almog v Arabia Bank* case of 29.01.2007 have been recognised as a form of terrorism of universal condemnation.

The research also showed that most specific conventions have broad support among countries.

Namely, 90 per cent of the States Parties to the seven Conventions and the vast majority of the Conventions have at least 70 per cent of all the States in the world (see the table in addition to the Master's thesis). Universal support may provide evidence that certain types of terrorist acts may have become international crimes under international common law. The author of the paper considers that all these acts of terrorism (including *the United States v. Yunis* and *Almog v. Arabia Bank*) described in specific conventions ratified by at least 180 countries in the world have potentially achieved universal condemnation status. Various maritime-related terrorist attacks may also potentially be universally condemned, with a somewhat lower number of States Parties to the conventions that provide for crimes, but the threshold for States Parties may also be lower given the regulated area (e.g. conventions related to maritime and nuclear terrorism).

The author of the research also thoroughly examined the definitions of terrorist offences in the 1999 International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and in the 1996 UN Draft Comprehensive Terrorism Convention, under the auspices of the United Nations. The general definition of a terrorist offence set out in the above-mentioned Financing Convention has been widely recognised by a number of authoritative legal scholars and sources for its simplicity, abstractness and precise wording. The author of the research finds that, in comparison with the previously discussed definitions of specific so-called "terrorist acts," this is really progress, since the Financing Convention provides a general definition of a crime of terrorism, covering almost all the most important elements of a crime of terrorism, including the elements of a *mens rea* of special intent (scare or coercion). However, as a significant disadvantage, the definition does not provide, unfortunately, for the creation of (major) property damage as an *actus reus* element, in respect of which the definition of terrorism set out therein does not comply, *inter alia*, with the definitions of terrorism set out in specific conventions and UN General Assembly Resolution 49/60. It is also necessary to take into account the fact that the Financing Convention does not address terrorism as a basic component, but rather deals with a specific aspect of the fight against terrorism, namely the financing of terrorism, which is why several countries do not consider the definition of a crime of terrorism as legally binding for themselves. Although 97 per cent of all countries in the world are Contracting Parties to the Financing Convention, in practice a number of countries may not comply with the definition of a crime of terrorism in national criminal law. An example of this is potentially, in particular, the Arab countries studied in this work, which also

still require exemption for freedom fighters (e.g. IKO Member States jointly; Lebanon, Iraq, Egypt, etc.).

The present international consensus with regard to a general definition of the crime of terrorism can be inferred from the current version of UN Draft Comprehensive Terrorism Convention. According to it, the *actus reus* of terrorism contains the unlawful causing of: (a) death or serious bodily injury to any person; (b) serious damage to public or private property; or (c) damage to public or private property, resulting or likely to result in major economic loss. With regard to the *mens rea*, the terrorist acts have to be committed (a) intentionally, and with (b) a special intent directed at (aa) intimidating a population or (bb) compelling a government or an international organization to do or to abstain from doing any act. Prior to the actual commission of the crime, the attempt and threat of a terrorist act are declared to be prosecutable. Finally, the Draft Comprehensive Convention only covers transnational offences, not the ones limited to one state.

Finally, the Master's thesis revealed that a suitable definition of a crime of terrorism has probably already been found. The existing obstacles to reaching agreement on the definition are not of a legal nature. However, since the question of the definition of a crime of international terrorism is still being resolved in this case, it is necessary to wait until the Arab states also have the political will to agree on this definition and to ensure that the crime of terrorism can be criminalised as far as possible at national level in accordance with how it was approved internationally.

As a result of the volume restriction, the research did not look further into the relevant legal issues of international humanitarian law, as well as the development of *opinio juris* on the basis of soft law, national legislation and case law.

Lühendid

ICC	Interational Criminal Court
ICJ	International Court of Justice
ICTY	International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia
IKO	Islami Konverentsi Organisatsioon
STL	Special Tribunal for Lebanon
ÜRO	Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

Kasutatud kirjandus

Teosed

1. Cassese. International Criminal Law. Oxford: Oxford University Press 2003.
2. Ambos, K, Triffterer, O. (edited). Rome statute of the International Criminal Court : a commentary. 3rd Ed. München: C.H. Beck, 2016
3. Becke, J. Undeclared wars with Israel. East Germany and the West German Far Left, 1967–1989. Cambridge: Cambridge University Press 2016
4. Cassese, A. (edited). The Rome Statute of the International Criminal Court: a commentary. Vol 1. New York: Oxford University Press 2002.
5. Cassese, A. International Criminal Law. Cases & Commentary. New York: Oxford University Press 2011
6. Cassese, A. jt (revised). Cassese's international criminal law. 3rd Ed. Oxford: Oxford University Press 2013.
7. Cryer, R., Robinson, D., Vasiliev, S. An Introduction to International Criminal Law and Procedure. Cambridge: Cambridge University Press 2019.
8. Del Ponte, C. Inimikonna suurimate kurjategijate ja karistamatuse tunde vastu. Tallinn: Sinisukk 2009.
9. Kilcullen, D. Juhupartisanid. Väikesed sõjad keset suurt sõda. Tallinn: Riigikaitse Raamatukogu 2009
10. Saul, B. (edited). Research Handbook on International Law and Terrorism. 1st Ed. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd 2014
11. Saul, B. (edited). Research Handbook on International Law and Terrorism. 2nd Ed. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd 2020

Artiklid

12. Ambos, K. Judicial Creativity at the Special Tribunal for Lebanon: Is There a Crime of Terrorism under International Law. - Leiden Journal of International Law, 2011/24(3)
13. Bales, E. Torturing the Rome Statute: The Attempt to Bring Guantanamo's Detainees within the Jurisdiction of the International Criminal Court, Tulsa Journal of Comparative & International Law, 2009/16(2)

14. Blöcher, D. Terrorism as an international crime: the definitional problem. – Eyes on the ICC, 2011/8
15. Chiha, I. I. Redefining Terrorism under the Mubarak Regime: Towards a New Definition of Terrorism in Egypt. - The Comparative and international law journal of southern Africa, 2013/46
16. Cohen, A. Prosecuting Terrorists at the International Criminal Court: Reevaluating an Unused Legal Tool to Combat Terrorism. - Michigan State international law review 2012/ 20
17. Dumitriu, E. The E.U.'s Definition of Terrorism: The Council Framework Decision on Combating Terrorism. -German Law Journal 2004/5
18. Friedrichs, J. Defining the international public enemy: the political struggle behind the legal debate on international terrorism. - Leiden Journal of International Law, 2006/19
19. Galingging, R. Prosecuting acts of terrorism as crimes against humanity under the icc treaty. Indonesian Journal of International Law, 2010/7(4)
20. Kirsch, S jt. Judges gone astray: The fabrication of terrorism as an international crime by the Special Tribunal for Lebanon. - Durham Law Review Online, 2011/1(1)
21. Kirsch, S., Oehmichen, A. Die Erfindung von „Terrorismus“ als Völkerrechtsverbrechen durch den Sondergerichtshof für den Libanon. Kättesaadav veebis (linki ei ole võimalik panna).
22. Mahmood, M. S. A Quest for Defining Terrorism in International Law: The Emerging Consensus. - Journal of International Studies, 2020/10
23. Martinez, L. Prosecuting terrorists at the International Criminal Court: possibilities and problems. - Rutgers Law Journal, 2002/34(1)
24. Morris, V., Bourloyannis-Vrailas, M.-C. The work of the Sixth Committee at the fifty-first session of the UN General Assembly. - The American Journal of International Law, 1995/89(3)
25. Much, C. The International Criminal Court (ICC) and Terrorism as an International Crime. - Michigan State Journal of International Law, 2006/14
26. Perera, R. Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, 1994, and the 1996 Supplementary Declaration thereto. United Nations Audiovisual Library of International Law, sine anno. - <https://legal.un.org/avl/ha/dot/dot.html>.

27. Saul, B. Definition of “Terrorism” in the UN Security Council: 1985–2004. - Chinese Journal of International Law (Boulder, Colo.), 2005/4(1).
28. Saul, B. Legislating from a Radical Hague: The United Nations Special Tribunal for Lebanon Invents an International Crime of Transnational Terrorism. - Leiden Journal of International Law, 2011/24(3).
29. Saul, B. Legislating from a Radical Hague: The United Nations Special Tribunal for Lebanon Invents an International Crime of Transnational Terrorism. - Leiden Journal of International Law, 2011/24(3).
30. Saul, B. The legal response of the league of nations to terrorism. - Journal of International Criminal Justice, 2006/4(1).
31. Weatherall, T. The status of the prohibition of terrorism in international law: Recent developments. - Georgetown Journal of International Law, 2015/46(2).

Magistritööd ja doktoriväitekirjad

32. Tudelep, J. Rahvusvaheliste organisatsioonide otsused rahvuvahelise iguse allikana ÜRO Peassamblee resolutsioonide näitel. Magistritöö. Juhendaja Lauri Mälksoo. Tartu: Tartu Ülikooli raamatukogu 2017.
33. Värk, R. Riikide enesekaise ja kollektiivse julgeolekusüsteemi võimalikkusest terroristlike mitteriiklike rühmituste kontekstis. Doktoritöö. Juhendaja Raul Narits. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.

Kommenteeritud väljaanded

34. Madise, Ü. jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Iuridicum 2020, § 3 p 9. - <https://pohiseadus.ee/sisu/3472>

Avalik meedia

35. BNS, Jaapanis hukati sariinirünnaku korraldanud kultuseliider, 06.07.2018
36. Egypt: Revise Terrorism Laws to Safeguard Rights. – Human Rights Watch 27.04.2014
37. Follath, V. E. New Evidence Points to Hezbollah in Hariri Murder. – Spiegel International 23.05.2009.
38. Iisrael kuulutas Hamasi õhurünnaku tõttu välja sõjaseisukorra. – ERR 07.10.2023.
39. Nutt, M. Julgeolek versus vabadus? – Sirp 09.04.2004

40. Riigikogu avaldus Ukraina vastu toime pandud agressioonikuriteo eest vastutusele võtmises. – Riigikogu 15.06.2023
41. Sepp, T. Tuul Sepp: miks teadlased eksivad? – Postimees 12.12.2016
42. Ülevaade: Suurimad terrorirünnakud Euroopas alates 2015. aastast. – Postimees 18.08.2017
43. ÜRO Inimõiguste komitee pressiteade ekspertkomitee seisukoha kohta, HR/CT/630 (2003)

Õigusaktid

Rahvusvahelised

44. Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism, Genf, 16.11.1937, 19 LNOJ 23
45. Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsioon. - RT II 1994, 27, 103
46. International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, New York, 13.04.2005, GA Res 59/290
47. Konventsioon kuritegude ja mõningate teiste tegude kohta õhusõiduki pardal. - RT II 1993, 30, 104
48. Mandrilava püsiplatvorme ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise protokoll. - RT II 2003, 31, 155
49. Mandrilava püsiplatvorme ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise protokoll. - RT II 2003, 31, 155
50. Mandrilava püsiplatvorme ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise protokoll muutmise 2005. aasta protokoll. - RT II 2007, 22, 63
51. Meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsioon. - RT II 2001, 28, 142
52. Meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsiooni 2005. aasta protokoll. - RT II 2007, 22, 63
53. Pantvangivõtmise vastane rahvusvaheline konventsioon. – RT II 2001,31, 156
54. Plastiliste lõhkeainete avastamiseks nende märkimise konventsioon. - RT II 1995, 41, 172
55. Pommiterrorismi vastane konventsioon. – RT II 2002, 8, 25

56. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. - RT II 2002, 2, 5
57. Rahvusvaheliselt kaitstud isikute, kaasa arvatud diplomaatiliste agentide vastu suunatud kuritegude tõkestamise ja karistamise konventsioon. - RT II 1994, 3, 9
58. Terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvaheline konventsioon. - RT II 2002, 12, 45
59. Terrorismi tõkestamise Euroopa konventsioon. – RT II 1997, 5, 20
60. Tsiviillennunduse ohutuse vastu suunatud ebaseaduslike tegude tõkestamise konventsioon. - RT II 1993, 30, 104
61. Tsiviillennunduse ohutuse vastu suunatud ebaseaduslike tegude tõkestamise konventsiooni lisaprotokoll ebaseaduslike vägivallaaktide vastu võitlemise kohta rahvusvahelist lennuliiklust teenindavates lennujaamades. - RT II 1993, 30, 104
62. Tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsioon. - RT II 1994, 8, 22
63. Tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni muudatus. - RT II 2009, 1, 1
64. Viini lepingute õiguse konventsioon. - RT II 2007, 15
65. Õhusõiduki ebaseadusliku hõivamise vastu võitlemise konventsioon. - RT II 1993, 30, 104
66. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut. - RT II 1996, 24, 95

Regionaalsed

67. Arab Convention for the Suppression of Terrorism, Kairo, 22.04.1998
68. Convention of the Organisation of The Islamic Conference on Combating International Terrorism, Ouagadougou, 01.07.1999
69. Council Framework Decision 2002/475/JHA of 13 June 2002 on combating terrorism, OJ 2002 No. L 164, 22.6.2002
70. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/541, 15. märts 2017, terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse nõukogu otsust 2005/671/JSK, artikkel 3.
71. European Convention on the Suppression of terrorism 1977, ETS No. 090

Siseriiklikud

72. 17 Law No 58 of 1937 (Egyptian Penal Code, as amended by Law No 95 of 2003 and Law No 147 of 2006), Al-Jarida Al-Rasmiyya 5 August 1937

73. Law No 97 of 1992 (which amended some provisions of the Penal Code, the Criminal Procedure Code, the law establishing State Security Courts, the law on Secrecy of Bank Accounts, and the law on Weapons and Ammunition) Al-Jarida Al-Rasmiyya 18 July 1992 (Egypt).

Ühinenud rahvaste organisatsiooni dokumendid

Peassamblee resolutsioonid

74. A/RES/40/61 (1985)
75. A/RES/49/60 (1994), Annex: Declaration on Measures to Combat International Terrorism
76. A/RES/50/53 (1995)
77. A/RES/51/210 (1996)
78. A/RES/52/165 (1997)
79. A/RES/53/108 (1998)
80. A/RES/54/109 (2000)
81. A/RES/54/110 (2000)
82. A/RES/55/158 (2000)
83. A/RES/56/88 (2001)
84. A/RES/57/27 (2002)
85. A/RES/76/121 (2021)

Julgeolekunõukogu resolutsioonid

86. S/RES/1373 (2001)
87. S/RES/1566 (2004)
88. S/RES/1631 (2005)
89. S/RES/1636 (2005)
90. S/RES/1757 (2007)
91. S/RES/2170 (2014)
92. S/RES/2379 (2017)
93. S/RES/827 (1993)
94. S/RES/955 (1994)

Muud dokumendid

95. A more Secure World: Our Shared Responsibility, Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, UN Doc A/59/565 (2004)
96. A/AC.249/1997/L.5 (1997)
97. A/C.6/75/SR.17 (2020)
98. A/CONF.183/C.1/SR.6 (1998)
99. Draft Convention for the Prevention and Punishment of Certain Acts of International Terrorism, UN Doc A/C.6/L.850 (25.09.1972)
100. Human Rights Commission Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms While Countering Terrorism: Mission to Egypt 9 UN Doc A/HRC/13/37/Add 2
101. Human Rights Committee, Comments on Egypt, U.N. Doc. CCPR/C/79/Add.23 (1993)
102. Proposal of the Member States to Eliminate International Terrorism, UN Doc A/C.6/65/L.10 (2010) Annex II
103. Report of the Committee of the Whole, A/CONF.183/2, lisa 1 p E
104. Sixth Committee Summary Record of the 17th Meeting, A/C.6/75/SR.17 (30.11.2020)
105. UN Doc A/68/37 (8.-12.04.2013), Annex I
106. UN Doc A/8791 (20.09.1972)
107. UN Doc A/C.6/51/6 (1996)
108. United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, Rome, 15 June - 17 July 1998, Official Records, A/CONF.183/13 (Vol.II)
109. United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, Rome, June 15-July 17, 1998, Official Records, 242, A/CONF.183/13 (Vol. III)
110. United Nations Report of the Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court, A/CONF 183/13 (1998)
111. United Nations Diplomatic Conference of Plenipotentiaries on the Establishment of an International Criminal Court, Rome, June 15-July 17, 1998, Official Records, A/CONF. 183/13 (Vol. I)

Kohtupraktika

112. *Almog v. Arab Bank*, 471 F. Supp. 2d 257 (E.D.N.Y. 2007)
113. *Flatow v. Islamic Republic of Iran*, 999F. Supp. 1 (D.D.C. 1998)
114. *Flores v. Southern Peru Copper Corp.*, 414 F.3d 233 (2d Cir. 2003)
115. ICJ, *Asylum Case (Colombia/Peru)*, Judgment of 20 Nov. 1950, ICJ Reports 1950, 266
116. ICTY Appeals Chamber Judgment, 30.11.2006, IT-98-29-A, *Prosecutor v. Galic*
117. ICTY Judgment and Opinion of Trial Chamber I, 5.12.2003, IT-98-29-T, *Prosecutor v. Stanislav Galic*
118. *Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, Nicaragua v United States*, Judgment, (1986) ICJ Rep 14
119. "North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands)", Judgment, ICJ Reports (1969) 4, p 242 (Serensen, 1., dissenting)"
121. STL Appeals Chamber Judgment, Interlocutory decision on the applicable law: terrorism, conspiracy, homicide, perpetration, cumulative charging, 16.02.2011, STL-11-01/I
122. *Suresh v. Canada (Minister of Citizenship and Immigration)*, [2002] 1 SCR 3 (Can.)
123. *United States v. Yunis*, 924 F.2d 1086 (D.C. Cir. 1991)

Muud materjalid

124. Anderson, D. *The Terrorism Acts in 2015*. London, 2016
125. *Convention on the Physical Protection of Nuclear Material*, Legal Series No. 12, IAEA, 1982
126. *Counter-Terrorism in the International Law Context*. Advance copy. Vienna: United Nations 2021

Internetmaterjalid

127. Amendment to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, IAEA. - <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280478876>
128. American Bar Association Center for Human Rights, Washington, DC Memorandum, June 2014. – <https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ABA-Center-for-Human-Rights-Analysis-of-Iraq-CT-Law.authcheckdam.pdf>

129. Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft Signed at the Hague on 16 December 1970. - <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20974/volume-974-I-14118-english.pdf>
130. Euroopa Komisjoni resolutsiooni ettepanek Gazas valitseva humanitaarolukorra, relvarahu saavutamise vajaduse ja piirkondliku eskaleerumise ohu kohta (2024/2508(RSP)), B9-0073/2024, 15.01.2024. - https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2024-0073_ET.pdf
131. Euroopa Parlamendi 17.03.2005. a kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni avaliku seminari ettekanne. - https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/oj/559/559428/559428et.pdf
132. Europol, 2023. European Union Terrorism Situation and Trend Report 2023. Luxembourg: EU. - <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/terrorism-in-eu-in-2022-%E2%80%93-facts-and-figures>
133. Hill, M. The Terrorism Acts in 2017. London, 2018. - <https://www.gov.uk/government/publications>
134. No. 14118. Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation. Concluded at Montreal on 23 September 1971. - <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv7-english.pdf>
135. Perera, R. Agenda item 111: “Measures to eliminate international terrorism oral report of the Chair of the working group“, 10.11.2022. – https://estatements.unmeetings.org/estatements/11.0060/20221110/3Cay66StgHRp/mGufC64q0Kse_en.pdf
136. Proposal for a Council Framework Decision on Combating Terrorism, COM (2001) 521 final, 19.9.2001 - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52001PC0521>
137. Regional Programme for the Arab States (2016-2021): To Prevent and Combat Crime, Terrorism and Health Threats and Strengthen Criminal Justice Systems in Line with International Human Rights Standards. UNDOC. - https://www.unodc.org/romena/uploads/documents/RegionalProgrammes/Regional_Programme_for_the_Arab_States_2016-2021.pdf
138. Significant Terrorist Incidents, 1961-2003: A Brief Chronology. U.S. Department of State Archive, 2004 March. – <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/5902.htm>.

139. Status of multilateral Conventions and instruments, IMO, 20.11.2023. – <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/About/Conventions/StatusOfConventions/Status%202023.pdf>
140. UNDOC, Chapter Five: Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation 1988 (Montreal protocol). – https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/Commonwealth_Chapter_5.pdf
141. UNDOC, Chapter Four: Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation 1971 – https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/Commonwealth_Chapter_4.pdf?msclkid=0f1c6a69ab8c11ecbad0ce76c5990d2a
142. UNDOC, Special Treaty Event April 2009, International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings. - <https://www.unodc.org/documents/treaties/Special/1997%20International%20Convention%20for%20the%20Suppression%20of%20Terrorist.pdf>

Tabel. Spetsiifiliste terrorismi konventsioonide, sh terrorismi rahastamise ja seal viidatud konventsioonide osalisriikide arv

Konventsiooni nimetus	Vastu võetud	Jõustunud	Osalisriike
Terrorismi rahastamise konventsioon	09.12.1999	10.04.2002	190 ³⁷⁸
Tsiviillennunduse ohutuse vastu suunatud ebaseaduslike tegude tõkestamise konventsioon	23.09.1971	26.01.1973	188 ³⁷⁹
Konventsioon kuritegude ja mõningate teiste tegude kohta õhusõiduki pardal	14.09.1963	04.12.1969	187 ³⁸⁰
Õhusõiduki ebaseadusliku hõivamise vastu võitlemise konventsioon	16.12.1970	14.10.1971	185 ³⁸¹
Rahvusvaheliselt kaitstud isikute, kaasa arvatud diplomaatiliste agentide vastu suunatud kuritegude tõkestamise ja karistamise konventsioon	14.12.1973	20.02.1977	180 ³⁸²
Pantvangivõtmise vastane rahvusvaheline konventsioon	17.12.1979	03.06.1983	176 ³⁸³
Tsiviillennunduse ohutuse vastu suunatud ebaseaduslike tegude tõkestamise konventsiooni lisaprotokoll ebaseaduslike vägivaldaaktide vastu võitlemise kohta rahvusvahelist lennuliiklust teenindavates lennujaamades	24.02.1988	06.08.1989	176 ³⁸⁴
Pommiterrorismi vastane konventsioon	15.12.1997	23.05.2001	170 ³⁸⁵
Meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsioon	10.03.1988	01.03.1992	166 ³⁸⁶
Tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsioon	28.10.1979	08.02.1987	164 ³⁸⁷
Mandrilava püsivormi ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise protokoll	10.03.1988	01.03.1992	157 ³⁸⁸
Tuumaterrorismi tõkestamise rahvusvaheline konventsioon	13.04.2005	07.07.2007	157 ³⁸⁹

³⁷⁸ UN Treaty Collection, Chapter XVIII-11. - https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-11&chapter=18&clang=en (03.03.2024).

³⁷⁹ Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft Signed at the Hague on 16 December 1970. - <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20974/volume-974-I-14118-english.pdf> (03.03.2024).

³⁸⁰ IACO Homepage. - https://www.icao.int/secretariat/legal/List%20of%20Parties/Tokyo_EN.pdf (03.03.2024).

³⁸¹ IACO Homepage. - https://www.icao.int/secretariat/legal/List%20of%20Parties/Hague_EN.pdf (03.03.2024).

³⁸² UN Treaty Collection, Chapter XVIII-7 (viide 379).

³⁸³ UN Treaty Collection, Chapter XVIII-5 (viide 379).

³⁸⁴ No. 14118. Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation. Concluded at Montreal on 23 September 1971. - <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv7-english.pdf> (03.03.2024).

³⁸⁵ UN Treaty Collection. Chapter XVIII-9 (viide 382).

³⁸⁶ Status of multilateral Conventions and instruments, IMO, 20.11.2023, lk 453-457. - <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/About/Conventions/StatusOfConventions/Status%202023.pdf> (12.04.2024). Konventsiooni osalisriikide kaubalaevastikud moodustavad kokku 95 protsenti maailma kaubalaevastike mahust.

³⁸⁷ Convention on the Physical Protection of Nuclear Material (viide 354).

³⁸⁸ Status of multilateral Conventions and instruments, IMO (viide 387), lk 473-477.

³⁸⁹ UN Treaty Collection Chapter XVIII-15 (viide 379).

Plastiliste lõhkeainete avastamiseks nende märkimise konventsioon	01.03.1991	21.06.1998	155 ³⁹⁰
Tuumamaterjali füüsilise kaitse konventsiooni muudatus	08.07.2005	08.05.2016	135 ³⁹¹
Meresõitu ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsiooni protokoll 2005	14.10.2005	28.07.2010	53 ³⁹²
Mandrilava püsiplatvorme ohustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamise protokolli muutmise 2005. aasta protokoll	14.10.2005	28.07.2010	46 ³⁹³

³⁹⁰ IACO Homepage. - https://www.icao.int/secretariat/legal/List%20of%20Parties/MEX_EN.pdf (03.03.2024).

³⁹¹ Amendment to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, IAEA. - <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280478876> (03.03.2024).

³⁹² Status of multilateral Conventions and instruments, IMO (viide 387), lk 466-469.

³⁹³ Status of multilateral Conventions and instruments, IMO (viide 387), lk 483-485.